

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

AHAC MEDEN

**POPULARNA KULTURA IN GLOBALNA SLOVENSKA
SKUPNOST NA SPLETU**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

AHAC MEDEN

Mentorica: doc. dr. Tanja Oblak

**POPULARNA KULTURA IN GLOBALNA SLOVENSKA
SKUPNOST NA SPLETU**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

*Ob tej priliki bi se rad zahvalil Jožetu za idejo, Nedi za napotke in Alji za potrpežljivost,
ter Leni in Ignacu za podporo.*

Nalogo posvečam mladim Slovencem po svetu.

Popularna kultura in globalna slovenska skupnost na spletu - Povzetek

Po osamosvojitvi Slovenije je bilo veliko govora o t. i. »skupnem slovenskem kulturnem prostoru«, interpretacije tega pojma pa so se razlikovale od tistih, ki so ga dojemali ožje kot Slovenijo in zamejske skupnosti, do tistih, ki so v njega vključevale Slovence po celem svetu. Za boljše razumevanje omenjene problematike se pričujoče delo posveča predstavitvi položaja slovenskih skupnosti v svetu in članov teh skupnosti. Poseben poudarek je namenjen mladim potomcem slovenskih izseljencev in njihovi umeščenosti v sodobno globalno družbo, ki jo prepredajo popularna kultura, množični mediji in tehnologija. Avtor se pri tem poslužuje različnih teoretskih orodij, s katerimi si prizadeva osvetliti področja nastanka skupnosti, ustvarjanja in razvoja identitete, družbenega in tehnološkega razvoja, popularne kulture in množičnih medijev ter pojava interneta in svetovnega spleta. Na slednjega se navezuje empirični del, zasnovan kot pregled spletne produkcije Slovencev po svetu, ki v kombinaciji s teoretskimi nastavki ponudi bolj celovit vpogled v omenjeno problematiko, v sklepu pa poda nekaj smernic za njeno reševanje.

Ključne besede: slovenske skupnosti, popularna kultura, slovenska identiteta, svetovni splet

Popular Culture and Global Slovenian Community on the Web - Abstract

After the independence of Slovenia there was a lot of talk about the so-called “common Slovenian cultural space”, and the interpretations about its meaning differed from those who thought of it as of Slovenia and Slovenian communities in border countries, to those who percept it in a wider term by including all Slovenians around the world. For a better understanding of such problems this work tries to present Slovenian communities and their members, thereby giving special emphasis to young descendents of Slovenian emigrants and their position in the contemporary society, which is defined by popular culture, mass media and technology. The author incorporates various theoretical tools to enlighten the fields of community beginnings, the creation and development of identities, social and technological progress, popular culture and mass media, and the phenomena of the internet and World Wide Web. The latter made it possible to carry out the empirical part, conceived as an overview of Slovenian Web production around the world, which, by combining with the theoretical contributions, provides a more wholesome insight into these problems and at the same time gives some guidelines for their solution.

Keywords: Slovenian communities, Slovenian identity, popular culture, World Wide Web

Kazalo

1. Uvod.....	7
1.1 Teze in izhodišča naloge.....	9
1.2 Teoretski okvir naloge.....	13
2. Poskus rabe teorije inštitucij.....	16
2.1 Dejavniki oblikovanja medosebnih odnosov.....	16
2.2 Vedenje posameznikov v institucionalnem okviru.....	19
2.3 Prestrukturiranje institucij.....	22
2.4 Učinkovitost institucij.....	23
3. Posameznik in »identitete«.....	26
3.1 Identitetni statusi v adolescenci.....	28
3.2 Izobraževalni moratorij.....	29
3.3 Postadolescentski status.....	30
3.4 Interakcionistična razlaga identitete.....	32
3.4.1 George Herbert Mead in Lev Vigotski.....	33
3.4.2 Socialni konstruktivizem.....	34
3.4.3 Stigmatizirana identiteta.....	35
4. Družbeni razvoj in popularna kultura.....	37
4.1 Teorija množične kulture.....	38
4.2 Frankfurtska šola.....	41
4.3 Strukturalizem in semiologija.....	43
4.4 Postmodernizem.....	46
4.4.1 Postmodernizem in identitete.....	48
5. Tehnološki razvoj, inovacije in novi mediji.....	51
5.1 Svetovni splet in internet.....	53
5.2 Mediji in etnične skupnosti.....	56
6. Spletne strani Slovencev po svetu.....	58
6.1 Metodološko pojasnilo.....	58
6.2 Opredelitev pojmov.....	60
6.3 Pregled spletnih strani Slovencev po svetu.....	61
6.3.1 Institucije pristojne za Slovence po svetu.....	61
6.3.2 Slovenske skupnosti v obmejnih državah.....	63
6.3.2.1 Avstrija.....	63
6.3.2.2 Italija.....	64
6.3.2.3 Madžarska.....	66
6.3.3 Slovenske skupnosti v bivših jugoslovanskih deželah.....	66
6.3.3.1 Bosna in Hercegovina.....	66
6.3.3.2 Hrvaška.....	67
6.3.3.3 Srbija in Črna Gora.....	67
6.3.4 Slovenske skupnosti v Evropi.....	67
6.3.4.1 Belgija.....	67
6.3.4.2 Nemčija.....	68
6.3.4.3 Nizozemska.....	69
6.3.4.4 Švedska.....	69
6.3.4.5 Švica.....	70
6.3.5 Slovenske skupnosti po svetu.....	71
6.3.5.1 Argentina.....	71
6.3.5.2 Avstralija.....	73
6.3.5.3 Kanada.....	74
6.3.5.4 Združene države Amerike.....	74
6.4 Ugotovitve.....	76
7. Sklep.....	79
Literatura in viri.....	85
Priloga A – Primeri dobre prakse.....	95
Priloga B - Novi mediji.....	101

Priloga C - Obrazec za pregled spletnih strani Slovencev po svetu	102
Priloga D - Podatki o Slovencih, živečih zunaj republike Slovenije.....	103
Priloga E - Intervjuji	109

1. Uvod

Povod za pričujočo nalogo je bilo seznanjenje s problematiko Slovencev po svetu in identiteto mladih potomcev, ki pripadajo drugi, tretji ali naslednjim generacijam oziroma vprašanje, ali jih je še mogoče obravnavati kot nosilce in predstavnike slovenske kulture. Skozi nadaljnje razmišljanje, raziskovanje in seznanjanje z omenjeno tematiko se je sproti odpiralo vedno več vprašanj, zato je naloga zasnovana kot pregled in ocena trenutnega stanja spletne produkcije Slovencev po svetu ter iz tega izhajajoči predlog(i) za razrešitev, ne pa kot dokončna rešitev tega kompleksnega in zelo relevantnega problema.

Ko sem nalogo začel, so se mi postavljala vprašanja, kot so: Kako se mladi Slovenci orientirajo v državi bivanja? Kako dojemajo svoje korenine? Kakšna je torej njihova identiteta? Kakšna je identiteta njihove skupnosti oziroma ali ta obstaja? Kako te skupnosti delujejo danes? Kako se soočajo z vplivi moderne družbe? Ali uporabljajo in, če da, kako uporabljajo svetovni splet? Ali tvorijo kakšno »virtualno skupnost« oziroma ali lahko govorimo o globalni slovenski skupnosti na spletu? Če da, kaj jo potemtako definira? Kakšne karakteristike ima spletna produkcija slovenskih skupnosti po svetu? Kakšne možnosti imajo za interakcijo na spletu? Če ne, kakšne možnosti si ustvarjajo sami? Ali je lahko slovenska popularna kultura stičišče interesov Slovencev po svetu? Če da, ali je mogoče zaznati zanimanje in prizadevanje pristojnih institucij za uresničitev takega povezovanja?

* * *

Po osamosvojitvi Slovenije se je začelo dosti govoriti o t. i. »skupnem slovenskem kulturnem prostoru« (v nadaljevanju SSKP), interpretacije tega pojma pa so se razlikovale od tistih, ki so ga dojemali ožje kot Slovenijo in zamejske skupnosti, do tistih, ki so v njega vključevale Slovence po celem svetu. Najmanj konsenza je (bilo) okoli kriterijev, po katerih naj bi bil SSKP reprezentativen: ali je njegova podstat slovenski jezik, ali ga določa interakcija posameznikov, ali so vanj vključene tudi narodne in etnične skupnosti v Sloveniji, itn. S tem so se posledično odprla vprašanja o temeljih slovenske nacionalne identitete.

Odkar se je v sodobnih teorijah uveljavil par *nacionalizem* in *modernizem*, se je ponovno zastavilo tudi vprašanje drugačne konceptualizacije nekaterih temeljnih kategorij, ki jih uporablja

govor o narodu, naciji, državi... Zato tudi tu začenjam s termini in koncepti, vendar le s tistimi, ki zadevajo raziskovalno temo. To pomeni, da mi koncept nacionalizmov – sicer dokaj sodoben – (»vročih«, »banalnih«, »zgodovinskih«, desnih, populističnih itd.) – ni osnovna analitična kategorija, prav tako tudi ne »nacionalna država«, ampak so v tej nalogi prednost dobile kategorije *skupnost*, *narod*, *etnijska*, *diaspora*, ker lahko z njihovo uporabo na primernejši način dojamemo oblike organiziranosti in delovanja Slovencev izven Slovenije.

Čeprav velja, da je »narod« eden najbolj izmuzljivih izrazov politične retorike, se bom tu odločil za Brubakerjevo definicijo (Brubaker 1996), ki pravi, da je treba videti »narod kot praktično kategorijo, narodnost pa kot institucionalizirano kulturno in politično obliko«. Koncept naroda označuje vrsto skupnosti in če povzamemo po Andersonu (Anderson 1998), gre za doživete in občutene skupnosti, katere pripadniki menijo, da imajo skupno domovino in kulturo (v etnološkem smislu). Anderson šteje narod v prvi vrsti za kulturni artefakt, ki ga ločuje način, kako si ga zamišljamo in kako ga predstavljamo, se pravi interpretiramo.

Iz konceptualnih razlogov je potrebno ohranjati razliko med narodom in etnijo oziroma poudariti, da narod ni etnična skupnost, čeprav sta oba zavezana isti kolektivni kulturni identiteti. Lahko bi rekli, da je narod glede na etnijo močnejše politično označen in da potrebuje daljše zgodovinsko bivanje, da se kot narod prepozna. S parafrazo iz druge zgodbe bi lahko rekli, *da ima narod zgodovino, etnije pa preteklost*.

Gibljem se kajpak na ravni idealnih tipov in teorije, na empirični ravni pa najdeвам primere, ki jih kar dobro označuje pojem »narod v diaspori«. Gre za skupnosti, ki že dolgo dobo ne naseljujejo svojih domovin in nimajo nacionalne države, pa vendar ne tavajo po zemeljski obli, kot velja za nekatere etnije (običajno kot primer navajajo Armence in Jude). Za tovrstne *etnijske v diaspori* je upravičeno govoriti o skupnem kulturnem – v našem primeru slovenskem – prostoru kot simbolnem prostoru zamišljene skupnosti.

Ko govorimo o predanosti, pripadnosti, etnični ali narodni navezanosti, pa že zadevamo na mejna področja, denimo *socialno psihologijo* in zanimanje za ljudsko, moralno in čustveno razsežnost, kar lahko pomaga razumeti ohranjanje in izginjanje etničnih in nacionalnih identitet. Preveliko izpostavljanje subjektivnih elementov, ki poudarjajo simbole, mite in spomine, se pravi kulturne dejavnike (kamor štejejo še tradicija in vrednote), bi mojo analizo odmaknilo od določujočih zunanjih dejavnikov, predvsem političnih in ekonomskih. Prav vsi pa imajo enako relevantno težo, saj bi zanemarjanje kateregakoli pomenilo parcialnost pri končni interpretaciji

empiričnih podatkov in teoretskih nastavkov. Vsekakor pa se zdi, da bi na tem mestu kazalo sprejeti Webrov pristop (Weber 1948/1998), ki razkriva dinamiko kulturnih oblik, nekakšno evolucijo iz predmodernih etničnih preporodov v sodobne integrirane narodne skupnosti.

Pri obravnavanju neke skupnosti ali skupine najprej ugotovimo - kakor to ugotovijo tudi pripadniki te skupine sami -, da se ne razumejo, da imajo komunikacijske in torej integracijske probleme. Kljub temu se posamezniki sporazumevajo - ali na ravni pripadnosti, jezika, trga ali česa drugega - in ugotovijo, da potrebujejo neko dopolnilno organiziranost, neko skupno in splošno institucijo, ki – kljub temu, da je *splošna in skupna* (kar pravzaprav pomeni »neuporabna«, »nefunkcionalna« in torej brez pomena, »nima smisla«) – ima neko funkcijo, celo več funkcij, kar jim daje status tistega, ki »ima smisel«. Čeprav se za narod (nacijo) nekako zdi, da je brez funkcije, pa zato še ne moremo reči, da ni funkcionalen. Njegovo funkcionalnost bi lahko videli v tem, da »drži skupaj« tisto, kar se imenuje neka družba, z vsemi njenimi segmenti in strukturami.

1.1 Teze in izhodišča naloge

Razvoj slovenskih skupnosti v diaspori¹ je najprej odvisen od institucionalnega okvira države, v katerem te skupnosti obstajajo. Od formalnega okvira okolja, v katerem so te skupnosti situirane, je potem odvisno, kakšna neformalna pravila se bodo znotraj teh skupnosti vzpostavila, torej ali bo prvo spodbujalo njihov razvoj in posledično obstoj ali pa ne.² Drugi pomembni dejavnik, ki vpliva na stanje in razvoj posamezne slovenske skupnosti v diaspori, so razlogi pripadnikov skupnosti za njihov odhod iz Slovenije (v primeru Slovencev v Avstriji, Italiji in Madžarski je situacija seveda drugačna). Če je bil motiv politično obarvan, je verjetnost, da bo slovenska identiteta cenjena, toliko večja, saj so se posamezniki, če hočejo v skladu s svojim prepričanjem nemoteno delovati, v tem primeru prisiljeni izseliti. Ekonomski razlogi pa to verjetnost zmanjšajo, saj bodo posamezniki svoj kulturni izvor žrtvovali za zmožnost bolj enakopravne integracije v novo družbo, ki je zaradi manjših transakcijskih stroškov interakcije s pripadniki dominantne kulture bolj učinkovita.

¹ Za nazoren prikaz obstoja in razvoja slovenskih skupnosti več v intervjujih v prilogi.

² Tudi izrazito multikulturne države, kot na primer ZDA, najprej zahtevajo integracijo novih državljanov v dominantno kulturo, šele nato lahko izvajajo svoje lastne kulturne prakse.

Obe determinanti pa sta predmet časovne umeščeni izselitve in potemtakem časovnega obstoja skupnosti, saj je integracija v dominantno kulturo iz generacije v generacijo močnejša. Zato sta stopnja in način identifikacije s slovensko kulturo nadalje odvisna od tega, ali je posameznik sam izseljenec ali je potomec izseljencev. Kajti od tega je odvisen tudi njegov identitetni razvoj. Tu se opiram na Eriksonovo (glej Ule 2000: 129) opredelitev tretje identitetne krize, v kateri so starši referenčne osebe, preko katerih otrok vzpostavi referenčni okvir delovanja, na katerem gradi celo življenje. Zato je verjetnost za prenos slovenske identitete večja, če sta oba starša Slovenca, saj začne sebe in svet okoli sebe dojemati preko simbolnega sistema slovenskega jezika (na ta način se od drugih diferencira). Manj verjetno bo to v primeru, če je Slovenka samo mati, še manjša pa, če je Slovenec samo oče.

Nekatere skupnosti (kot na primer v Argentini, kjer je slovenska skupnost najbolj živahna) imajo vzpostavljene organizacije, ki zagotavljajo in spodbujajo medsebojno interakcijo med Slovenci. To so ponavadi slovenska društva, mediji, šolski programi (ti so običajno organizirani znotraj posameznih območnih ali krovnih društev), cerkev in še kaj. Čim večja je njihova dejavnost, tem večji del vsakodnevne realnosti je slovensko konstruirane. Če obstajajo šolski programi, bo otrok daljši čas izpostavljen slovenskemu jeziku (v Argentini, na primer, gredo slovenski otroci eno leto prej v slovenski osnovnošolski program kot pa v argentinskega, kar pomeni, da se najprej naučijo slovensko abecedo). Kljub temu pa so, tudi v primeru obiskovanja šolskih programov, mladi izpostavljeni še drugim vplivom socializacije, pri katerih lahko med pomembnejše uvrstimo vpliv vrstnikov in tistih medijsko posredovanih kulturnih vsebin, ki so med vrstniki zaželene. Otrok se zato v obdobju druge (sekundarne) socializacije in v fazi identitetne krize adolescence začne distancirati od družinskega okolja ter išče samopotrditve pri vrstnikih. Ta potrditev se dogaja v raznih izobraževalnih institucijah, nanjo pa vplivajo tudi množični mediji in popularna kultura.

Po Marcii (glej Ule 2000: 133) bodo najverjetnejši prenašalci slovenske identitete mladostniki s privzeto identiteto, zato za našo temo niso tako pomembni, kot tisti, ki se skozi razreševanje identitetnih kriz še iščejo in eksperimentirajo z menjavanjem raznih stilskih in subkulturnih izrazov. Če za slednje drži, da gredo tudi skozi podaljšan izobraževalni moratorij, potem bodo po Uletovi, ti mladi posamezniki svojo kulturno avtonomnost iskali v popularni kulturi.

Postadolescenstka identitena kriza je tista, v kateri bo posameznik na podlagi dosedanjih izkušenj ponovno definiral svoj položaj v družbi, kar nadalje pomeni, da tudi če se je do takrat

preizkušal v drugih kulturnih praksah, možnost za prevzem slovenske identitete kot ene izmed mnogih, ki sestavljajo postmoderno identitete, še obstaja. Ampak v tem primeru ga mora slovenska identiteta nagovoriti na način, ki mu bo blizu. Torej ne skozi neke tradicionalne kulturne vzorce staršev in starih staršev, ki so po naselitvi nove domovine prešli v neko stanje inkubacije in slovensko kulturo (in jezik) ohranili v razmeroma istem stanju, temveč skozi kanale, preko katerih se lahko identificirajo. V primerjavi z zborovskim petjem, narodno glasbo in idealom Slovenije kot obljubljenе dežele, ki pri večini slovenskih skupnosti veljajo za ohranjevalce in utrjevalce slovenske identitete pri Slovencih po svetu, lahko ravno slovenska popularna kultura služi kot eden izmed kanalov, preko katerega se bodo potomci slovenskih priseljencev lažje identificirali. Popularna kultura bo na vsak način kreirala del identitete posameznika, če ne slovenska, pa bo to globalna emtivijevska ali lokalna.

Zmotno je misliti, da bodo potomci slovenskih priseljencev sami po sebi kazali zanimanje za slovensko kulturo, če pa jim dostop do njenih vsebin ne bo omogočen tudi prek množičnih medijev, potem je verjetnost, da bodo tako zanimanje razvili, še toliko manjša. Vplivom množičnih medijev in njihovi potrošniški naravnosti gre pripisati toliko vpliva kot drugod po svetu. Od posameznika pa je odvisno, ali se jim bo vdal. Tudi vpliv globalne popularne kulture ni zastrašujoč, če upoštevamo, da je posamezniki ne bodo slepo prevzeli, ampak bodo prevzemanje njenih vzorcev kombinirali in ponovno koncipirali. Prisivajali si jo bodo na svojevrsten način, ki je samo njihov in je zato njihov lastni izraz.

S slovensko popularno kulturo (filmi, glasba, knjige, televizija – serije, oddaje, resničnostni šovi itd.) lahko približamo življenje v Sloveniji, slovenski način mišljenja, torej slovensko identiteto Slovincem po svetu, brez neke vnaprejšnje zavezanosti prevladujočim idealom, ampak na način sproščenosti in igrivosti. Seveda pa se pojavi problem, kako te vsebine Slovincem, ki živijo po tisoče kilometrov v stran, približati.

Na tem mestu je potrebno izpostaviti pomen svetovnega spleta kot najmočnejšega medija danes, ki v svoji intertekstualni zasnovi lahko posreduje vse oblike medijskih vsebin. Z njegovim naraščajočim pomenom kot vedno bolj dostopnim medijem, ki ponuja neomejen nabor informacij in zmožnost interakcije posameznikov brez posrednikov, narašča tudi njegova potencialna vrednost povezovanja Slovencev po svetu in ponujanja informacij le-tem. Najbolj ga bodo uporabljali prav mladi, ki so odraščali in odraščajo z internetom in novimi mediji. Glede na to je težko pričakovati, da bodo po svetovnem spletu brskali po vsebinah, ki so bile aktualne ob

odhodu njihovih prednikov iz Slovenije (ali pa se nanašajo na kulturne prakse iz obdobja odhoda). Spletne strani namenjene Slovincem po svetu in krepitevi vezi med njimi, bi zatoj morale ponujati vsebine, ki se nanašajo na popularno kulturo ali pa vsaj povezave na takšne spletne strani. S tovrstno naravnostjo je mogoče pričakovati, da bodo mlade generacije Slovencev po svetu na podlagi podobnih interesov znotraj virtualnega prostora ustvarjale virtualne skupnosti prek forumov ali drugih načinov spletnega komuniciranja. Te skupnosti bo definiral proces nenehnega redefiniranja in spreminjanja na podlagi neformalnih interakcij posameznikov. In prav te ponavljajoče se neformalne interakcije so tisti dejavniki, ki vzpostavljajo »slovensko« kulturo, torej SSKP.

Da bi bolje osvetlil in razložil te predpostavke, se bom v nadaljevanju oprl najprej na nekatera teoretična izhodišča, s katerimi si prizadevam osvetliti področja nastanka skupnosti, ustvarjanja in razvoja identitete, družbenega in tehnološkega razvoja, popularne kulture in množičnih medijev in, nenazadnje, pojava interneta ter svetovnega spleta. Skozi preplet teh področij bo s kombiniranjem empirično pridobljenih podatkov mogoča nekoliko bolj celovita predstava o situaciji Slovencev po svetu kot pripadnikom SSKP in njihovi prihodnosti.

Osvetlitev posameznih pojmov, s katerimi bo mogoče koncipirati ustrezno orodje za interpretacijo in razumevanje empiričnega dela naloge, kakor tudi nastavke za nadaljevanje raziskovanja ter priporočila pristojnim institucijam za praktično reševanje problema, ni mogoče kot posamično obravnavanje, saj se ti pojmi vsebinsko v določenih delih prekrivajo.

Zaradi precej obsežnega in raznolikega področja, ki je potrebno za teoretsko osvetlitev problematike, se bom zato v osnovi opiral na štiri dela, katerih prednost je prikaz posameznih teorij znotraj posameznega področja (Ule 2000 in Strinati 1995), njihova splošna aplikativnost za razumevanje družbenega delovanja (North 1998) in metodološka uporabnost (Oblak & Petrič 2005). Njihove prispevke bom na kratko poskušal predstaviti in razložiti, ter navezati na posamične primere, predvsem pa izpostaviti njihov pomen za namen naloge.

1.2 Teoretski okvir naloge

Prvi teoretski sklop se opira na teoretsko orodje, ki gradi na teoriji inštitucij (glej North 1998), to pa dopolnjujejo razlage združevanja ljudi, politične in ekonomske svobode, vedenja posameznikov v medsebojnih interakcijah, vloge formalnih in neformalnih pravil, delovanje organizacij in pomen tihega znanja pri njihovem razvoju, odvisnosti od poti, itn.

Iz tega izhajajoče razglabljanje naj bi služilo kot osnovni pripomoček pri razlagi širšega družbenega delovanja s pomočjo razumevanja delovanja posameznih institucij v družbi oz. njihovi vlogi znotraj nje. Za tako razlago je potrebno ljudi obravnavati kot posameznike, ki jih določajo socio-ekonomske okoliščine, zato v prvem teoretskem sklopu izhajam iz predpostavke, da je vedenje posameznikov v družbi mogoče proučevati in razlagati na podlagi koristi ali stroškov, ki jih imamo glede na druge, ko vstopamo v medsebojne interakcije. Po tem vzorcu, ki predpostavlja idealno-tipskega *Homo Economicusa*³ (v nadaljevanju HE), katerega ravnanje je preiščljeno racionalno in ga vodi samointeres, se bodo akterji v družbi obnašali tako, da bodo minimizirali stroške, ki nastajajo v medosebnih izmenjavah. Tak nastavek je uporaben predvsem pri razumevanju razvoja tehnoloških inovacij ter opredeljevanju delovanja posameznikov in organizacij v kapitalističnih družbah, kar je tudi kontekst, znotraj katerega predstavljam posamezne teme.

Drugi teoretski sklop je namenjen osvetlitvi problema identitete posameznika, njenega konstruiranja in umeščenosti v širše družbeno okolje. Za boljše razumevanje obnašanja in delovanja posameznikov, ki se ne reducira zgolj na tisto, ki je v skladu s stroški in interesi, bom poskušal opredeliti pojem identitete, ki ima v današnjem času, bolj kot kdajkoli prej, ogromno težo. V tem prizadevanju tipam na področje psihologije in socialne psihologije, katerima pa bom namenil le toliko pozornosti, kolikor je nujno za razumevanje posledic družbenega vpliva na posameznike. Za izhodišče pri obravnavi koncepta identitete se poslužujem dela Mirjane Nastran Ule z naslovom *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov* (2000), v katerem se avtorica tega pojma

³ Ta idealno-tipski model ne gre jemati kot merodajnega za vse posameznike, ampak služi bolj kot osnova na podlagi katere je mogoča primerjava vedenj različnih posameznikov v specifičnih situacijah in ga lahko uporabimo za primerjavo v vseh institucijah.

loteva iz kritičnega prikaza različnih teorij identitete ter njegove umestitve v širšo družbenozgodovinsko sfero delovanja.

Koncept identitete je osrednjega pomena za moje razmišljanje, saj lahko s pomočjo njega boljše razumemo delovanje in obnašanje posameznikov v družbeni razsežnosti. Skozi nalogo bo razvidno, kako različni dražljaji vplivajo na posameznikov razvoj, predvsem v mlajših letih. Kot se bo pokazalo v nadaljevanju, pa koncept identitete nikakor ni enostaven, zato bom izpostavljajal predvsem tiste razlage, ki so relevantne za pričujočo razpravo. Prav tako moram opozoriti na to, da se na tem mestu gibljem na ravni teoretskih, idealnih tipov, ki kot taki poskušajo določene vidike identitete osvetliti, ne pa tudi v celoti razložiti.

Izkazalo se bo, da identiteta ni nekaj statičnega, ampak je konstantno podvržena spremembam. Je nenehen proces, ki je rezultat posameznikovega osmišljanja svojega mesta in vloge znotraj družbe. Posamezniki tako stopamo skozi različne faze, različne stopnje razvoja v našem življenju, in vsaka od teh ima svoje značilnosti. Identiteto bom v naslednjem teoretskem sklopu poskušal navezati na popularno kulturo, bolj specifično na sodobni čas, ki mu nekateri pravijo tudi postmoderna doba.

V tretjem teoretskem sklopu bom prikazal nekatere teorije, ki skušajo razložiti posamezne aspekte popularne kulture, v takem dejanju pa se ne moremo ogniti tudi prikazu socio-historičnih razmer, ki so vplivale na razvoj teh teorij. Ukvarjal se bom z vlogo množičnih medijev in njihovem prispevku pri konstruiranju družbene realnosti ter umeščenosti v potrošniško usmerjene družbe in popularno kulturo.

Vzporedno z družbenimi spremembami so nastajale tudi teorije, ki so razlagale te spremembe. Tako moramo gledati tudi na razvoj teorij popularne kulture, ki so poskušale razložiti problematiko izhajajočo iz družbenih sprememb in tehnološkega razvoja. V tem smislu je za razumevanje sodobnosti potrebno tudi zgodovinsko poznavanje družbenih sprememb in njihovih vzrokov ter razvoja teorij, ki jih razlaga.

Končni namen tega dela naloge je prikazati problematičnost opredelitve koncepta identitete v današnjem postmodernem času in družbi, ki je več ne definirajo tradicionalne oblike dela, preživljanja prostega časa, vloge družine, religije in iz tega izhajajočih vrednot - te so dajale posameznikom neko trdno podlago pri osmišljanju in pozicioniranju samih sebe znotraj družbenega sveta. Namesto teh tradicionalnih oblik institucij so ključno vlogo danes prevzeli

mediji, kapitalistično usmerjeno potrošništvo, tehnologija in znanost⁴. Gre za zapleteno pozicijo posameznika v družbi in njegovim dojetjem samega sebe, ki pa je lahko razumljeno le s predhodnim poznavanjem oblik družbenega reda in njegovih institucij, ki ga legitimirajo.

Četrty teoretski sklop bo poskušal osvetliti pomen tehnoloških inovacij za razvoj družbe in posameznikovo delovanje znotraj nje. Pri tem bom posebno pozornost posvetil internetu in svetovnemu spletu, saj sta prav onadva omogočila ne samo izhodišče moje naloge, ampak tudi potrebni nabor empiričnih podatkov za njeno realizacijo. Zato ju bom poskušal opredeliti ter izpostaviti nekatere prednosti in problematike, ki ju definirajo. Predvsem pa bom poskušal nakazati njuno vezanost na področje popularne kulture in vlogo pri nastanku virtualnih skupnosti.

Izpostavil bom nekatere značilnosti, ki zadevajo etnične manjšine, in njihovo uporabo medijev pri ohranjanju skupnosti. Ti nastavki bodo služili kot iztočnice pri prehodu na empirični del naloge, v katerem poskušam analizirati in interpretirati spletno produkcijo Slovencev po svetu, ter na tej podlagi podati nekaj sklepov o trenutnem stanju in delovanju obravnavanih skupnosti. Na začetku empiričnega dela se lotevam tudi spletnega pregleda pristojnih institucij in njihovi informativni ter povezovalni vlogi slovenskih skupnosti.

⁴ Tudi vrednote, na katerih temeljita znanost in tehnologija, se že postavljajo pod vprašaj, saj slednja več ne ponujata zadostnih razlag sveta, ki bi bile relevantne za postmoderne subjekte.

2. Poskus rabe teorije inštitucij

Družbeni svet, ki ga nehote ali namensko ustvarjamo in spreminjamo, tvori zapletena mreža formalnih in neformalnih pravil, po katerih se ravnamo. Ta pravila izhajajo iz določenega reda oziroma »stanja stvari, v katerem je mnogoterost elementov različnih vrst eden z drugim povezan na tak način, da se lahko s seznanitvijo nekaterih prostorskih ali časovnih delov celote naučimo, kako oblikovati korektna pričakovanja glede na preostali del, ali vsaj pričakovanja, ki imajo dobro možnost, da se bodo izkazala kot pravilna.« (Hayek v Boaz 1998). Če to Hayekovo definicijo reda apliciramo na sfero družbe, potem elemente v družbi predstavljajo posamezniki, ki s svojimi ponavljajočimi interakcijami oblikujejo pričakovanja o tem, kako se vedejo drugi. Vsako družbo lahko potemtakem obravnavamo kot posamezen spontani red, katerega narava interakcij je lastna le njemu in se od drugih razlikuje. Z drugimi besedami: različne skupine ljudi vzpostavljajo sebi lastne načine ponavljajočih se interakcij, ki rezultirajo v neformalnih pravilih in jih dojemamo kot kulturo v širšem smislu. Znotraj takega reda (lahko) obstajajo tudi drugi »manjši redi«, ki se na določenih področjih med sabo pokrivajo. Govorimo torej o vseobsegajoči kulturi, ki si jo delijo vsi posamezniki neke skupnosti in katere odraz je moč zaslediti v tradiciji, verovanjih, moralnih prepričanjih, vedenjskih vzorcih ipd. Znotraj te kulture sočasno obstaja še mnogo subkultur, ki si jih delijo določene osebe glede na interes. Razmerje med dominantno kulturo in subkulturami pa ni izraz manj- ali večvrednosti, ampak različnih kulturnih praks pripadnikov skupnosti. Za opredelitev nekaterih univerzalnih vzorcev vedenja posameznikov v različnih družbah je zato potrebno izhajati iz vzrokov, zaradi katerih ljudje vstopamo v medsebojne odnose.

2.1 Dejavniki oblikovanja medosebnih odnosov

Nemara kaže zgolj na kratko obnoviti nekatere zgodnje razlage: David Hume (Hume v Boaz 1998) podaja razlago, ki je stara, a ne zastarela. Posamezen človek, za razliko od živali, ni sposoben zadovoljevati vseh svojih želja in hotenj, ki so v največji meri odraz posedovanja lastnine, saj smo lahko popolnoma učinkoviti le na posameznih področjih delovanja in ustvarjanja lastnine, ne pa na vseh. Zato vstopamo v interakcije z drugimi posamezniki z

namenom, da bi medsebojno izmenjavali dobrine in storitve. Gre torej za medosebno menjavo oziroma transakcije med ljudmi. Skupek moči posameznikov s tem narašča, možnosti se zaradi delitve dela večajo, izpostavljenost nesrečam in usodi pa se zmanjša. »Zaradi te dodatne moči, zmožnosti in varnosti postane družba koristna...« (Hume v Boaz 1998). Posamezniki torej vstopajo v interakcije zaradi lastnih sebičnih interesov, ki pa niso vedno neposredno opazni.⁵

Posamezniki imajo interese, ki se med sabo ne skladajo. Zato da lahko različne interese uskladijo, je potrebno nameniti določena sredstva, ki bodo spremenila sebičen interes ene strani in ga obrnila v vedenje, ki bo dobičkonosno tudi za druge. To je naloga institucij, kajti te določajo, v kolikšni meri bo oseben samointeres motiviral človeško vedenje. Institucije bodo z ustreznimi neformalnimi dogovori ali formalnimi pogodbami opredelile dolžnosti vsake strani, ki je vključena v menjavo, in sicer tako, da bosta obe strani zadovoljni s končnim izidom. Če upoštevamo HE, potem bo to situacija z najmanjšimi stroški, ki bodo nastali pri menjavi. Da bi institucije zagotovile minimalne stroške, morajo v ta namen opraviti predhodne meritve mogočih alternativ (tako dobrih kot slabih), da bodo zmanjšale stopnjo tveganja in zagotovile kar se da učinkovito izvršitev pogodb. Razmerje med pripravljenostjo na slabo alternativo in dobro alternativo je obratno sorazmerno, saj bi prva povzročila večjo škodo kot druga.⁶

Podobno velja za vedenje posameznikov v menjavi. Posameznik bo manj tvegala, če bo upošteval, da so vsi, s katerimi sodeluje v menjavi, sebični do te mere, da bodo za dosego svojih ciljev delovali tudi na škodo drugih. Takih posameznikov je v povprečju manj, a so zato njihova dejanja dosti bolj tvegana za druge. Zato morajo biti institucije, če hočejo zagotavljati učinkovito menjavo, ustvarjene z upoštevanjem HE, ki bo v skladu z doseganjem svojih ciljev deloval racionalno in se bo, kljub mogočim interakcijam z altruističnimi posamezniki, obnašal, kot da so vsi egoisti, ki sledijo samo svojim interesom. Institucije morajo zato zagotavljati svobodo posameznika, da ta zasleduje svoje cilje, pri tem pa ne oškoduje interese drugih.

⁵ *Adam Smith* je govoril o tem, da je brez koristi od drugih ljudi pričakovati, da bodo zaradi dobrote drugih kaj prejeli. Gre za neko vzajemno dajanje in prejemanje koristi, ki ustvarja mrežo transakcij med ljudmi. S tem ko nam sebičnost drugih služi kot povod za interakcije med posamezniki, si jo obrnemo v lastni prid (Smith v Boaz 1998).

⁶ Situacijo lahko ponazorimo z zapornikovo dilemo. Zapornika imata alternativo: vsak ima možnost izdati drugega (in si s tem zmanjšati zaporno kazen) ali pa računati na to, da drug drugega ne bosta izdala. Ker pa sta ločena in ne veta, kaj je drugi povedal oziroma ni povedal, je za njiju najbolj racionalno, če drugega izdala in si tako znižata kazen. Tveganje za posameznika je v tem primeru manjše, saj se v primeru ščitenja drugega lahko zgodi, da ga bo ta izdal in s tem sebi znižal kazen.

Da bodo transakcije učinkovite, moramo imeti jasno določene, varovane in uveljavljene lastninske pravice do dobrin. Načelo pravice do lastnine je po Nozicku (Nozick v Boaz 1998) tisto, kar izhaja iz pravične situacije s pravičnimi postopki in je zato pravično na sebi. Drugače povedano, posameznik ima pravico do tiste lastnine, ki jo je z lastnim trudom ustvaril in je zato produkt njegovega dela (načelo pravice v pridobitvi). Upravičeno si torej ljudje lastijo pravice »nad lastnim delom ter blagom in storitvami, ki jih imajo v posesti« (North 1998: 39). To načelo je pogoj za pravičen prenos lastnine iz ene osebe na drugo (načelo pravice v prenosu), pri katerem nobena izmed strani, vključenih v menjavo, ni oškodovana. Tretje načelo izhaja iz prvih dveh in se nanaša na zgodovinsko upravičenost posedovanja neke lastnine in iz nje izhajajočo pravičnost (načelo popravka). Ta tri načela, ki se pokrivajo s Humovimi tremi temeljnimi zakoni narave⁷, so osnova za učinkovito delovanje posameznikov v družbi in na trgu, saj večja stabilnost lastninskih pravic posledično omogoča večjo gotovost v menjavi, ta pa bo akterje vodila v ponavljajoče se interakcije. Če imamo jasno določene lastninske pravice, lahko sklepamo formalne pogodbe, s čimer se tveganje, da bo prišlo do oškodovanja katerekoli strani, zmanjša. Kljub temu pa prenosi lastninskih pravic povzročajo stroške, transakcijske stroške. Ti nastajajo zaradi asimetrije informacij, ki jih posamezne strani v menjavi posedujejo. Določajo jih »stroški merjenja dragocenih lastnosti predmeta menjave, varovanja pravic ter nadzora in prisile k izvrševanju dogovorov« (North 1998: 33).

Vsaka stran najbolje pozna svoje blago in njegovo vrednost, ne pa tudi celotne vrednosti dobrin in storitev, ki si jih lastijo drugi. Posamezne strani tako posedujejo različne informacije o predmetih menjave, kar povzroči asimetričnost informacij med posameznimi akterji. Zaradi asimetričnosti pride do dodatnih meritev predmetov menjave s tiste strani, ki razpolaga z manj informacijami. Manjša informiranost sicer pomeni večje tveganje, toda stroški merjenja lahko presežejo stroške tveganja zaradi popolnih meritev, ki so zelo drage. Zato se bodo akterji na trgu ravnali glede na informacije, ki jih imajo, te pa temeljijo na predhodnih izkušnjah in ponavljajočih se interakcijah z drugimi akterji. Večkrat se enake izkušnje ponovijo, manjše je tveganje, da se bo pripetilo nasprotno. Posledica tega so neformalna pravila, ki usmerjajo naše vsakdanje delovanje, ta pa so še vedno nezadostni pogoj za zapleteno učinkovito menjavo, saj niso racionalna, ampak se opirajo na površne karakteristike, stereotipne predstave predmetov menjave ter pričakovanja o njih. Na tak način lahko zvišajo ali pa znižajo vrednost celotnemu

⁷ Trije temeljni zakoni narave po Davidu Humu so stabilnost lastništva, prenos lastništva s privolitvijo, in izvršitev obljub.

naboru dobrin, ki spada v isto subjektivno opredeljeno kategorijo, čeprav v resnici temu ni vedno tako. Ker bi bile celotne meritve o popolni vrednosti predrage, je način proceduralne racionalnosti, ki gradi na predhodnih izkušnjah, najbolj primeren za orientiranje v vsakdanjih interakcijah. V primeru ko ne posedujemo popolnih informacij in je zaradi tega tveganje večje, bo povprečna vrednost storitev ali produktov bližje najnižji preverjeni vrednosti, saj s tem zmanjšamo tveganje, ki bi nastalo ob uresničitvi predpostavke o nižji vrednosti.⁸

Institucije so torej proizvod človeških potreb in dejavnosti, s pomočjo katerih akterji obdelujejo razpoložljive informacije, na ta način pa izoblikujejo tudi interakcije med seboj. Transakcijski stroški nastanejo zaradi dragih informacij, ki so asimetrično razporejene, kar povzroči nepopolnost trgov. Za slednje je prav tako uporabna podmena o proceduralni racionalnosti akterjev, ki izhaja iz subjektivnih modelov, ti pa se dopolnjujejo po delni informacijski povratni zanki. V tem primeru se posamezniki ravnaajo na podlagi preteklih izkušenj, ki jih vedno znova dopolnjujejo z novimi.

Institucionalni okvir bo s svojo strukturo pravil določal nabor priložnosti, kako znotraj njega maksimirati dobiček ali druge cilje. Organizacije in njihovi podjetniki kot načrtne entitete za doseganje ciljev, pa kot take niso zgolj funkcija institucionalnih ovir, ampak tudi tehnologije, dohodka in preferenc. Ker jim institucionalni okvir mnogokrat ne nudi učinkovitega zasledovanja ciljev, ga te zato pogosto spreminjajo in prilagajajo svojim potrebam. Spremembe, ki so posledica tega prilagajanja, so lahko postopne ali revolucionarne, v obeh primerih pa morajo organizacije posedovati zadostno pogajalsko moč, da vplivajo na spremembo obstoječega ravnotežja moči.

2.2 Vedenje posameznikov v institucionalnem okviru

Naravo organizacij, njihovo delovanje in učinkovitost je mogoče razložiti z vedenjem posameznikov znotraj določenega institucionalnega okvira. Na začetku sem opredelil družbo kot spontani red, ki se vzpostavlja s ponavljajočimi se interakcijami posameznikov. Tak red ni

⁸ O tem piše George Akerlof v svojem članku o »limonah« (1970), s katerimi označuje rabljene avtomobile in njihovo vrednost na trgu. Ker kupec ne ve kakšno je dejansko stanje rabljenega avtomobila, bo ceno, ki jo je pripravljen plačati, približal najnižji možni, ter se s tem izognil tveganju, da bi morebitno slab avtomobil preplačal. Zaradi te asimetrije informacij posledično pade cena vsem rabljenim avtomobilom.

produkt posameznega človeka ali skupine in ga zaradi njegove kompleksnosti ni mogoče v celoti nadzorovati. Temu nasprotno pa so organizacije načrtovan človeški proizvod, njihova funkcija pa doseganje zastavljenih ciljev posameznikov ali skupin. So načrtno »ustvarjeni redi« (Hayek v Boaz 1998), ki omogočajo koordinacijo aktivnosti za učinkovitejše uresničevanje ciljev, in so kot take vključene v družbo. Omogočajo nam, da prilagajamo dani družbeni red našim željam. Ukazi, ki prihajajo z vrha, določajo funkcijo opravljanja nalog, cilje in določene aspekte posameznih metod, za celotno delovanje organizacij pa nikakor niso vseobsegajoči, ampak jih dopolnjujejo neformalna pravila, ki posameznike usmerjajo in jim dajejo določeno stopnjo svobode pri opravljanju svojega dela. Ključen za delovanje posamezne organizacije je torej nabor znanja, ki ga le-ta ustvarja, uporablja, nadgrajuje in posreduje naprej. Posamezniki lahko na podlagi praktičnega pridobivanja znanja in veščin izvršujejo podrobne odločitve brez pomoči vodstva. Nabor mogočih alternativ delovanja organizacije in njene nadaljnje poti se na ta način poveča, saj se povečajo možnosti razvoja znanja samega. V primeru ko celotno znanje poseduje vodstvo ali vrh hierarhične lestvice v organizaciji, se možnosti za razvoj znanja postopoma zmanjšajo do te mere, da le to postane enolično in neučinkovito pri odzivanju na spremembe v okolici.⁹

Organizacije torej posredujejo t.i. tiho znanje¹⁰, ki je le delno prenosljivo, in se ga priučimo z izkušnjami znotraj same organizacije. Posamezniki različno pridobivajo takšno znanje zaradi različnih začetnih sposobnosti, organizacije same pa bodo naprej vlagale v tiste vrste znanja, s katerimi bodo lahko najbolj maksimirale dobiček znotraj pogojev, ki jih ustvarja institucionalni okvir. Spodbude (te izhajajo iz lastninskih pravic) za pridobivanje čistega znanja so posledica strukture denarnih nagrad in kazni ter strpnosti družbe do razvoja znanja. Slednje vpliva na to, kako dojemamo svet okoli sebe, ga racionaliziramo in kako se v njem vedemo. Če se nam struktura lastninskih pravic ne zdi pravična, bo to vplivalo na povečanje stroškov pri sklepanju

⁹ Na podoben način je J. S. Mill (Mill v Boaz 1998) opredelil razmerje med državo, kot največjo organizacijo, in njenimi elementi, ki jo konstituirajo, torej državljani. Slednje na posamezna področja delovanja veže specifičen interes, zato so, v nasprotju z državnimi funkcionarji, bolj upravičeni in sposobni opravljati določeno delo. Država mora ustvariti pogoje, znotraj katerih lahko posamezniki učinkovito zasledujejo lastne interese in tako pripomorejo k dobrobiti celotne skupnosti. Tu gre za izobraževanje *državljanov*, »način utrjevanja aktivnih sposobnosti vodenja, presoje in dajanja znanega znanja o produktih s katerimi imajo opravka« (Mill v Boaz 1998). Gre za obliko državljanske vzgoje, nacionalnega izobraževanja, kjer državljani delujejo iz javnih in pol-javnih motivov in se jih po tem takem privaja v doumevanje skupnih interesov. Obenem pa gre tudi za vprašanje svobode in delovanje svobodne ustave, saj le-ta zagotavlja individualnost razvoja in različnost oblik dejanj. Država ima torej aktivno vlogo pri zagotavljanju in ohranjanju lastninskih pravic in iz tega izhajajoče svobode posameznikov, ne pa tudi v samem procesu podjetništva in razvoja.

¹⁰ Ta pojem, v originalu »tacit knowledge«, je uvedel Michael Polanyi.

pogodb zaradi dodatnega merjenja in izvrševanja pogodb sploh. In obratno bodo stroški sklepanja pogodb nižji, če menimo, da je lastninska struktura pravična. Razvoj znanja torej vpliva na stroške sklepanja pogodb in ga zato ne smemo zanemariti.

Pomen tihega znanja za organizacije leži v iskanju novih trgov, njihovem ocenjevanju. Od stopnje tihega znanja, ki ga organizacije posedujejo, bo odvisno, kako se bodo odzvale na nove situacije in kako učinkovito bodo izvedle merjenja stroškov in sklepanje pogodb. Institucionalni okvir določa mejne robove, na katerih je mogoče maksimiranje ciljev, posredno pa s tem določa tudi, kakšne vrste znanja in informacij potrebujejo akterji pri uresničevanju teh ciljev.

Za organizacije, ki delujejo na trgu, različna formalna pravila različno spodbujajo tiho znanje za učinkovitejše reševanje problemov, torej merjenja stroškov in sklepanja pogodb. Regulacijo vstopa na trg bo institucionalni okvir določal s pravili in pogoji za vstop. S tem bo zahteval in določal strukturo upravljanja ter na kakšen način naj se organizacija vede, da bo dosegala zastavljene cilje. Zaradi te omejenosti pri izbiri delovanja znotraj formalnega okvira bo organizacija morala razvijati potrebno tiho znanje, s katerim si bo zagotovila samosvoje reševanje problemov in s tem drugačnost v odnosu s konkurenčnim subjektom. Če bo zaradi tega učinkovitejša, bo tudi družbeno bolj sprejeta, v nasprotnem primeru pa se bo sama izločila.

Iz prej povedanega je za namen naloge smiselno zaključiti, da je stabilnost institucionalnega okvira odvisna od medsebojne povezanosti formalnih pravil in neformalnih omejitev, saj so te razlog za institucionalne spremembe. Brez neformalnih omejitev, ki se vzpostavljajo kot posledica ponavljajočih se interakcij in so nam najbolj reprezentirana kot običaji, šege, navade, bi v družbi vladal kaos. To so tiste omejitve, ki vzpostavljajo red v posameznih skupnostih, saj vsakodnevnim situacijam dajejo pomen in jih racionalizirajo. Enostavne, majhne skupnosti temeljijo na osebnih poznanstvih, zato so neformalne omejitve zadosten pogoj za nemoteno delovanje posameznikov. Ti si ne bodo privoščili deviantnega obnašanja, ker bodo sankcionirani s strani skupnosti, v skrajnem primeru z izključitvijo iz nje; tu je pripadnost oseb določeni skupnosti lahko tako močna, da bi jim izključitev iz nje ali neodobravanje s strani drugih pripadnikov pomenila večjo škodo kot pa recimo kakšna sankcija, ki je izvedena zaradi neupoštevanja formalnih pravil.

2.3 Prestrukturiranje institucij

»Institucionalno ravnovesje bi bila situacija, v kateri se nobenemu udeležencu ob danih pogajalskih močeh in zbiru pogodbenih dogovorov, ki oblikujejo skupno gospodarsko menjavo, ne bi zdelo koristno namenjati sredstva za preoblikovanje dogovorov« (North 1998: 92). Udeležencem v menjavi se v tej situaciji ne splača spreminjati igre zaradi relativnih stroškov in koristi. Zato da bi prišlo do institucionalnih sprememb, mora vsaj ena izmed pogajalskih strani v spremembi videti svoj boljši položaj po tej spremembi. To lahko stori na dva načina, in sicer neposredno z vlaganjem sredstev v nove dobičkonosne priložnosti, ali pa posredno z oceno stroškov in koristi. Če so ti pozitivni bo organizacija namenila sredstva za spreminjanje formalnih pravil. Posledica spremembe formalnih pravil pa bo povzročila neravnovesje z neformalnimi, ki pa so, kot kulturne značilnosti, bolj trdovratne in manj izpostavljene zunanjim vplivom, saj so produkt dolgotrajnih interakcij posameznikov. Razvoj formalnih pravil in neformalnih omejitev se zato ne bo skladal, kar pa nadalje povzroča nestabilnost institucionalnega okvira. Znotraj takšnih realnih in pragmatičnih okoliščin se vzpostavlja tudi socioekonomsko sobivanje proučevanih skupnosti. Tudi one so koalicije interesnih skupin, ustanovljene za potrebe sprememb, s katerimi bi dosegli institucionalno stabilnost. Tudi v primeru, ko jih združuje ideološka predanost, bodo imele različne skupine po spremembi nasprotujoče zahteve po dobičku in različne ideološke predstave.

Tranzicija neke skupnosti¹¹ je »prestrukturiranje institucij«, kar pomeni, da se implementirajo nova formalna pravila v obliki zakonov, konvencij, sporazumov in ustave, ki jih nova skupnost sprejme. Uspešnost tranzicije je potem odvisna od tega, kako bodo nova formalna pravila, ki ponujajo nove spodbude, sprejeli posamezniki, ki se ravnaajo glede na prevladujoče neformalne omejitve. Prav *kultura* neke skupnosti kot splet neformalnih pravil ni podvržena politikam, ki bi jo neposredno spreminjale. Če posameznikom nov formalni okvir ne bo zagotavljal učinkovitega delovanja v skladu z neformalnimi omejitvami, potem bodo kot rezultat nastali večji transakcijski stroški; možnost ustvarjanja materialnega bogastva tako postane vrednota, ki pa ni skupna vsem. Formalna pravila morajo tako odražati zgodovinske potrebe družbe po stabilnosti, zato ne morejo

¹¹ Več o tem v nazornem prikazu neskladja novih formalnih pravil in starih neformalnih omejitev poda Svetozar Pejovich (Pejovich 2003) v eseju, v katerem s pomočjo interakcijske teze primerja različna stanja bivših socialističnih držav srednje in vzhodne Evrope po njihovi tranziciji.

biti predmet transplantacije sistema formalnih pravil iz drugih ureditev, saj se skupnosti razlikujejo po svojih neformalnih omejitvah, ki so jih skozi čas spletle in jih sprti spreminjajo in prilagajajo.

2.4 Učinkovitost institucij

Ko je govor o učinkovitosti institucij, je treba reči, da je North sam izraz učinkovitost uporabljal »za opredelitev razmer, v katerih obstoječi zbir omejitev omogoča gospodarsko rast.« (North 1998: 99) »Pot institucionalnih sprememb začrtujeta dva dejavnika: naraščajoči donosi in nepopolni trgi, za katere so značilni visoki transakcijski stroški.« (North 1998: 102) Vedno pa obstaja več poti razvoja skupnosti, ki se deloma opirajo na preteklo dediščino in iz nje izhajajoče neformalne omejitve, ter trenutnega nabora alternativ, ki jih ponuja institucionalni okvir. Na podlagi koncepta odvisnosti od poti, kot načina »konceptualnega zoženja nabora izbir in povezovanja odločitev v času« (North 1998: 106), je mogoče razložiti vsakokratno trenutno stanje skupnosti ter zakaj so, kljub neučinkovitosti razvoja, svojo pot nadaljevale.

Podjetniki (gospodarski, politični in, v mojem primeru, etnični) so tisti, ki znotraj okvira omejitev poskušajo maksimirati dobiček na tistih mejnih področjih, na katerih se zdi, da ga institucionalni okvir največ ponuja. V takem početju sledijo domnevno najbolj dobičkonosnim alternativam. Ti mejni problemi zahtevajo rešitev, ta pa je odvisna od relativne pogajalske moči udeležencev. Mejne prilagoditve temeljijo na predhodnih institucionalnih rešitvah in so osnovane na tistem znanju akterjev. Tako namerno ali nenamerno povzročajo spremembe in s tem spreminjajo institucionalni okvir, ki jih omejuje. Omejuje pa jih tudi nepopolno znanje, zaradi česar velikokrat zasledujejo možnosti, ki niso najbolj družbeno učinkovite. Problem nastane, ko je reševanje problemov zastavljeno na kratkoročni osnovi, kar lahko privede do neučinkovitih gospodarstev. Ko enkrat podjetniki izberejo to kratkoročno reševanje problema, ga razvijajo z dodatnim učenjem in z njim tekmujejo s konkurenco. To utrdi pot, ki je bila sicer začrtana pri reševanju trenutnega problema, ni pa predvidevala ali upoštevala iz njega izhajajoče možne posledice. Znotraj različnih družb bodo vedno potrebne mejne rešitve problemov, ki jih bodo nasprotne si strani reševale z različnimi pogajalskimi močmi.

Učinkovit institucionalni okvir je pogoj za gospodarsko uspešne družbe. V oblikovanju institucij odigra veliko vlogo politični prostor, ki je na tak ali drugačen način povezan z gospodarskim. Gre za razmerje med politiko in gospodarstvom oziroma vplivanju enega na drugega ter za odnos med oblastjo in državljanom.

Pri tem se kaže zopet opreti na Huma in njegovo tezo, da je družba nastala zato, ker je takšno stanje za posameznika boljše. Kljub temu, da pri izstopu iz naravnega stanja izgubimo nekatere pravice, imamo kot člani skupnosti boljše pogoje za preživetje in razvoj. V družbi, ki temelji na lastnini (ustvarjanju, obdelovanju in menjavi) je potrebno zagotoviti pravice posameznikov do nje. Pravice se zagotavljajo s formalnimi dogovori, zakoni, na katerih temelji država. Državljanško zvezo (*pactum unionis civilis*) tako vzpostavlja civilna družba, ki se namerno odreče nekaterim svojim pravicam, zato da zavaruje svojo lastnino. Da ne pride do skrunitve posameznikove svobode s strani države, je potrebno jasno definirati odnose med posamezniki znotraj takšne ureditve. Kant je pri tem izpostavil tri a priori načela, brez katerih pravična država ne more obstajati in ki se med sabo dopolnjujejo.¹²

Ureditev, ki temelji na zagotavljanju svobode posameznikov, upošteva kot njen del tudi ekonomsko svobodo. Okvir, znotraj katerega je ekonomska svoboda mogoča, je neodvisni trg, ki ponuja prostor, v katerem posamezniki na podlagi lastnih interesov (ne) vstopajo v medsebojne interakcije z namenom menjave. Ker posamezniki na ta način prostovoljno vzpostavljajo neformalna pravila, ki so potrebna za učinkovito menjavo, trg potemtakem ni voden s strani neke osrednje avtoritete. To mu omogoča, da izvaja regulacijo vstopa na podlagi učinkovitosti, ne pa osebnih preferenc podjetnika. Kljub temu pa je potrebna prisila tretje strani, države, saj ta določa formalni okvir, znotraj katerega je kompleksna menjava mogoča, kršenje pa je ustrezno sankcionirano. To v metaforični obliki prav tako velja za vključevanje novih skupin (»priseljencev«, npr.) v večje skupnosti.

¹² Prvo načelo je svoboda, ki ni mišljena kot absolutna in bi posamezniku dovoljevala, da lahko dela, kar se mu ljubi. Vsak lahko išče srečo, v kolikor pri tem ne ovira drugega, zato je omejitev svobode enega svoboda drugega. Obenem je svoboda posameznika definirana tudi v razmerju do države. »Pravica svobode pripada vsakemu članu skupne blaginje kot človeku, v kolikor je sposoben posedovanja pravic« (Kant v Boaz 1997).

Enakost vseh z vsemi kot subjekti, po katerem ima vsak član skupne blaginje pravico omejitve v odnosu do drugih, razen v odnosu do vladarja¹², je Kantovo drugo načelo. Ta enakost je konsistentna s popolno neenakostjo državljanov v stopnji lastnine, ki jo poseduje. Vsi so enaki pred zakonom v zasledovanju lastne sreče, dokler ne omejujejo druge. »Vsakemu članu more biti omogočeno, da doseže katerokoli stopnjo zasluženosti s svojim talentom, njegovo delavnostjo in srečo« (Kant v Boaz 1997).

Pri doseganju sreče pa morajo biti posamezniki neodvisni od drugih oziroma, zaradi svojih dejanj ne smejo vplivati na življenje drugih. Tretje načelo, *neodvisnost posameznika skupne blaginje kot državljana*, je dopolnilo prejšnjima dvema, skupaj pa ustvarjajo pogoje za pravično delovanje posameznikov znotraj države (Kant v Boaz 1998).

Ekonomska svoboda omogoča zavzemanje za ideale, spremembe, ki niso popularne, pa so zato dražje. Če ne bi bilo spodbud za tovrstna prizadevanja, spremembe ne bi bile mogoče. Prav najbolj znane zgodovinske prelomnice in ključna dognanja pa niso bile vedno odraz splošnega odobravanja, ampak so bile večinoma dojete kot škodljive, heretične. Ekonomska svoboda kot odraz neodvisnega delovanja posameznikov na trgu zato preprečuje centraliziranje ekonomske moči in s tem omejuje akumuliranje politične moči na določeni točki ter posredno zagotavlja doseganje politične svobode. Omejevanje ekonomske svobode pa je kratenje pravic posameznikov in s tem omejevanje svobode na splošno.

Omenim lahko, da je Alexis de Tocqueville (glej Boaz 1998) na svojem izletu po ZDA leta 1835 ugotavljal, da lahko demokratične ureditve predstavljajo dvorezen meč za državljane. Na eni strani zagotavljajo okvir, znotraj katerega lahko posamezniki delujejo in zasledujejo svoje želje, s tem ko jih omejujejo, pa že do neke mere posegajo v osebni interes posameznikov. Toqueville govori predvsem o posledicah, ki jih lahko imata izobraževanje in ekonomska enakost. Zaradi omejenega imetja lahko vodita v omejena hotenja ljudi, s tem pa tudi ustvarjalnega duha. Gre za novi obliki despotizma in tiranije, ki pa ju ne gre več označevati s tema besedama. Bojazen obstaja v »neskončnem mnoštvu enakih in podobnih ljudi, ki si nenehno prizadevajo, da zadovoljijo neznatna in nepomembna zadovoljstva s katerimi nasitijo življenje« (Toqueville v Boaz 1998). Posledica je nezanimanje za področja, ki zadevajo celotno skupnost, torej zanimanje za zadeve »javnega in pol-javnega značaja« (Mill v Boaz 1998). Državljeni postanejo pasivni, država pa prevzame vlogo starša, ki jih pripravlja na odraslost, pri čemer skrbi v prvi vrsti za svoje matične državljane. Kar pomeni, da si nove skupnosti ne morejo privoščiti ne gospodarske ne kulturne pasivnosti.

Gre za dolgoročno in postopno vzpostavitev ravnotežja za državljane, ki pa hkrati ni racionalna za politične predstavnike ljudstva. Teorija o javni izbiri (Buchanan 2007) zato predlaga dvosmerni sistem medsebojnega vplivanja ljudstva in politikov pri vzpostavljanju ekonomsko-političnega ravnovesja. Temelj je ustava, ki s pravili zagotavlja svobodo in enakopravnost državljanov, s tem da jim omogoča izvolitev političnih predstavnikov, ki delujejo v njihovem imenu. Državljeni na volitvah dodelijo pravice vodenja tistim političnim akterjem, ki se s svojo politiko najbolj približujejo interesom večinske populacije. Da ti akterji v času svojega mandata *ne bi* zasledovali izključno lastnih interesov, jih omejujejo tako ustavna pravila kot volja

ljudstva, ki jim v takem primeru ne bo podelila ponovnega mandata. Zato da jim bo to omogočeno, pa morajo vedno delovati tudi v interesu javnosti in opozarjati na morebitne nepravilnosti s strani vlade.

3. Posameznik in »identitete«

Za izhodišče konceptualiziranja razvoja identitete se poslužujem Eriksonove razvojne teorije (glej Ule 2000: 127). Ta izhaja iz epigenetskega principa, ko »vsaka nova stopnja v življenjskem poteku doda nekaj specifičnega k vsem naslednjim fazam in se nanaša na vse prejšnje« (Ule 2000: 127). Gre za podobno misel, kot jo razvijajo tudi Covey, Merrill in Merrill (glej Costingan 1999: xxi) v svoji knjigi *First Things First* (kar bi v slovenskem prevodu pomenilo nekaj takega kot »lepo po vrsti«), ki je splošno uporabna za razumevanje posameznikovega dojetja vsakdanjosti in ravnanja v njej. Svojo misel razložijo na prispodobi poteka »dni v tednu«, ki opisuje, kako ne moreš opraviti »sedmega« dneva, če predhodno nisi opravil »prvih šest«. Na tak način vsak posameznik skozi »dneve« svojega življenja nabira izkušnje, ki se akumulirane odražajo v njegovem vedenju in ravnanju v naslednjih »dneh«.

Erikson izpostavlja predvsem procese uglasitve posameznika, torej nenehno prilagajanje notranjih procesov zunanjim in obratno. S tem hkrati zagovarja relativnost in komplementarnost samega procesa vzpostavljanja in kreiranja identitete, saj sta oba, tako notranji kot zunanji proces odvisna drug od drugega. Uletova to imenuje »regulacija medsebojnosti«. Posameznikova identiteta je tako izraz obvladovanja lastnega jaza z zunanjimi vplivi okolice in družbe, oziroma vplivov pomembnih drugih. Jaz je v tem primeru »odločilna sintetizirajoča duševna funkcija, ki pri doraščajočem otroku sčasoma združi izbrane pomembne identifikacije v realno predstavo o njem samem in njegovih vlogah v družbi« (Ule 2000: 128).

Identiteta gradi na kriznih situacijah posameznika in njihovi razrešitvi. Vsaka nova nadgradnja identitete je posledica učenja in spoznanj iz razrešitve situacij, ki so porušile predhodne nekonfliktne predstave o svetu, znotraj katerih je posamezniku omogočeno nemoteno delovanje. Vsaka anomalija, ki poruši trenutno, lahko bi rekli tudi romantično, predstavo o svetu, in potemtakem tudi svojemu mestu znotraj njega, zahteva ponovno redefiniranje situacije in svoje umeščenosti v okolje. »Zato se identiteta razvija skozi obdobja rasti, kriz in razrešitev kriz, ki so

spet podlaga za novo rast« (Ule 2000: 128). Gre torej za prilagajanja posameznikove »izdelane« notranje predstave o samemu sebi v skladu z vlogami, ki jih mora igrati znotraj družbe.

Erikson omenja osem osnovnih identitetnih kriz, od katerih pa so za moje razmišljanje pomembne tiste, ki razlagajo otroške in mladostniške krize (oziroma tiste, v katerih igrajo vlogo pomembni drugi, torej starši, vrstniki in mediji).

Tretja identitetna kriza zajema otrokovo iniciativnost in občutke krivde, in ker so v tem obdobju referenčne osebe predvsem starši, se poskuša z njimi tudi identificirati. Med drugim se otrok v tej fazi uči komuniciranja, razvija jezik, simbolno komunikacijo, na podlagi katere gradi vse življenje in je kot taka bistvenega pomena.

Peta faza je doba adolescence, ki neizogibno vsebuje tudi krizo adolescence. V tej fazi posameznik prvič začne kreirati identiteto glede na širše družbeno okolje in ne samo na ožji družinski krog. V interakciji s svojimi vrstniki išče posameznik potrditev lastne identitete, saj se slednjo začne diferencirati od družinske in iskati lastni izraz. Sebe začne umeščati v družbeno delovanje, ki mu nalaga vedno večjo odgovornost z dodelitvijo socialnih vlog. »Pozitivna razrešitev te krize potemtakem zahteva, da posameznik sprejme samega sebe, svojo psihofizično osebnostno celoto, pa tudi, da drugi ljudje sprejmejo njega in da dobi priznanje za svoja dejanja in podporo pri prizadevanjih za samostojno vključitev v družbo« (Ule 2000: 131). Uspešnost vsakega razreševanja krize je zato odvisna od uspešnosti razreševanje prejšnjih kriz, kar pomeni, da je zelo pomembno, v kakšnem družinskem okolju odrašča, saj mu to da nastavke za nadaljnje družbene vključitve. Če recimo družinsko okolje, v katerem odrašča, ni stabilno, zaradi česar ne more »pridobiti niti temeljnega zaupanja vase in v druge, bo v krizi adolescence močno izpostavljen regresiji v difuzijo identitete ali pa bo izbral« (Ule 2000: 131) negativno identiteto.

Govora je o dialektičnosti načina razreševanja krize, ki vključuje pozitivno tezo, negativno antitezo, ter »predviden izhod v obliki individualne sinteze, katere vsebina je delno determinirana z relevantnimi institucijami v posameznikovem socialnem kontekstu« (Ule 2000: 132). Posameznik nikoli ne doživlja in razrešuje identitetnih kriz neodvisno od socialne okolice, ampak je to vedno izraz interakcij, ki jih ima z ljudmi. Kriza identitete je zato kriza osebnih interakcij, kot so tudi te razlog za njo.

3. 1 Identitetni statusi v adolescenci

Na način razreševanja adolescentskih kriz ter iz tega izhajajočo učinkovitost, se navezujejo 4 identitetni statusi v adolescenci¹³, ki jih je opredelil James Marcia (glej Ule 2000: 134):

1. *Mladostniki z razvito identiteto* so tisti, ki so uspešno razrešili identitetno krizo. Njihov pogled na svet je samosvoj, iz tega izhajajo tudi lastne vrednote ter dobršna mera samozavesti in tveganja pri zasledovanju ciljev. Tak posameznik je avtonomen v svojem delovanju in razreševanju identitetnih kriz, kar pomeni, da na ta način spoznava samega sebe. Je družbeno in družinsko integriran, a v lastnem izrazu.
2. *Mladostniki s privzeto identiteto* ne razrešujejo identitetnih kriz skozi lastno raziskovanje samih sebe, ampak načine reševanja prevzemajo od pomembnih drugih, to pa so največkrat starši. »Gre za skrajšan proces oblikovanja identitete pod okriljem odraslih in prenos tradicij, vzorcev vedenja s staršev na otroke« (Ule 2000: 138). Na ta način zaključijo identitetno krizo prej kot drugi in »izgledajo dobro organizirani, ciljno usmerjeni, prijazni, dobrega vedenja, konvencionalni, avtoritarni, nefleksibilni, sprejemajo moralne vrednote na nivoju zakona in reda, so poslušni in konformni« (Ule 2000: 134)
3. *Posamezniki v moratorijskem statusu* še vedno razrešujejo identitetno krizo z raziskovanjem (v tem smislu so nasprotje mladostnikom s privzeto identiteto). V takem dejanju se poskušajo čim bolj oddaljiti od dosedanjih vplivov pomembnih drugih in iščejo lastni izraz v samih sebi. Uvrstili bi jih lahko v mladinske sub- oziroma kontra-kulture.
4. *Mladostniki z identitetno difuzijo* so tisti posamezniki, ki jim ni uspelo do konca raziskati svoje potencialne, zato se ali umaknejo v samoto ali pa se popolnoma razdajo. »So najbolj občutljivi na strese, so konformni do zunanjih zahtev, imajo nizko stopnjo samospoštovanja ter najnižjo stopnjo razvoja moralne presoje« (Ule 2000: 135).

¹³ S temi identitetnimi statusi lahko bolje razumemo, kakšne so mogoče usmeritve razvoja pri potomcih slovenskih izseljencev po svetu.

3.2 Izobraževalni moratorij

Znotraj zgoraj omenjenega moratorijskega statusa mladosti v modernih družbah se po prehodnem psihosocialnem moratoriju (tradicionalni mladosti) uveljavlja izobraževalni moratorij (Zinnecker v Ule, 2000: 136), kar pomeni, da mladost vedno bolj postaja obdobje, ki ni definirano le z prehodom v odraslost, saj je za njega značilen proces izobraževanja. Razlog leži v vedno večji diferenciaciji in kompleksnosti družbe, ki zahteva zgodnje usmeritve in ustrezno izobraževanje za nadaljevanje življenjske poti in kariere. »V tem smislu je mladost družbeno institucionaliziran moratorij« (Ule 2000: 137), kar to obdobje razlikuje od obdobja, ki ga posameznik preživlja kot otrok znotraj družinskega okolja. V mladostniškem moratoriju se razvijajo mladinski stili, ki v eksperimentiranju preigravajo različne možnosti izražanja. To je mogoče zato, ker posamezniki takrat še niso trdno vezani na opravljanje vsakdanjih socialnih vlog na delovnem mestu, v družini ipd.

Prehod iz tradicionalne v industrijsko družbo (tega bom podrobneje opisal v naslednjem teoretskem sklopu) je omogočil, da se je izobraževalni moratorij časovno podaljšal, diferenciranost družbe pa s svojimi zahtevami po specializaciji povzročila mnoštvo izobraževalnih načinov in potemtakem možnost bogate izbire. Za mlade igrajo najpomembnejšo vlogo v tem obdobju »izobraževalne institucije, vrstniki in trg/industrija za mlade. Kontrola nad mladimi je posredna, abstraktna, poteka na dolgi rok. Stopnja mladinske kulturne avtonomije je visoka. Uteležena je v popularni kulturi.« (Ule 2000: 139) To je obdobje, ki je hkrati igrivo in resno. Posamezniki se skozi interakcije z drugimi preizkušajo v različnih socialnih vlogah, na podlagi teh izkušenj pa postopoma gradijo lastno identiteto. Bistvenega pomena je torej druženje, komuniciranje, izmenjavanje izkušenj in iskanje skupnih interesov. Vse to pa v osnovi omogočajo izobraževalne institucije, mladinska potrošnja in množični mediji. Gre za obdobje iskanja samega sebe s pomočjo socialnih odnosov, »popularne glasbe, športa, industrije zabave« (Ule 2000: 139).

3.3 Postadolescentski status

Prehod iz adolescence v postadolescentski identitetni status je prav tako odvisen od razrešitve prejšnje, torej adolescentske identitetne krize. Zaznamuje ga večja kritičnost in refleksivnost socialnih vlog ter družbe kot tiste, ki slednje določa. Postadolescentska identitetna kriza se pojavi predvidoma pri mladostnikih, ki nadaljujejo šolanje v dvajseta leta svojega življenja, zaradi česar je narava obeh kriz dokaj različna. Posameznik si je do neke mere že ustvaril lastni identitetni izraz znotraj adolescentskega obdobja, vendar ga je v postadolescentskem znova primoran redefinirati glede na trenutno umeščenost v družbeno sfero, na katero gleda tudi bolj kritično. Hkrati se zaveda, da se bliža koncu moratorijske faze mladosti oziroma mladosti na sploh, kar povzroči nelagodje. Čaka ga družba odraslih in odgovornih socialnih vlog, kar prav pri posameznikih, ki s podaljšanim izobraževanjem podaljšujejo obdobje nevezanosti, rezultira v še večji identitetni krizi. Je pa seveda to odvisno od vsakega posameznika in njegove življenjske poti oziroma razvoja reševanja identitetnih kriz, kar posredno seveda vključuje vpliv družine, socialnega okolja (predvsem vrstnikov) in družbenih institucij ter vrednot, ki jih te posredujejo. Postadolescenco zato najbolj definira »napetost med samopodobo in zahtevami družbe, razpetost med omnipotentnostjo in samozavračanjem ter mladocentričnost in zavračanje socializacije in kulturacije« (Keniston v Ule 2000: 142).

Največjo vlogo pri postadolescentski krizi igrajo družbena pričakovanja, ki so proizvod zgodovinskega institucionaliziranja formalnih pravil in neformalnih omejitev. Zato je tudi od družbe do družbe (bolje povedano od kulture do kulture) odvisno, kakšen sistem vrednot imajo, kako je konec koncev ta institucionaliziran in kako ti zunanji pritiski na posameznike vplivajo. Institucionalni okvir je zato nezanemarljiva spremenljivka, če upoštevamo posameznikov identitetni razvoj oziroma njegov razvoj razreševanja identitetnih kriz. Prvega prav tako ne gre spregledati pri samem vplivu na družinsko življenje, kaj šele pri definiranju izobraževalnega sistema in politik, ki uravnajo posamezne družbene institucije, kot so mediji, trg in še kaj.

Naraščajoča kritična zavest posameznikov v postadolescenci ocenjuje dosedanji razvoj posameznika znotraj družbenih in kulturnih kontekstov, kar lahko privede do zavračanja slednjih ali pa zavračanja lastne samopodobe. Po tej strani je tudi preigravanje življenjskih stilov v postadolescenci bolj obvezujoče kot v adolescenci, saj se posameznik zaveda svojega položaja znotraj družbe in ga hoče preseči. Pride do identitetne krize, ker se mora posameznik začeti

prilagajati družbenim normam in vrednotam na račun predhodne svobode menjavanja skupinskih in subkulturnih pripadnosti. Gre torej za prehod iz igrivega nasprotovanja dominantnemu sistemu skozi subkulturne prakse v integracijo dominantnega sistema (ta trditev sicer ni tako enoznačna, saj lahko to nasprotovanje deluje tudi znotraj sistema družbene nadvlade in kot tako ni nasprotovanje v pravem smislu, temveč le imidž – v mislih imam predvsem »subkulturne« prakse, ki so vkomponirane v mainstream popularno kulturo). Ta prehod mu da občutek nemoči zato, ker mora na novo definirati svoje interese in redefinirati svoj položaj v družbeni okolici. Njegovo družbeno delovanje v tem obdobju tako že napoveduje smernice za prehod v odraslost.

V postadolescenci se zgodi premik napetosti, ki jih je posameznik prej imel z družino, kasneje pa se prenesejo na družbo. Postadolescenti na podlagi lastnih izkušenj začnejo razumevati »starše kot kompleksne osebe, ki so determinirane z njihovo družbeno in zgodovinsko situacijo in delno z njihovimi željami in obsesijami. Mladi se zavedo obsega družinskih tradicij, družinske usode, družinske kulture in družinske smeri razvoja. Postavi se jim vprašanje, ali naj ustvarijo svoj lasten način življenja, vsakdanjo kulturo, smer razvoja« (Ule 2000: 146).

»Procesi individualizacije in spremenjeni družbenoekonomski odnosi (npr. nezaposlenost mladih) mlade ljudi silijo v tak razvoj identitete, ki bi ga po prejšnjih merilih lahko označili kot neuspešno identiteto« (Ule 2000: 148). Gre za vedno večje tveganje pri zaposlitvi, ohranitvi življenjskega standarda, na podlagi katerega je v primeru diaspornih skupnosti prakticiranje tradicionalnih kulturnih praks staršev sploh mogoče, saj zahtevajo tako čas kot tudi denar. Če upoštevamo institucionalno teorijo, lahko trdimo, da bodo posamezniki svoje razrešitve identitetnih kriz iskali v kulturi staršev, ker bodo transakcijski stroški reševanja zaradi minimalnih meritev tveganja najmanjši. Po eni strani je ustvarjanje temeljev, ki posameznikom dajejo smisel, na podlagi kulturnega izvora prednikov najbolj učinkovito, ker je najlažje, saj jim projiciranje zgodovine prednikov na lastna dejanja omogoča razlaganje sveta skozi preteklost, na ta način pa dobijo izhodišče za orientacijo v svetu. Toda le v primeru, ko s starši nimajo nerazrešenih tenzij, saj bodo drugače negirali tudi njihovo kulturo.

3.4 Interakcionistična razlaga identitete

Če sem do sedaj izhajal bolj iz *psihološkega vidika* identitetnega razvoja, pa predstavlja *interakcionistična teorija* prehod v sociokulturno determiniranost identitete, kajti »šele v posebnem procesu simbolnih gest in smiselnih dejavnosti posameznika in v procesu ponotranjenja pričakovanih odzivov drugih ljudi na lastno početje se izoblikuje notranji prostor posameznika, v katerem se ta prepozna kot oseba in član določene družbene skupnosti« (Ule 2000: 88). Posameznik torej začne oblikovati svojo identiteto, sebstvo, šele ko je zmožen notranjega pogovora s samim seboj. Zato mora biti sposoben simbolnega pojmovanja, dojemanja, da samega sebe postavi v pozicijo drugega. Tu igra najpomembnejšo vlogo jezik, s pomočjo katerega posameznik vzpostavi simbolne relacije do pomembnih objektov in subjektov, ti. signifikantnih drugih (zaradi česar si na primer težko predstavljamo pripadnost neki etnični identiteti brez interakcije s pripadniki te etnije, ki posamezniku posredujejo pomene preko jezika in simbolnih sistemov). Identiteta je zato konstrukcija, ki nastaja na podlagi občevanja z drugimi, ki nam v neki povratni zanki predstavijo o nas samih posredujejo nazaj. To, kako nas dojemajo pomembni drugi, posledično vpliva na to, kako dojemamo tudi sami sebe, zato »socializacija posameznika ni le enkratno ponotranjenje družbenih in kulturnih norm v posameznikovi subjektivni strukturi, temveč je interpretativno delovanje, ki zajema vso življenjsko zgodovino posameznika« (Ule 2000: 156).

Po mnenju interakcionistov je človek simbolno bitje, ker je sposoben komunicirati z uporabo simbolov ter na ta način tudi zavzeti zavesten odnos do samega sebe. Je tisti, ki producira simbole, jim daje pomen, na tak način pa igra aktivno vlogo pri osmišljanju sveta okoli sebe. Kot tak ni samo predmet kulturne determinacije, ampak je aktivni tvorec kulturnih vzorcev. Posameznik z drugimi soustvarja intersubjektivni svet, pri tem pa uporablja različna simbolna orodja, med katerimi je najpomembnejši jezik.

»Proces formiranja in strukturiranja subjekta in identitete poteka prav s procesi vsakdanjega prisvajanja sveta« (Ule 2000: 157). Gre za proces vzajemnega vplivanja posameznika na družbeno realnost in obratno, v katerem individuum razvija družbene vloge in jih znotraj družbe legitimira. Obenem pa ta proces hkrati vpliva na kreiranje posameznikovega samozavedanja in njegove identitete, s tem ko se sooča z različnimi problemi in jih razrešuje. Peter Berger in Thomas Luckmann (1988) ta proces opredelita kot družbeno konstrukcijo realnosti, saj je slednja

intersubjektivni proizvod. Identiteta torej ni nekaj, kar posameznik ustvarja neodvisno od družbenega delovanja, ampak jo do neke mere definira prav to. Znotraj družbenega delovanja ponotranja simbolne interakcije z drugimi, s čimer si gradi vedno bolj kompleksno predstavo o sebi.

3.4.1 George Herbert Mead in Lev Vigotski

Glavni predstavnik simbolnega interakcionizma je G.H. Mead, ki je tudi definiral in uvedel značilne pojme te teoretske smeri ter razmerja med njimi. Identiteta je po Meadu vezana na zmožnost vživljanja v vloge drugih oziroma sposobnost objektivacije samega sebe v tem procesu. Na tak način vzpostavi posameznik do sebe kritično pozicijo, iz katere reflektirano ocenjuje samega sebe in s sabo razpravlja. Skozi ta notranji pogovor se začne zavedati svojega obstoja in mesta v svetu. Tak dialektični odnos do sebe je mogoč le skozi prisvajanje tistih oblik in načinov interakcij, ki so mu na razpolago s strani pomembnih drugih. Gre za prisvajanje sveta drugih, torej tistih, ki igrajo pomembne vloge v posameznikovih življenjih. Na začetku so to starši in družina (primarna socializacija), kasneje vrstniki in vzorniki (sekundarna socializacija) itn. Mead zato pri otroku izpostavlja pomen igre kot predhodnega prakticanja igranja vlog v družbi. Najprej skozi individualno otroško igro (play) pridobi zmožnost razumevanja lastne drugačnosti v primerjavi z drugimi, oziroma doumevanja raznolikosti perspektiv, skozi skupinske otroške igre (game) pa se te različnosti pogledov uči v pozicioniranju samega sebe znotraj skupinskega delovanja z drugimi. Ko z drugimi vzpostavi skupen sklop pravil igre, se začne diferencirati od drugih in začne vzpostavljati svoj lastni jaz in identiteto. »V tem procesu se hkrati pojavita osebni jaz ali »I« (včasih ga Mead poimenuje tudi osebna identiteta) in socialni jaz ali »Me« (ali tudi socialna identiteta) ter reflektivni odnos med obema oz. identiteta (ali tudi sebstvo/self)« (Ule 2000: 162).

Identiteta je za Meada nenehen proces, ki se dogaja med posameznikovim umeščanjem v skupinsko delovanje s simbolno izmenjavo. Kot taka ni statična in le izraz izključno subjektivnih instanc ali objektivnih, družbenih vplivov. Gre za sinergijo dveh komponent, socialnega jaza ali mene (Me), ki ga definira sposobnost vživljanja v druge ljudi, in osebnega jaza ali jaz (I), ki je nedostopen družbeni determinaciji in socialni kontroli (Ule 2000: 165). Slednji je odgovor na prvega, torej na družbeno posredovano predstavo o vlogi posameznika v očeh drugih.

Refleksivna zavest (Mind) pa je tista, ki posamezniku omogoča zavestno in reflektirano vrednotenje lastnih dejanj in vpliva dejanj drugih glede na posameznika.

Uletova pripisuje Meadu enostranskost njegove teorije identitete, saj upošteva le miselno samorefleksijo posameznika, ne pa tudi druge, neracionalne duševne aktivnosti posameznika. Zato se na tem mestu poslužuje še teoretičnih doprinosov Leva Vigotskega, ki opozarja na pomen jezika kot sredstva za posredovanje med udeleženci v interakciji. »Dejavnost za smotrno ustvarjanje in uporabo znakov imenuje Vigotski signifikacija, in ta najbolj odločno loči človeka od živali« (Vigotski v Ule 2000: 167). Signifikacija se dogaja zunaj človeka, šele ko se otrok v interakciji z drugimi poslužuje pomenskih znakov, jo tudi internalizira, s tem ko jo aktualizira. Skozi to aktivno ustvarjanje pomenov in zmožnostjo komuniciranja z znaki, bodisi jezikovnimi, telesnimi ali katerikolimi drugimi sredstvi za vplivanje na druge, se začnemo zavedati svoje drugačnosti do drugih, kar je osnova za grajenje identitete. Najprej mora otrok smiselno povezati mišljenje in govor preko simbolnih pomenov, šele nato je sposoben navezati pogovor z drugimi. Mišljenje pa se na začetku izraža kot pogovor s samim seboj (socialni govor), iz česar je Vigotski sklepal, da je otrok že v začetku družbeno bitje. Po Vigotskemu je jezik tisti, ki omogoča razvoj posameznikovega samozavedanja, s tem ko internalizira realnost dialoga z drugimi in jo spreminja v mišljenje. »Šele jezikovni sistemi simbolov omogočajo sistematično vživljanje v druge ljudi ter trajnost in kontinuiranost zavestne anticipacije reakcij drugih ljudi. To omogoča kontinuirano komunikacijo med ljudmi, trajne družbene odnose, družbene institucije, procese socializacije ter prenašanja tradicij in znanja na nove generacije ter skupno delo ljudi.« (Ule 2000: 161).

3.4.2 Socialni konstruktivizem

Socialni konstruktivizem gre še stopnjo više pri poudarjanju pomena družbenega pri oblikovanju identitete. Družbeno realnost opredeli kot proizvod interakcij družbenih subjektov. Da je komunikacija učinkovita, si morajo ti deliti nek intersubjektivni svet simbolov in pomenov. Posameznik osmišlja svet okoli sebe skozi vsakodnevno interakcijo z drugimi, skozi mišljenje, ki ga ta interakcija poraja. Potemtakem ga dojema skozi jezik, saj je ta tisti, ki omogoča samorefleksijo, je tisti, s pomočjo katerega nam je pogovor samih s sabo sploh omogočen. Jezik

pa je neposredno vezan tudi na kulturo in kulturno produkcijo, saj se lahko posameznik »izraža s sredstvi in termini kulture, ki ji pripada, in tako, da razlaga sebe v skladu z delovanjem drugih ljudi« (Ule 2000: 95). Jezik je izraz kulturnega delovanja, obnašanja in je neposredni konstruktor identitete. Za razvoj identitet sta tako pomembna primarna socializacija, ki jo determinira ožja družina, in sekundarna socializacija, v kateri na otroka vplivajo družbeni svetovi zunaj družine. Prva socializacija je najpomembnejša, saj si posameznik z njo pridobi referenčni okvir, skozi katerega nadaljuje nadaljnje socializiranje. »Identiteta je zato sestavljena iz relativno stabilnega individualnega jedra, ki je ostanek že v otroštvu prisvojene identitete, in množice relativno fluidnih polidentitet z lastnimi podsvetovi« (Ule 2000: 174). To jedro je izraz posameznikove subjektivne identitete, ki pa je podvržena nenehnim redefinicijam objektivne družbene identitete, ki jo od nas zahtevajo družbene vloge. Posameznik zato nenehno teži k iskanju ravnovesja med tema dvema. »Subjektivno dojetje in občutenje sebe se namreč nikoli povsem ne ujema s podobo, ki si jo posameznik ustvari o sebi na podlagi stališč in pričakovanj drugih ljudi in institucij. Nenehno sta navzoča napetost in konflikt, ki sta za subjekt konstitutivna, saj ga ženeta k zmeraj novim družbenim dejanjem in k ponovnemu osmišljanju njegove vloge v družbeni realnosti« (Ule 2000: 96).

Socialni konstruktivizem torej poudarja pomen interakcije med posamezniki (to omogoča jezik), saj ta tvori družbeni svet. Smo hkrati ustvarjalci tega sveta in njegov produkt, zato je to avtopoetski proces (Ule 2000: 203).

3.4.3 Stigmatizirana identiteta

Ne nepomembno bi nemara bilo omeniti tudi Goffmanovo teorijo stigmatizirane identitete, ki predpostavlja, da je stigma identiteta (Goffman v Ule 2000: 181). Stigma je v tem primeru socialna identiteta, ki jo določa opredelitev osebe v očeh drugih, na to pa posameznik opira tudi svoj odnos do sebe. *Socialna identiteta* je sestavljena še iz virtualne socialne identitete kot socialnega izraza pripadnosti posamezni skupini in aktualne socialne identitete kot izraza lastnega dojetja te pripadnosti. Posameznik pa ima še *osebno identiteto*, ki jo definirajo »posameznikove značilnosti, ki ga karakterizirajo kot edinstveno osebo z edinstveno biografijo« (Ule 2000: 181). Tudi ta je socialno konstruirana in se po Goffmanu, enako kot socialna, deli še na virtualno (torej identiteto, ki je prepoznajo drugi) in aktualno osebno identiteto (kot

posameznik dojema to prepoznanje drugih). »Celotna identiteta je vselej že rezultat spoja socialne in osebne identitete, se pravi razmerja med identifikacijo in diferenciacijo posameznika v odnosu do drugih ljudi« (Ule 2000: 182). Dodaja pa še tretjo instanco, in sicer *identiteto jaza*, torej tisto, ki izraža posameznikovo dožemanje samega sebe. Identiteta jaza je potem tista, ki skrbi za reflektivno obravnavo drugih dveh, ter njuno izravnavo oziroma ravnovesjem. V tem smislu vodi vsak posameznik identitetno politiko usklajevanja med prej omenjenimi identitetnimi komponentami v kriznih situacijah, ki povzročijo neravnovesje.

Za nazoren prikaz resničnosti trditve, da je *identiteta socialna institucija*, ki je *nagovorjena*, *nas nagovarja in skozi nas govori*, ki »ni dosežek posameznika, ampak je mesto v strukturi družbenih konstrukcij, ki ga zasede posameznik, ko se prepozna kot subjekt socialnih dejavnosti in kot član določene družbe in kulture« (Ule 2000: 192), navajam primer dveh otrok v Indiji, Kamale in Amale¹⁴, ki so ju vzgojili volkovi. Gre za resnično zgodbo, ki samo potrjuje, da je človek družbeno in kulturno bitje in je brez pomembnih drugih in jezika nesposoben razviti vse tiste sposobnosti, ki nas delajo človeške. Potemtakem je simbolno bitje, saj ga simboli in dajanje pomenov le-tem definira. Človeškost je kultura in obratno. Kultura gnezdi v nižjih oblikah naravnih manifestacij, zato jo lahko na podlagi naravne evolucije umestimo le v domeno človeka kot zavedajočega se bitja (glej Tomc 2000: 6). Specifičnost zavesti pa je ravno reflektivnost, ki je izražena v posameznikovi identiteti jaza in mu omogoča, da zavzame kritično pozicijo do te determiniranosti (socialne in osebne identitete).

Iz zgoraj prikazanih teoretskih razlag lahko trdimo, da je identiteta produkt posameznikovega prisvajanja simbolnega sveta, ki mu je posredovan s strani pomembnih drugih v procesu socializacije. Je produkt interakcije z drugimi, torej kulture in njenih manifestacij. Kultura določene skupnosti nam na začetku poda referenčni okvir osmišljanja sveta, tega pa v poteku življenja potem (ne)posredno soustvarjamo. Za boljše razumevanje vplivov sodobne družbe in njenih institucij na posameznika in njegovi izgradnji identitete se v nadaljevanju poslužujem prikaza prehoda tradicionalne družbe v moderno ter teorij popularne kulture in njihove vezanosti na določene socio-kulturne kontekste.

¹⁴ Vir: <http://www.feralchildren.com/en/showchild.php?ch=kamala> (5. januar 2007)

4. Družbeni razvoj in popularna kultura

Tehnološke inovacije kot, na primer, parni stroj, so omogočile manufakturno proizvodnjo dobrin in s tem dobo industrializacije. Posledično so nastala delovna mesta, ki so spodbujala ljudi, da so se preseljevali v večja mesta, ki so bila centri industrializacije. Na ta način so tranzicijo (ta je zahtevala prestrukturiranje institucij in uvedbo novih formalnih pravil) tradicionalne družbe v moderno družbo¹⁵, zaznamovale spremembe, ki so se kazale v novem (odtujenem) odnos do dela, vzpostavitvi novih družbenih razredov in posledično spremenjenih odnosih med ljudmi. Ampak ta prehod ni bil vezan izključno na socio-ekonomski premik, temveč je šlo za »premestitev in preorientacijo političnih, socialnih, intelektualnih, kulturnih in ekonomskih prednosti, kriterijev in virov« (Traweek 2000: 23). Vse te spremembe so privedle tudi do redefinicij identitet v procesu ponovnega osmišljanja lastne vloge v širši družbeni realnosti (neformalne kulturne prakse so za prilagoditev novemu formalnemu okviru potrebovale več časa).

Iz predhodno ruralnega okolja, ki je definiralo vrsto dela, dajalo večji pomen funkciji družine in lokalni skupnosti, in v katerem so moralne vrednote temeljile na religiji, se je družbeno življenje preselilo v okolje urbane »kulture« (nasproti »naturi« in življenju v skladu z njo), znanstvenega napredka, sekularizacije in odtujenosti. To so bila plodna tla za razvoj množične kulture, v kateri so posamezniki nastopali kot atomi družbe, »katerim primanjkuje vsakršni pomenski ali moralno koherenten odnos do drugega« (Strinati 1995: 6). Prej pomembne organizacije, kot so vas, družina in cerkev, so izgubile na pomenu, prav te pa so bile tiste, ki so posamezniku dajale trdno podlago in varnost v poteku njegovega življenja¹⁶. Na teh robnih območjih so na njihovo mesto vstopile institucije, ki so kljub njihovi odtujenosti, dajale posameznikom občutek pripadanja širši družbi. Med temi prav gotovo igrajo največjo vlogo

¹⁵ Traweek opozarja na splošno mnenje zgodovinarjev, po katerem zajema moderna doba časovno obdobje od leta 1648 (po tridesetletni vojni), in odmiku od srednjeveške periode, do konca 20. stoletja. Uporaba pojmov moderno in modernizem pa se je začelo uporabljati konec 19. stoletja predvsem v umetnosti (Traweek, 2000).

¹⁶ Namesto tradicionalnih ligatur (Dahredorf v Ule, 2000: 10) so nastopili racionalni in kompleksni družbeni sistemi. Če navežem to na Homo Economicusa, je ta v moderni komaj v polni meri zaživel, ker se je življenjska sfera takrat v večji meri podredila racionalnosti in preračunljivosti. Ampak ta racionalna usmerjenost je v vsakdanjem odločanju proizvedla neracionalno obnašanje, saj smo se ljudje z osvoboditvijo izpod tradicionalnih razlag sveta zopet zasužnjili z novimi, »znanstvenimi« razlagami, in kot resnično jemljemo vedno bolj tisto, kar nam je čutno dostopno. Nedvomno je tudi v tem iskati razloge za slepo vero v medijsko posredovanost informacij, ki so nam (v večini primerov) bolj kot karkoli drugega korektno prikazane, ne pa tudi korektno preverjene (gre seveda za problem virov informacij, pristranskosti poročanja ipd.). Če parafraziram, »pomembna je bolj embalaža, ne pa vsebina«.

množični mediji, ki hkrati omogočajo prakticanje individualnosti in družbenega pripadanja. Ravno zadnji dve dejavnosti sta zaznamovali pojav modernega individualizma, ki sta ga zaradi odtujenosti in izgube smisla zaznamovali vedno večja razosebljenost in reflektivnost, zato je začel iskati pomene s skupinski pripadnosti (glej Ule 2000).

4.1 Teorija množične kulture

V sodobni družbi so torej posamezniki lahek plen manipulacije in izkoriščanja s strani institucij, kot so množični mediji in popularna kultura, saj jim le-te nudijo lažno moralo. To je bila predpostavka zagovornikov teorije množične kulture, ki je nastala na začetku 20. stoletja. Na tej točki kaže, da je potrebno koncept množične kulture opredeliti in problematizirati.

Kot ugotavlja Strinati (1995), je v predindustrijski dobi skupnost ljudi funkcionirala dokaj enostavno. Obstoječe vrednote so bile splošno sprejete in odobravane in so zato omogočale hierarhičnost družbe. Tudi kultura (tako v ožjem kot v širšem smislu) je bila na podoben način ločena in institucionalizirana. Elite so razpolagale z umetnostjo (kultura v ožjem smislu), s katero so se identificirale in v skladu z njo tudi živele (kultura v širšem smislu), ljudstvo pa se je napajalo iz popularne ljudske kulture, ki je bila odraz njihovega neposrednega življenja in kot taka ni iskala globljih pomenov v samem ustvarjanju. V dobi industrializacije pa se situacija spremeni. Sprememba formalnega okvira povzroči tudi spremembo neformalnih medosebnih interakcij, ki se mu morajo šele prilagoditi. Posamezniki postanejo odtujeni in edini način integracije v nadomestno skupnost omogočijo množični mediji (Strinati 1995: 9). Množično kulturo naj bi zato ustvarjali ljudje na vrhu hierarhične lestvice, ne pa tisti na dnu lestvice (katerih predhodni kulturni izraz je posebljala ljudska popularna kultura). Prva zato ne ponuja možnosti aktivnega udejstvovanja, ampak le konzumiranja in nezavednega podrejanja. Atomizirani posamezniki so podvrženi manipulaciji množičnih medijev in trga zaradi praznine, ki je posledica pomanjkanja vrednot in oprijemljivih življenjskih smernic. Ljudem v množični družbi primanjkuje tisto, kar jih v neki drugi instanci skupnosti (na primer naroda) povezuje, torej nek »skupni interes, delo, tradicije, vrednote in sentimenti« (MacDonald v Strinati 1995: 13).

»Množična kultura je popularna kultura, ki je proizvedena z industrijskimi tehnikami masovne produkcije in jo za dobiček tržijo za množični trg« (Strinati 1995: 10). Definira jo torej denar in dobičkonosnost je merilo vrednotenja. Kulturni produkti postanejo materialni produkti (in

obratno) ter so rezultat verižnega proizvodjanja po v naprej izdelanih kalupih, ki zagotavljajo profit. Posamezniki so definirani kot množica pasivnih konzumentov množične kulture, ki podlegajo vplivom množičnih medijev in jim manjka vsakršna zmožnost kritičnega in moralnega vrednotenja kulturnih produktov. Preprostost in pomanjkanje globlje pomenskosti tovrstnih produktov jih naredi cenovno dostopnejše, da pa bi bili dobičkonosni, se jih plasira na množične trge.

Skozi prizmo institucionalne teorije bi lahko trdili naslednje: ker množična kultura ne ponuja možnosti aktivnega udejstvovanja njenih konzumentov v njenem kreiranju, kot taka pri njih ne more biti sprejeta, ker ni produkt njihovih neformalnih interakcij. Teoriji množične kulture zato primanjkuje zadostnih razlag o vedenju posameznikov, saj nima vpogleda v njihovo delovanje, niti ni zadostno analizirala in predvidela posledice, ki jih pojav množične družbe in z njo povezane popularne kulture povzročata. Obravnavali so jo v nekem dialektičnem razmerju s svojo elitistično¹⁷ in zato vse druge kulturne prakse posplošili z izrazom množične kulture. O njej govorijo kot o neki homogeni kulturi, v kateri ni mesta za raznolikosti, ampak je izključno pod vplivom množičnih medijev in potrošništva. S svojim potrošniško usmerjenim delovanjem naj bi zavračala intelektualna prizadevanja posameznikov pri ustvarjanju lastnih mnenj o posameznih zadevah, jih poenostavljala in na ta način ustvarjala lastno družbeno realnost, ki jo ponuja množični družbi. »...je dinamična, revolucionarna sila, ki podira stare meje razreda, tradicije, okusa, in briše vse kulturne distinkcije. Skupaj meša in umešava vse, ter tako producira nekaj, čemu bi lahko rekli homogenizirana kultura« (MacDonald v Strinati, 1995: 16). MacDonald nadalje ugotavlja, da je zato množična kultura demokratična, saj so znotraj nje vsi enaki. V kolikor je bila prej arbiter kulturne distinkcije elita, v toliko zdaj množična kultura ne razločuje, ampak je dostopna vsem.¹⁸

¹⁷ Na tem mestu je potrebno opozoriti na pomembnost upoštevanja snovalcev teorije množične kulture. Gre namreč za ljudi, ki so se identificirali z visoko kulturo in so potemtakem na množično, kot tudi na ljudsko, gledali zviška. V tem kontekstu Strinati ugotavlja, da je teorija množične kulture v veliki meri elitistična, saj so bili njeni snovalci tisti, ki so postavljali kriterije vrednotenja in okusa. Teorije in koncepti so vedno produkt pogleda posameznikov, ki jih ustvarjajo, in so zato kot taki vedno vsaj delno pristranski. Bodisi, da se to dogaja pri opisovanju področja znotraj katerega je posameznik pozicioniran ali pa zunaj njega. V obeh primerih gre za pristranskost, ki izvira iz subjektivnosti. Tudi ti. »objektivnost« je objektivnost znotraj intersubjektivnega pogleda na svet, pa naj je to znanstveni, religijski, medijski, nacionalni itn.

¹⁸ Množična kultura je v nekem določenem času in kraju morda res imela predznak enakosti, vendar to več ne drži, in sicer v dveh točkah. Kot prvič so se vzporedno z množično kulturo pojavile kulturne prakse, ki so delovale zunaj potrošniškega trga. To so bile razne umetniške avantgarde, ki so črpale tudi iz nje v smislu kritičnega vrednotenja in umetniškega odgovora na to (Strinati 1995: 19). Drugič, množična kultura je omogočila kreativnost mladih pri načinu prevzemanja določenih kulturnih vzorcev, simbolov in praks, in njihovega kombiniranja ter ustvarjanja novih

Množično kulturo dokaj enostavno enačimo z amerikanizacijo¹⁹, saj prav ZDA posebejajo potrošniško usmerjeno družbo »množične produkcije in konsumpcije kulturnih proizvodov« (Strinati 2000: 22). Hoggart, v nasprotju z Hebdigem, v tem vidi negativno plat amerikanizacije, ki naj bi na mlade pripadnike delavskega razreda v Angliji vplivala negativno, saj naj bi jih odvrčala od realnosti delavskega razreda z zapeljevanjem v »prazni fantazijski svet amerikaniziranih užtkov« (Strinati 1995: 30). Oba avtorja opisujeta stanje po drugi svetovni vojni, za katero je značilen premik v preživljanju prostega časa, ki je vezan na spremembe v razvoju industrijske družbe in tehnologije.²⁰

Smiselna razlaga vplivov amerikanizacije bi bila naslednja: popularna kultura, ki jo izvaža potrošniško usmerjena ameriška družba je lahko grožnja lokalnim kulturam, v kolikor dojemamo posameznike kot pasivne konzumente. Prvič bi to pomenilo, da zanemarjamo njihovo zmožnost racionalne in refleksivne presoje (identitetnega jaza) o izbiri tistih dobrin, ki bodo služile zadostitvi njihovih hotenj. Kot drugo pa bi s tem zagovarjali uspešnost transplantacije formalizirane oblike kulturnega izraza na trdovratne neformalne prakse, ki so produkt interakcije konzumentov.²¹

Dejstvo je, da so produkti popularne kulture omogočili emancipacijo določenih skupin ljudi, s tem ko so jim ponudili neko referenčno točko, s katero se lažje identificirajo kot pa s do tedaj prevladujočimi družbenimi predstavami²². Pojav novih družbenih slojev v urbanih središčih je zahteval izoblikovanje novih kulturnih produktov, ki so tem skupinam ponudili njim primerne

pomenov (kulturni brikolaž). Slednje ugotavlja Hebdige, ko govori o »pozitivnih« vplivih amerikanizacije, saj ti niso ravno uresničili napovedi teoretikov množične kulture (Hebdige v Strinati, 1995: 34).

¹⁹ Kot sem omenil pri prvem teoretskem sklopu, je tudi Toqueville v vplivih ameriške demokracije videl nastajajočo homogenizacijo kulturnega okusa kot sredstvom nadzorovanja.

²⁰ Na začetku industrijske dobe je bilo potrebno vložiti sredstva v razvoj tehnologije z namenom maksimiranja dobičkov (manufaktorni stroji, izgradnja infrastrukture za prevoz, ipd.), proizvodnja in potrošnja pa sta bili takrat vezani na zadovoljevanje življenjskih potreb posameznikov. Ko so bile te zahteve zadovoljene, se je odprl nov prostor za proizvodnjo dobrin in storitev, ki so bile namenjene širši množici. Takrat sta proizvodnja in potrošnja postali vezani na prosti čas posameznikov in njegovo izkoriščanje. Šele na tej podlagi je bil nato mogoč tudi premik v načinih preživljanja prostega časa in s tem prostor za razmah novih raznolikih kulturnih praks, ki so iz tega izhajale. Te spremembe so znatno vplivale na redefiniranje vrednot znotraj družb.

²¹ »Juke-box dečki« (kot Hebdige imenuje mlade, ki se zbirajo v kavarnah z juke-boxi) na svoj način konstruirajo predstave Amerike »z dostopnimi popularnimi kulturnimi materiali, namesto da so oni konstrukt teh predstav« (Strinati 1995: 35). Te kulturne materiale prevzemajo na način, s katerim jim dajejo nove pomene ter jih spreminjajo v nove subkulturne stile. Gre za mešanje kulturnih vzorcev, kar je univerzalna značilnost kulture kot dinamičnega proizvoda človeških dejavnosti. Popularna kultura zato ni in ne more biti neka homogena tvorba, ampak jo definira raznolikost in različnost, ki se kaže v različnih kulturnih proizvodih in skupinah, ki te proizvode konzumirajo.

²² Worpolve ugotovitve o vplivu ameriških detektivskih in kriminalnih romanov na urbano moško delavsko populacijo v 30. in 40. letih 20. stoletja (glej Strinati 1995: 32).

načine potrošnje za zadovoljevanje svojih interesov. Sčasoma so ti načini potrošnje postali formalni in normalni. Hkrati je to pomenilo tudi premik na področju estetskega klasificiranja kulturnih izrazov, ki je prej služila višjemu sloju.

Iz zgoraj povedanega je razvidno, da teoriji množične kulture primanjkuje tehtna razlaga družbenih in kulturnih sprememb (Strinati 1995: 45). To pa zato, ker je produkt misli intelektualcev, ki ne izhajajo iz vrst potrošnikov popularne kulture, njihova ocena pa je že v osnovi pristranska in elitistična, saj je razlikovanje in ocenjevanje kulturnih izrazov vedno izraz zgodovinskega izvora razmerja moči posameznih skupin znotraj določene družbe.

4.2 Frankfurtska šola

»Iz vidika producentov popularne kulture ni množičnega občinstva, ampak so le segmenti diferenciranega in stratificiranega trga izraženi v okusih, vrednotah in preferencah, kot tudi denarju in moči« (Strinati 1995: 49). To misel bom uporabil kot iztočnico za prikaz naslednje teoretske šole, in sicer frankfurtske šole. Njeni teoretični nastavki, ki izhajajo iz kritične teorije družbe in kulturne industrije (pojem je uvedel Adorno), danes niso več v celoti aktualni, nam pa njihovi koncepti lahko osvetlijo določene segmente popularne kulture, oziroma teorije, ki so na teh nastavkih gradile.

Kritična teorija frankfurtske šole je izhajala iz marksistične teorije, a jo je hkrati tudi zavračala. Zavračala je ekonomski determinizem in v ospredje postavljala kulturne institucije kapitalizma. Adorno je Marxov koncept *blagovnega fetišizma*²³, s katerim je slednji razlagal, kako delovni produkti postanejo fetiši takoj zatem, ko so proizvedeni kot blago (Marx v Strinati 1995: 57), razvil v koncept *kulturne industrije*. Adorno je menil, da so kulturne dobrine narejene za trg in da moderna država, množični mediji in popularna kultura z njimi izvajajo obliko družbene kontrole. Več dobrin je na trgu, bolj učinkovit je vpliv na zavest ljudi, bolj nezavedno pokorni ti postajajo.²⁴ Podobno kot pri teoriji množične kulture je potrošniška kultura množici

²³ V osnovi gre za to, da ima blago v kapitalističnih družbah menjalno vrednost in uporabno vrednost. Prva je zaradi načinov proizvodnje, trženja in potrošnje večja od druge, zato bodo ti načini vedno dominirali resnične potrebe posameznikov. Marx je zato v blagovni menjavi videl način ekonomske, politične in ideološke dominacije kapitala v družbi, ki s tem legitimira obstoječe stanje.

²⁴ Marcuse (ravno tako pripadnik frankfurtske šole) uporablja za prikaz tega nadzora dihotomijo resničnih in lažnih potreb (Strinati 1995: 60). Izhaja iz kreativne, neodvisne in individualne narave posameznika in njegovih potreb, ki

vsiljena, ni pa njen produkt. Kulturno industrijo žene dobiček, zato so njeni produkti predmet standardizacije (minimalna sredstva za maksimalni rezultat) in psevdo-individualizacije²⁵ (posledica standardizacije in proizvodnje »različnih« enakosti).

Adorno prikaže vpliv kulturne industrije na primeru popularne glasbe. »Standardizacija pomeni, da postajajo popularne pesmi vedno bolj podobne, njihovi deli, verzi in refreni bolj zamenljivi, medtem ko psevdo-individualizacija zamaskira ta proces s tem ko prikaže pesmi bolj raznolike in medsebojno izrazite« (Strinati 1995: 65). Če bi iz vsake pesmi, ki jo vrtijo po radijih in televizijah kot nove uspešnice, izvzeli petsekundni odsek in jih združili, bi skoraj ne mogli bistveno razlikovati posameznih pesmi, saj bi lahko trdili, da so vse v osnovi ista. Nadalje bi lahko zaključili, da Adornova podmena o standardizaciji drži, ravno tako pa tudi iz tega izhajajoča psevdo-individualizacija. Bi pa opozoril na razliko v kontekstih obravnavanja popularne glasbe z moje strani in s strani Adorna. Adorno je v svoji misli izhajal iz popularne glasbe, ki je temeljila na jazzu, množice pa dosegala preko radia. V nasprotju s tem, pa je današnja mainstream popularna glasba medijsko vseprisotna, saj se jo uporablja v filmih, reklamah, promocijskih prireditvah, resničnostnih šovih itn., zato lahko v tem smislu govorimo o poseganju (emtivijevske) kulturne industrije v vse sfere družbenega življenja (to trditev bom nadaljeval pri postmoderni teoriji in vplivu MTV kulture). Kar nadalje opredeli koncept popularne kulture kot »družbenega cementa« - ta na vsake toliko časa spomni konzumente, da živijo siromašna in žalostna življenja, zato jih zadovoljujejo s produkti kulturne industrije – za toliko bolj relevantnega, medtem ko za koncept standardizacije in psevdo-individualizacije tega v celotni ne moremo trditi, saj je v današnjem času mainstream popularna glasba že sama v sebi dokaj raznolika (vsaj če jo gledamo skozi prizmo žanrov).

Adorno je gledal na konzumente popularne kulture zviška in enačil njihov izbor standardizirane konzumpcije s »standardizirano, ponavljajočo in dolgočasno naravo njihovega dela v produkciji« (Strinati 1995: 68). Pri njegovem pogledu pa je treba upoštevati, da je bil pristaš zahodne klasične glasbe in je zato njegova interpretacija v primeru popularne glasbe

jih v kapitalističnem sistemu nadomestijo lažne potrebe. Izpolnitev slednjih da posamezniku občutek zadoščenja, a le na račun resničnih potreb (če je zadovoljevanje sreče resnična potreba, kdo, razen tistega ki jo išče, je lahko arbiter, ki določa kaj je za nekoga sreča?). Na ta način postane posameznik vodljiv, saj živi za zadovoljevanje lažnih potreb, ki mu jih narekuje družbeni sistem. Posamezniki se počutijo svobodne, ko se odločajo, saj imajo občutek, da lahko svobodno izbirajo. Ampak možnosti izbire se dogajajo znotraj sistema, zato je produkcija lažnih potreb v domeni kulturne industrije. Ta preoblikuje okuse in preference množic v lažne potrebe na tak način, da se posamezniki tega ne zavedajo.

²⁵ Psevdo-individualizacija ponuja tisto lažno izbiro, o kateri je govoril Marcuse. Sicer ne več toliko relevantna trditev, je po mojem vredna ponovne obravnave znotraj konteksta današnje mainstream popularne kulture.

pristranska. Zagovarjal je »koncept univerzalnih vrednot klasične in avantgardne glasbe« (Strinati 1995: 76). Lahko bi trdili, da je na podlagi teoretičnih postavk posploševal in zato ni opisoval realnega stanja konzumentov popularne kulture, saj ni upošteval njihovega pogleda na glasbo in kaj jim ta pomeni. Kot že povedano v poglavju o teoriji množične kulture, popularna kultura ni neka homogena tvorba, ampak jo bolj kot katerokoli drugo definira raznolikost stilov in izrazov. Za bolj verodostojno opredelitev popularne kulture jo je zato treba opazovati znotraj njenega konteksta. Zavzeti je treba pozicijo kulturnega relativizma, ne pa determinizma. In kot opozarja Strinati, sta tudi klasična in ljudska glasba do neke mere standardizirani, saj so »nekateri elementi standardizacije potrebni zato, da se vzpostavi komunikacija« (Strinati 1995: 77). Standardi popularne kulture so posledica neenakega razmerja med producenti in konzumenti popularne kulture, in v tem smislu so žanri pripomoček in vodilo za proizvajalce kulturnih dobrin, da maksimirajo dobiček. Žanri so tako predmet sprememb, saj so odvisni od občinstva oziroma njihovega zgodovinsko determiniranega okusa. Lahko zaključim, da je bil tudi Adornov pogled na popularno kulturo izrazito pristranski, a vendar je ponudil nekaj dobrih iztočnic za njeno obravnavanje.

4.3 Strukturalizem in semiologija

V nadaljevanju bom nekaj pozornosti namenil področjema strukturalizma in semiologije, saj nudita referenčni okvir za opredelitev simbolnih sistemov in dajanja pomenov posameznim elementom znotraj njih.

V luči strukturalizma ne moremo proučevati stvari kot »empirično izolirane, ampak le v njihovi strukturalni enotnosti« (Strinati 1995: 96). Levi Strauss je na podlagi svojih opazovanj severnoameriških indijanskih plemen razvil koncept binarnih opozicij, s katerimi lahko tvorimo nešteto kulturnih form, s tem ko kombiniramo različne empirične elemente ali simbolične uskladitve. S tem konceptom je poskušal razložiti »osnovne podobnosti med formami družabnega življenja, kot so jezik, pravo in religija, ki se na površini zdijo zelo različni« (Levi-Strauss v Strinati, 1995: 97). Menil je, da obstaja neka univerzalna struktura, ki je inherentna vsem kulturam, le da nobena ne poseduje vseh elementov v celoti. Po njegovem vsako kulturo določa nabor elementov te strukture, ki so v nekih točkah primerljivi z drugimi. V tem smislu se je nagibal k »univerzalnosti človeške narave«. Ampak Levi-Straussu je, tako kot že pri prejšnjih

primerih, manjkalo empirične tehtnosti, saj so bile njegove postavke zgolj abstraktni poskusi osmišljanja nekih univerzalnih kulturnih manifestacij celote.

Umberto Eco v svoji analizi James Bondovih romanov ponudi že bolj uporabne ugotovitve. Ugotavlja, da so si Flemingovi romani podobni v strukturi poteka in razpleta zgodbe, predvsem pa so v vseh prisotna binarna razmerja med karakterji, ideološka razmerja in večje število razmerij med določenimi tipi vrednot (glej Strinati 1995: 103). Bralec na tej podlagi ne zazna »osnovnih variacij«, ampak »prepozna nekaj kar je že videl in kar bi rad imel«, na nek način se znajde v stanju »namišljene lenobe...v pripovedovanju... Že Videnega« (Eco v Strinati 1995: 104). Tako pozicijo bralca smo lahko opazili že pri teoretikih množične kulture in frankfurtske šole, ko naj bi ponavljajoči se vzorci, ki so produkt standardizacije, konzumenta lažno zadovoljevali.²⁶ Vendar tudi Eco tu ugotavlja, da je bralec teksta tisti, od katerega je odvisno kako bo tekst bral in si ga razlagal, ne pa obratno, da tekst usmerja bralca. (Eco v Strinati 1995: 106). Mnenje Benneta in Wollacotta je, da »ni fiksiranih, univerzalnih in nezdgovinskih kodov«, kot je to trdil Levi-Strauss in kar je bila neka izhodiščna točka Ecove analize, ampak da je »branje popularne kulture vedno organizirano v zgodovinsko specifičnih kontekstih« (Strinati 1995: 107). Gre za to, da vsakokrat ko »beremo« tekste popularne kulture, te tudi interpretiramo na podlagi naših prejšnjih izkušenj in asociacij na druge kulturne manifestacije. Ne moremo jih brati objektivno, saj se v njih zrcali naše predhodno védenje o, na tematiko se navezujočih, prejšnjih tekstih.

Če strukturalizem v svoji zasnovi deluje dokaj statično, saj predpostavlja neko univerzalno mrežo kulturnih elementov in je pri določenih kulturah le odvisno katere ta vsebuje, pa semiologija kot veda o znakih in simbolih to izključuje. Sistemi znakov so zgodovinsko in kulturno pogojeni, kar vsako kulturo postavlja na svoje lastno področje interpretacije sveta. Podobni znaki se lahko pojavljajo v različnih kulturah in imajo različne pomeni za pripadnike teh kultur. Ti pomeni izhajajo iz kulturnega konteksta posamezne skupnosti in njenega zgodovinskega razvoja. Gre torej za raznolike organizacije znanja, ki se odražajo v simbolnih sistemih. »Resničnost je vedno konstruirana in razumljiva za človeško doumevanje s kulturno

²⁶ Nazoren primer teh ugotovitev najdemo v današnjih hollywoodskih filmih, za katere lahko že vnaprej predpostavimo nekaj možnih načinov poteka zgodbe in njenih razpletov in nas zato pri njihovem gledanju mogoče bolj zanima, ali smo jih prav uganili, kot pa zgodba filma samega. Enako lahko trdimo tudi za današnjo popularno glasbo, pri čemer razlikujem popularno glasbo kot tisto v nasprotju s klasično in ljudsko, o kateri sem do sedaj govoril in je bila predmet kritičnih pretresov, ter popularno glasbo kot mainstream emtivijevsko glasbo.

specifičnimi sistemi pomena« (Strinati 1995: 109). Če se ponovno obrnemo na razumevanje kulture, kot sem jo izpeljal iz Hayekove definicije sistema in vzroka vstopanja v medosebne odnose po Humu, potem je iz tega razvidno, da bo posamezna skupina ljudi interpretirala svet, in se glede na to tudi organizirala, v kontekstu zadovoljevanja svojih potreb, ki pa so v veliki meri predmet okolja. Različne skupnosti tako gradijo sebi primerne kulturne prakse, s katerimi osmišljajo svet in mu dajejo pomen. In ravno to kulturno subjektivnost si prizadeva semiologija razložiti. Zanima jo produkcija pomenov, ki se skrivajo v abstraktnem svetu kulture, ta pa je vedno produkt družbenih dejavnosti.

Teoretik, ki je vidno zaznamoval polje semiologije z uvedbo nekaterih konceptov, je bil Roland Barthes, ki se je med drugim ukvarjal tudi z vlogo mita v družbi. Mit je po njegovem odsev realnosti v toliko, v kolikor upoštevamo njegovo zgodovinsko specifičnost in družbeno konstrukcijo. Je odraz določenih razrednih interesov in kot tak ne predstavlja realnosti, ampak jo hoče spremeniti in prilagoditi potrebam določenega družbenega razreda. Njegov pomen je proizveden, ne pa spontan. »Mit je sistem komunikacije, ki je v sporočilu«, je »način signifikacije, forma«, je »tip govora... izražen z diskurzom. Objekt sporočila ne definira mita, temveč način na katerega izrazi sporočilo« (Barthes v Strinati 1995: 112). Mit je za Barthesa drugi red semiološkega sistema, ker se nanaša na prvi red signifikacije, kot ga je opredelil Saussure²⁷. Mit kot drugi red signifikacije je metajezik, ker uporablja različne simbolne sisteme prvega reda signifikacije. Če poskušamo to aplicirati na polje popularne kulture, lahko rečemo, da predstavljajo prvi red signifikacije simbolni sistemi filma, glasbe, stilske mode, itn., saj so njihovi pomeni determinirani s kontekstom popularne kulture, ki vključuje vse te pomene in jo zato lahko obravnavamo kot mit. Zdi se, da tu naletimo na rahel problem, kako opredeliti popularno kulturo in njene posamezne elemente znotraj globalizacije. Ampak tudi globalno popularno kulturo, v nasprotju s predhodnimi teritorialno determiniranimi kulturnimi praksami, določa kontekst globalizacije,. Po Barthesu bi torej (globalna) popularna kultura prilagajala realnost določenemu družbenemu razredu (v kapitalističnih družbah torej potemtakem logiki kapitala). Če je to res, potem se mit res ne skriva, ampak deformira realnost na tak način, da se tega zavedamo. »V mitu koncept popači pomen« (Barthes v Strinati, 1995: 115). Ne samo da

²⁷ Slednji je v svoji izpeljavi izhajal iz jezika, pri katerem je opazil, da lahko imajo enaki znaki različne pomen. Prvi red signifikacije znaka se tako sestoji iz označevalca (koncepta) in označenega (forma). Razmerje med tema je arbitrarno, saj sta abstraktna pojma in ju zato ne moremo določiti. Šele kontekst, znotraj katerega znak deluje, je tisti, ki mu da pomen.

mainstream popularna kultura gradi na kapitalu, ampak to tudi konstantno ponavlja in postavlja v ospredje (je Adornov družbeni cement).

4.4 Postmodernizem

Zgoraj predstavljene teoretske usmeritve so poskušale razložiti popularno kulturo v njenem nastanku, torej z začetkom moderne dobe in znotraj nje, da pa se približamo njenemu trenutnemu stanju, je potrebno poseči v ti. postmoderne opredelitve popularne kulture. Zato se je najprej smiselno vprašati, kaj postmodernizem²⁸ sploh je? Mnogi menijo, da postmodernizem sploh ne obstaja, ampak da še vedno živimo v moderni dobi. Če modernizem poimenujemo kot nabor domnev o edinih in univerzalnih standardih lepote, resnice in logike (Traweek, 2000), potem lahko za postmodernizem trdimo, da se ti standardi relativizirajo. In če smo bili po drugi svetovni vojni priča razmahu potrošništva in na to vezane popularne kulture, pa so v zadnjih nekaj desetletjih ta razmah množični mediji le še potencirali. Sicer so množični mediji, kot je radio, že od vsega začetka imeli pomembno vlogo pri kreiranju popularne kulture, vendar je šele uvedba televizije lahko povzročila tudi razmah vizualnih manifestacij popularne kulture. Pojavi, kot je zvezdnštvo, so na primer dobili nove razsežnosti. Če hočeš biti uspešen glasbenik, moraš poskrbeti tudi za ustrezní imidž in se pojavljati v medijih (VH1 All Accses). Nedvomno je največjo vlogo tu odigral MTV, ki je omogočil razvoj nekaterih kulturnih praks in novih elementov globalne popularne kulture, ki so nato privedli do neke splošne in vsem znane predstave popularne kulture, kot jo poznamo danes. Omogočil je intertekstualnost, torej inkomponiranje različnih simbolnih jezikov²⁹ z enim namenom: približati idole mladim posameznikom. Zato bom postmoderne fenomene poskušal prikazati na primeru MTV-ja kot institucije, saj na njem temelji celotna industrija produciranja in konzumiranja popularnih vsebin in vzorcev, ali kot pravi Gillespie: »Mednarodno mladinsko programiranje, ki ga dominira amerikanizirana najstniško potrošniška kultura (MTV-jeva »McKultura«), spodbuja

²⁸ Postmoderna doba, ali tudi sodobnost, se je iz moderne dobe prelevila med leti 1965 in 1970 (Traweek, 2000).

²⁹ Glede na Adorna je del kulturne industrije, za Barthesa je proizvajalec mita, glede na Gramscija pa producira, ohranja in redefinira hegemonijo.

samodojemanje posameznika kot svetovnega najstnika, ter mobilizira mednarodne identifikacije okoli potrošniških praks« (Gillespie 2000: 165).³⁰

Postmodernizem lahko definiramo kot družbeni red, v katerem igrata glavno vlogo popularna kultura in množični mediji, s svojo vseprisotnostjo simbolnih znakov pa ukrivljata občutek realnosti. V taki družbi dobivajo medsebojna razmerja nove oblike in pomene, saj se tudi predstave o nas samih znotraj medijsko posredovanega sveta spreminjajo. Strinati ugotavlja, da so mediji najprej delovali kot zrcalo družbe, nato kot popačena resničnost družbe, bolj sodobna opredelitev pa govori o medijih kot o so-tvorcih našega zaznavanja družbene realnosti, to zaznavanje pa je hkrati del te realnosti (glej Strinati 1995: 224). Drugi pomembni aspekt postmodernizma je ta, da gresta potrošništvo in popularna kultura z roko v roki in ju je težko ločiti.³¹

S pomočjo novih medijev in razvoja tehnologije se brišejo časovne in prostorske meje, bodisi realno (letalski prevozi), bodisi virtualno (medijska posredovanost realnosti preko televizije in interneta). Ta premik je zelo vplival na družbeno percepcijo in posameznikovo mesto v svetu. Družbeni svet je postal tako kompleksen in prepreden z neskončnimi informacijami, da ljudje izgublamo pod nogami tla, ki so nam jih prej nudile metazgodbe, kot so znanost, religija, modernizem in marksizem, ki so oblikovale celotne razlage sveta (glej Strinati 1995: 227). Velike zgodbe in na to vezani identitetni vzorci, ki temeljijo na razredu, religiji, nacionalni kulturi, rasi, spolu, generacijskih distinkcijah, družini, in ki so nam prej zagotavljali pomene in smisle, v postmoderni dobi izgubljajo na pomenu. Na njihovo mesto so stopile velike zgodbe, ki jih proizvajajo množični mediji in popularna kultura (glej Ule 2000: 259)

³⁰ MTV je nastal z enim samim namenom, in sicer s predvajanjem videospotov (kar je spremenilo celotno glasbeno industrijo), nadalje pa postopoma z uvajanjem napovedovalcev oziroma povezovalcev (ti so postali nova vrsta idolov), tem pa so sledile nove oddaje. Slednje so bile na začetku namenjene glasbi (spomnimo se, kako je MTV ponudil možnost predstavitvi takrat še alternativne subkulture »hip-hopa« v oddaji Yo MTV Raps, ki danes dominira ne samo mainstream glasbeni industriji, ampak tudi mainstream popularni kulturi), nato še filmu (v tem sklopu podeljuje tudi lastne nagrade MTV Movie Awards za dosežke filmske industrije, ki so vezani na mladostniško determiniran popularni okus), potem pa so sledili novi koncepti oddaj, kot je Real World (prva resnična oddaja), Cribs, Pimp My Ride itn. Hitrost s katero je MTV rasel, ter veličina razsežnosti, ki jih je dosegel, je danes vidna v vsej popularni kulturi (in tu govorim o globalni popularni kulturi). Predvsem pa je ustvaril prostor za razvoj novih kulturnih praks, simbolnih pomenov, torej kulturne produkcije nasploh.

³¹ Dober primer tega je kulturna industrija MTV-ja, katere bistvo dobro povzame slogan oddaje za glasbene zvezde Then & Now na televizijski postaji VH1: »They know the game, they are here to stay«, ki torej referira bolj na sposobnost lastne promocije in igranja v skladu s pravili kulturne industrije, kot pa glasbene nadarjenosti.

Postmoderna popularna kultura je kultura recikliranja. Zdi se, da ali ne dohiteva tehnološkega napredka, s katerim bi lahko vzporedno tekla, ali pa da ji primanjkuje tematik. Lahko bi rekli, da medijem primanjkuje tematik in gradiva, s katerim bi polnili svoj prostor oddajanja. V primeru radia so to oddaje ali celotne postaje, posvečene določenim zgodovinskim obdobjem in iz tega izhajajoči glasbi, ki je zaznamovala tisto obdobje. Pri televiziji pa prihaja do bolj nazornih prikazov. Nastajajo izdelki, ki izhajajo iz konteksta zgodovinskih obdobj (The 70s Show, MTV's The 70s House, ipd.)³² ter jih interpretirajo v kontekstu današnje popularne kulture.

Ta reciklaža je prisotna v vseh oblikah popularne kulture: v filmu, glasbi, arhitekturi, oglaševanju, modi itn. V tej misli se vedno bolj približujem konceptu amerikanizacije, ki sem ga omenjal pri teoriji množične kulture. Če izhajam iz prej povedanega, da množični mediji in popularna kultura determinirata družbeno realnost v potrošniških družbah, potem je vedno bolj razumljiv tudi vpliv amerikanizacije na globalni ravni. In amerikanizacijo v popularni kulturi razumem kot emtivijevsko mainstream popularno kulturo, ki izvaža ideale in vrednote potrošništva in lepote³³. V kolikor se izkaže, da ima nek kulturi proizvod potencial da bo dobičkonosen, torej tudi sprejet pri širši množici, se ga lansira preko različnih kanalov kulturne distribucije, za katero ima MTV vzpostavljeno najbolj razširjeno globalno mrežo. Tako se je na primer zgodilo s pojavom hip-hopa, ki je prevzel dominantno obliko popularno-kulturnega izraza pri mladih povsod po svetu (ne samo glasba, ampak tudi filmi, moda, sleng, izrazoslovje, obnašanje, itd.). Na ta način se je razdvojil na avtohtono izrazno obliko³⁴ in vkalupljeno dobičkonosno obliko, katero srečujemo vsak dan.

4.4.1 Postmodernizem in identitete

In kaj se dogaja z razvojem identitet v postmoderni družbi? Strinati pripisuje razpad kolektivnih identitet učinkom kapitalizma in hitrim družbenim spremembam, ki jih le-ti povzročajo. Kot posledica postajajo tudi identitete posameznikov fragmentirane in se borijo znotraj nabora različnih možnosti izražanja (glej Strinati 1995: 238). V takem okolju ni več trdnih

³² Nazorni prikaz recikliranja, in zavedanja o recikliranju, predstavlja odgovor na vprašanje »Are you in?« v filmu My Big Fat Independent Movie (parodija na filmsko industrijo): »We are more in, then the 70s were during the 90s«.

³³Reprezentacije »lepih ljudi« so povzročile lepотно obsesivnost in posledično ustvarjanje novih popularnih produktov, kot je na primer oddaja »Total Makeover«, ki so jo predvajali na Kanalu A.

³⁴ Nazoren prikaz začetka hip-hop kulture in njenih štirih elementov – MC/rap, DJ/hiphop, breakdance in graffiti - je ovekovečeno v filmu Wild Style (1983), nadaljnji razvoj pa v filmu Scratch (2001).

podlag, ki bi dajale posameznikom občutek varnosti. Vse je predmet sprememb, zato je tudi identiteta nenehen proces (glej Ule 2000: 243). Nenehno se mora na novo vzpostaviti in redefinirati, ko išče smisel v današnjem svetu, ki je prenasičen z življenjskimi izbirami. Prenasičenost se ravno tako nanaša na vpliv tehnologije, katere tempo dosežkov in inovacij je prehiter, da bi na človeško delovanje vplival na ugoden način. V tej zmedenosti se vedno bolj obračamo na mnenja drugih. Smisli življenja so raztreseni vse naokoli in od posameznika je odvisno, katerega bo iskal in kje ga bo iskal. »To, kdo ali kaj smo, ni več toliko stvar osebnega bistva (prepričanj, občutkov, itd.), ampak tega, kako smo konstruirani skozi različne odnose, interakcije itd.« (Ule 2000: 249). Gre torej za premik v načinu življenja, ki so ga prej definirali neposredni medosebni odnosi, zdaj pa ga preplavljajo različni načini komuniciranja in sogovorniki. Slednje predstavljajo tudi množični mediji, saj nam posredujejo »življenjske izkušnje«, ki bi jih prej nabirali v interakciji z drugimi. Družbeno realnost konstruirajo potemtakem tudi množični mediji. So del intersubjektivnega sveta, so njegov proizvod in njegovi ustvarjalci hkrati.

Na mesto posredovalca občutka varnosti vstopa potrošništvo, ki sicer krepi individualnost, a le na račun nezmožnosti vzpostavitve koherentne in stabilne identitete. Negativne učinke individualizacije mladosti ponazori Uletova kot »regresijo aktualne mladinske kulture in scen iz agensov mladinske solidarnosti, gojenja kolektivne kritične refleksije in socialnih inovacij v medije zabave, sprostitve in produkcije mladinskih artefaktov in modnih stilov. V tem primeru mladi v njih ne najdejo podpore za produktivno predelavo postadolescentske identitetne krize, temveč podporo nereflektiranemu zapiranju v svet zasebnosti, individualne potrošnje in skrbi za osebno kariero....Tudi integracija posameznika v družbo ob pomoči slojnih in razrednih skupinskih identitet ni več potrebna, ker to funkcijo bolj uspešno prevzemajo moderni komunikacijski mediji, različni življenjski stili, ki kombinirajo individualne in skupinske poteze ter nove delitve družbe na uspešne in neuspešne skupine, ki prečkajo oz. prečijo tradicionalne socialne delitve in pripadnosti« (Ule 2000: 151). Potemtakem množični mediji in potrošništvo »ne oblikujejo osnovnih virov identitet in verovanj, ker pa ni drugih zanesljivih alternativ, služita popularna kultura in mediji le kot dostopen referenčni okvir za konstrukcijo kolektivnih in osebnih identitet« (Strinati 1995: 239). Ne smemo pa posameznika obravnavati samo kot objekta vplivanja, ampak mu je treba priznati tudi zmožnost kritične refleksije pri vrednotenju vpliva

družbe na njega. Zato vpliv množičnih medijev in popularne kulture nikoli ni tako močan, da bi se mu posameznik slepo prepustil.³⁵

Postmodernizem je samonanašajoč se proces, saj črpa iz sebe. Ustvarja realnost v kateri funkcionira. Lahko bi rekli, da je tudi popularna kultura v postmodernem času samonanašajoča se tvorba in je predmet lastne reciklaže. In če to drži, potem lahko izpeljemo tudi pozicijo posameznika oziroma razvoja njegove identitete v tem času. Identiteta ne predstavlja več neke homogene celote, ampak je skupek različnih identitet, ki so produkt različnih odnosov v vsakdanjem življenju. Je stilsko brklarija (Ule 2000), ki še ni dokončna identiteta, ampak njena predhodna faza. Taka identiteta je samo odgovor na življenjske izbire in možnosti, ne pa izraz raztresenosti. Na ta način je tudi narodna oziroma etnična identiteta le nek del pluralne celote. »Kulturna identiteta nas nagovarja, da tu ni tako pomembno vprašanje, kdo smo ali od kod izhajamo, kot vprašanje, kaj lahko postanemo, kako smo bili reprezentirani ali kako bi sami sebe reprezentirali (Hall v Ule 2000: 191).

Postmodernizem je zato realnost in fikcija hkrati. Realnost, ker je trenuten, fiktiven pa, ker to trenutnost ustvarja na preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Sodobna družba je tako kompleksna in diferencirana, da je izgubila nek linearni razvoj, na katerega posameznik lahko naveže občutek stabilnosti. Zato bi lahko trdili, da samonanašanje in recikliranje postmodernizmu daje neko oporno točko, ki je zamenjala linearnost moderne in s tem ponudila posameznikom nek referenčni okvir osmišljanja družbenega sveta.

Misel o postmodernizmu zaključuje Strinati z ugotovitvijo, da je postmodernistična teorija prav tako »metateorija«, ki poskuša razložiti vse sfere družbenega delovanja in je zato ravno tako neuporabna kot vse druge. Vsaka izmed zgoraj predstavljenih »epistem« oziroma »paradigem« je (bila) produkt socio-historičnega konteksta in je zato pomanjkljiva v svoji razlagi. Ni sposobna v

³⁵ Tu nastopi drug problem, in to je problem razlikovanja med realnostjo in fikcijo, ki jo posredujejo množični mediji. Gre namreč za razno razne hibride kulturnih produktov, ki preigravajo obe opciji, brez da bi točno vedeli katera je katera. Vzemimo na primer resničnostne šove in oddaje. Kaj je v njih resničnega? Ravno tako so podvrženi zrežirani podobi, dejanja udeležencev pa omejujejo v naprej določene naloge. V tem smislu presegajo meje resničnosti, oziroma današnje resničnosti, saj skupaj z udeleženci tvorijo novo »resničnost«, torej fikcijo (v primeru resničnostnega šova Survivor udeleženci tekmujejo v »resničnosti« kamenodobnega človeka). Fikcijo, ki je bolj neresnična, kot je svet v katerem živi Truman v filmu The Truman show. Udeleženci v resničnostnih šovih se zavedajo tega, da so opazovani, zato temu tudi prilagodijo svoje vedenje, ki v končni fazi izraža njihovo lastno konstrukcijo realnosti. Ta misel pa me pripelje do opredelitve postmodernosti. Ali je posameznikovo življenje postalo tako zdolgočaseno in tako nasičeno, da išče nov zagon v življenjih drugih? Že sama misel je postmoderna, kot tudi razno razne ubeseditve te misli v filmu (The Truman Show), oddajah (MTV Cribs, ...), šovih (Bar, Survivor, Popstars,...).

zadostni meri razložiti predmet mojega zanimanja, to je sodobno popularno kulturo in njen pomen za posamezne (lokalne) skupnosti, temveč pripomore k boljšemu razumevanju posameznih konceptov, brez katerih omenjene tematike ne gre obravnavati. Toda to je v samem jedru proučevanja kulturnih študij kot zelo obsežnega, raznolikega in interdisciplinarnega področja. Vsaka pot ter njene končne razlage so enako relevantne, ker izpostavljajo specifične kvalitativne koncepte.

5. Tehnološki razvoj, inovacije in novi mediji³⁶

Vsaka sprememba v ravnotežju moči dane družbe ustvari prostor za redefiniranje obstoječega stanja. Tak prostor je tudi predpogoj za družbeno sprejemljivost tehnoloških inovacij. Če za njih ni potrebe, se tudi ne bodo prijele, saj za njih ni uporabe.³⁷ Ravno tako je pomemben formalni okvir, znotraj katerega se te razvijajo, saj bo le ta (ne)omogočil njihov nadaljnji obstoj. Brez posameznih inovatorjev (kot je Moog) in uporabnikov inovacije (rock skupine kot na primer Pink Floyd in Emerson, Lake & Palmer), se določena področja tehnološke produkcije (elektronska glasba) ne bi razvila, zaradi česar ne bi prišlo do razvoja oblik kulturne produkcije (globalna popularna glasba) in njenega potrošniškega izkoriščanja (glasbena industrija). Moderni človek v tem smislu ni več samo družbeno bitje, ampak tudi tehnološko bitje, saj so tehnološke inovacije tiste, ki omogočajo njegovo vsakodnevno dejavnost in jo s tem tudi širijo ne glede na prostor in čas. Da pa se neka inovacija obdrži in legitimizira, pa je odvisno od institucionalnega okvira oziroma od socio-kulturnega konteksta in relevantnosti te inovacije za le tega.

³⁶ O podrobnostih tehnološkega razvoja, prevzema določene inovacije izmed mnogih in njihove morebitne družbene uveljavitve (glej North 1998).

³⁷ Kot primer lahko navedem razvoj tehnologij in sicer gramofona in gramofonske plošče, ki sta pripomogla k spremenjenemu načinu doživljanja glasbe, ki se je v tistem momentu materializirala. Šele po tem je bilo mogoče glasbo poslušati kjerkoli, kadarkoli in kolikokrat si si to zaželel. Na tej podlagi je bil mogoč razvoj popularne glasbe, saj je lahko dosegla največje možno število ljudi, postala popularna in ni bila omejena zgolj na peščico posameznikov na koncertih klasične glasbe ali vaških veselicah. Tudi odnos do glasbe in izkušnje ob njenem poslušanju se je spremenil, saj je lahko posameznik navezal bolj osebni odnos do nje, v kolikor jo je lahko poslušal sam in se v skladu z občutki, ki mu jih je vzbudila, tudi izrazil. V tem pogledu sta tehnološki razvoj in popularna glasba pripomogla k naraščajočemu številu izrazov individualnosti, kar pred tem ni bilo mogoče za vsakega slehernika. Za podrobnejšo razlago in opis razvoja glasbe in glasbene industrije ter vpliva na posameznike glej tudi Evan Eisenberg (2005): *The Recording Angel*. London: Yale University Press, in Kusek & Leonhard (2005): *The Future of Music: Manifesto for the Digital Music Revolution*. Berkley Press.

Tehnološke inovacije so tiste, ki na novo definirajo družbeno delovanje, s tem ko ustvarjajo kontekst razmišljanja in osmišljanja sveta znotraj posamezne skupnosti.³⁸ V današnjem času je ta fenomen vedno bolj prisoten, ker smo priča vedno večjemu tehnološkemu razvoju. Skoraj nemogoče je danes ločiti družbeno delovanje od vplivov tehnologije, posebej če upoštevamo, kako so na človeka vplivale tehnološke iznajdbe, kot so ogenj, kolo, parni stroj, ..., internet. Razvoj slednjega sta omogočila osebni računalnik in telekomunikacije³⁹, saj sta prispevala k pojavu (tehnološke) globalizacije. Inovaciji sta zaradi vedno večje razširjenosti postali predmet in hkrati orodje popularne kulture.

S pomočjo osebnega računalnika so se ljudje tehnološko lahko emancipirali in postali do neke mere enakopravni (uporaba osebnih računalnikov je še vedno podvržena logiki kapitala, a se tudi tu dogajajo spremembe z razvijanjem poceni računalnikov za otroke in njihovega izobraževanja s strani združenja One Laptop Per Child⁴⁰). Kmalu osebni računalniki več ne bodo samo škatle na naših delovnih mizah, ampak sestavni del običajnih predmetov in aparatov, ki jih dnevno uporabljamo (očala, hiša, hladilnik, avto,...). Spremenili so naravo našega dela, komuniciranja in organiziranja, ter tako zaznamovali družbeno delovanje na splošno. V naše življenje so vklopljeni do te mere, da brez njih več ne moremo. Postali so samoumevni, kot marsikatera tehnološka inovacija, ki je bila na začetku na obrobem področju obstoječega sistema.⁴¹

³⁸ Posebej frankfurtske šole, ki je hodil po malo drugačni teoretski poti kot njegovi kolegi, Walter Benjamin v svojem eseju »Umetnina v času, ko jo je mogoče tehnično reproducirati« (Benjamin 1998) problematizira vplive tehnologije na umetniška dela, ter njenega pomena za popularno kulturo. Ugotavlja, da so imela umetniška dela pred renesanso neke vrste »auro«, ki je izhajala iz njene originalnosti in edinstvenosti, ter umestitve tega umetniškega dela v središče religijskih praks. V obdobju renesanse je umetniško delo postalo predmet estetskega vrednotenja brez navezanosti na vero. Umetnost je postala vrednotena zaradi umetnosti na sebi. Reprodukcijska umetniških del v moderni dobi, ki je posledica tehnološkega razvoja, je »auro« odzela umetniškemu delu, ker se je ta razblinila med neštete kopije. Ampak Benjamin gleda na to iz pozitivnega vidika, saj je tako umetniško delo postalo dostopno širši množici. Ta sprememba je povzročila premik v družbeni percepciji umetnosti ter sveta nasploh. Umetnost je postala predmet participacije, kar je posledično omogočilo razmah novih oblik kulturnega izraza. Benjamin torej dojema vpliv novih tehnologij na umetnost kot osvobajajoč, demokratičen in nedeterminirajoč proces redefiniranja samega koncepta umetnosti.

³⁹ Telekomunikacije so ponudile prostor za dejavnosti prvih »hackerjev«, ki so rušili meje obstoječega s tem, ko so ugotovili, kako deluje proces klicanja preko telefona, ter z njim brezplačno klicali (vdirali) v različne telekomunikacijske sisteme (<http://www.webcrunchers.com/crunch>). To znanje, predvsem pa spodbudo za lastno iniciativo, je naslednja generacija (na primer soustanovitelj Appli Steve Wozniak in The Homebrew Club) izkoristila za spreminjanje in razvoj elektronskih vezij do te mere, da so ustvarili prve osebne računalnike, ki niso zasedali ogromnih prostorov kot na primer prvi IBM računalniki in tisti pred njimi. Po uporabnosti in funkcionalnosti ti še niso bili primerni za osebno rabo vsakega, so pa spodbudili mnoge, da so njihove dosežke razvijali naprej.

⁴⁰ Za podrobnosti glej <http://www.laptop.org>.

⁴¹ V Angliji je za demistifikacijo računalnika na primer poskrbel BBC, saj so uvideli potencial njegove funkcionalnosti. V ta namen so lansirali serijo promocijskih oddaj, ter na ta način pomagali pri njegovi institucionalizaciji. Zato, da so postali družbeno sprejemljivi, pa se je morala izpopolniti njihova uporabniška funkcionalnost.

Osebni računalnik je torej omogočil spodbude za razvoj telekomunikacij in novih medijev, ker je predhodno spremenil pogled ljudi na njih. Kateri pa so mediji, ki jih lahko označimo kot nove? Flew (2005) se na primer sprašuje, kaj so novi mediji oziroma kaj jih definira kot »nove« v primerjavi s »starim«? Poudarja, da je definicija vedno tudi odvisna od socio-kulturnega konteksta in torej njihove uporabe pri komuniciranju. Mnogi avtorji so prišli do sklepa, da se v današnjem času ni več smiselno spraševati o tem, »kateri so novi mediji«, ampak »kakšen vpliv imajo ti na družbeni in kulturni kontekst« (Flew 2005: 2). Za njihov razvoj in uveljavitev morajo obstajati tudi spodbude za to. V tem smislu lahko razumemo nove medije danes kot digitalne medije (sem prišteva Flew tudi tradicionalne medije v digitalni obliki), saj so tehnološke inovacije omogočile njihov razvoj in uporabo hkrati. Največji digitalni medij, ki hkrati ponuja mesto drugim in omogoča razvoj novih, je internet, ki ga bom na kratko predstavil v naslednjem poglavju.

5.1 Svetovni splet in internet

Na začetku bi bilo smiselno postaviti distinkcijo med internetom in spletom, ki se v splošni pogovorni in pojmovni rabi pogosto mešata. Internet je tehnologija, ki omogoča mrežno komunikacijo računalnikov, katere zametki segajo v razvoj mreže ARPANET (služila za obveščanje o možnih napadih Rusov na ZDA v času hladne vojne) in prizadevanja po komuniciranju MIT hackerjev (prvi, ki so vzpostavljali virtualne skupnosti), računalniških entuziastov, znanstvenikov v CERN-u, itn (Whittaker 2004; Gauntlett 2000; Jones 1999). Svetovni splet (World Wide Web) pa je ena od komunikacijskih mrež, ki jih internet omogoča, in je nastala kot orodje znanstvenikov, ki so s pomočjo protokolov in dogovorov dosegli lažje in enostavnejše prenose podatkov. Njegova prednost je enostavnejša uporabnost, ki temelji na teh protokolih, in je zato dostopen tudi širši množici (bodisi uporabnikom ali ustvarjalcem spletnih produktov). Edinstvena značilnost funkcionalnosti svetovnega spleta je hipertekstualnost, ki ob pregledu spletnih vsebin omogoča prehajanje na druge, sorodne ali navezujoče se tematike, in tako omogoča nove oblike neposredne in hitre interakcije ter vzpostavitev novih struktur oziroma virtualnih mrež. S tem omogoča pogoje za hitrejšo pletenje socialnih mrež in oblikovanje virtualnih skupnosti, kar pa je druga značilnost spleta: interaktivnost (to sta ključni posebnosti

spleta kot informacijskega in komunikacijskega sistema; glej Oblak & Petrič 2005: 19). Nezanemarljiva značilnost interneta je tudi ta, da omogoča uporabniku aktivno udeležbo v samem procesu kreiranja, dopolnjevanja in izpopolnjevanja spletnih vsebin. Nenehno nastajanje novih vsebin povzroči, da novitete na spletu zamenjujejo prejšnje, starejše vsebine, ki pa navkljub neaktualnosti, niso brez vrednosti. Obstajajo namreč kot otipljivi artefakti, ki lahko služijo kot pripomoček za vpogled v pretekle interakcije posameznih skupnosti. Svetovni splet ima zato edinstveno značilnost preoblikovanja obstoječega, ta dinamičen proces pa je hkrati mogoče opazovati v nenehnem statičnem stanju. Ravno te značilnosti delajo svetovni splet zanimiv tudi za družboslovne raziskovalce, saj ponuja nove oblike komuniciranja in iz njega izhajajoča družbena razmerja ter posledice njegovega učinka kot tehnologije na družbo na splošno.

Cutler izpostavlja tri osnovna razumevanja vplivov komunikacijskih tehnologij na družbo in razmerja v njej (Cutler 1996: 317):

1. sprejetje novih komunikacijskih tehnologij rezultira v spremenjenih družbenih razmerjih;
2. spremenjeni družbeni kontekst posledično poveča tudi vrste razmerij, ki so mogoče;
3. spremenjena razmerja se kažejo v novih družbenih vlogah.

Te spremembe vplivajo na to, na kakšne načine vzpostavljamo interakcije z drugimi, ter kako na podlagi tega dojemamo same sebe. Odprejo se novi načini »konstruiranja družbene realnost« in vzpostavljanja lastne identitete znotraj teh simbolnih interakcij, predvsem če upoštevamo globalno razsežnost svetovnega spleta.

Svetovni splet bodo različni ljudje uporabljali za različne namene, odvisno od njihovega interesa. Nekaterim služi le kot pripomoček za hitro prejemanje elektronske pošte, drugi bodo spet na njem iskali informacije, ki jih zanimajo, spet tretjim bo predstavljal način obveščanja o svojih dejavnostih ali dejavnostih neke interesne skupine, katere člani so. Splet lahko obravnavamo torej glede na njegov namen: kot družbeno omrežje, kot (množični) medij ali kot informacijski sistem (glej Oblak & Petrič 2005: 15). Dandanes se vsa tri področja uporabe že več ali manj pokrivajo, predvsem pa je uporaba odvisna tudi od seznanjenosti s tehnologijo in obvladovanjem le-te. Zato je tudi bolj verjetno, da se bodo svetovnega spleta kot medija posluževali predvsem mladi, odraščanje katerih je (bilo) zaznamovano s njegovo sočasno postopno družbeno uveljavitvijo. Pogoje za to je ustvaril splet tehnologije, fenomena

globalizacije in popularne kulture. Vsa tri področja so vplivala drug na drugega in ustvarila pogoje za medsebojen razvoj. Internet je postal širše družbeno sprejemljiva tehnologija ravno zaradi neformalnih praks komuniciranja, ki so v možnosti in potencialu formiranja novega trga in njegovega izkoriščanja spodbudile industrijo potrošništva, ta pa je svetovni splet nadalje uporabila tudi kot mesto potrošništva in promocije. Internet je v tem smislu odprl nov prostor za maksimiranje dobička, v ta namen pa se razvijajo spet novi načini, ki služijo tej tržni logiki (banerji, določeni spletni iskalniki in ponudniki e-pošte kot na primer Yahoo).

Zaradi uporabe svetovnega spleta v komercialne namene začetna prizadevanja snovalcev svetovnega spleta v današnjem času bledijo (tudi usmeritve Konzorcija svetovnega spleta so podvržene logiki kapitala, saj se bolj ukvarjajo z zaščito prenosa podatkov, kot pa razširjanjem interneta med ljudi, kar bi naj bila tudi njihova naloga; glej Oblak & Petrič 2005: 37). Tako se tudi spletna produkcija sooča s problemi komercializacije in popularizacije v potrošniške namene, kar lahko ima neprijetne posledice za dobronamerne uporabnike svetovnega spleta, ki iščejo specifične vsebine. Eden izmed teh problemov izhaja iz hipertekstualnosti in uporabe spletnih iskalnikov. Problem slednjih se kaže v sistemu razvrščanja najdenih spletnih strani, ki temelji na številu sorodnih povezav na spletni strani. Oblak in Petrič ugotavljata, da je prišlo pri svetovnem spletu do vsebinskega premika, do »kontroverzne situacije«, saj so povezave postale »vezivno tkivo, nujen pogoj, da svetovni splet sploh obstaja kot hipertekstualni sistem« (Oblak & Petrič 2005: 47). Kljub temu pa uporabniki svetovnega spleta prvo najdene informacije ne jemljejo kot slepo vodilo, kot je večkrat mišljeno, ampak imajo na tem mediju toliko večjo možnost, da jih dodatno preverijo pri drugih virih.

Splet ponuja posamezniku možnosti samostojnega nastopanja in prezentacije na internetu, za kar pa ne potrebuje več specifičnih znanj, ki bi mu to omogočala (najbolj odmevna tovrstna aplikacija MySpace ima na primer na milijone uporabnikov). Dodatni načini komuniciranja so še razni forumi in blogi, ki bazirajo na podlagi IRC-a (znotraj tega so se začeli razvijati simboli in novi pomeni, ki so še danes prisotni v naprednejših različicah kot so MSN Messenger, Gtalk ipd.) kot enega izmed omrežij interneta, ki se je razvijal vzporedno s svetovnim spletom. Gre za »osvobajajoče potenciale hiperteksta« (Oblak & Petrič 2005: 32), saj posamezniku omogoča, da skozi iskanje po spletu ustvarja lasten identitetni izraz in navezuje stike z drugimi, s katerimi deli

podobne interese. Prednost virtualno ustvarjenega prostora⁴², ki ga omogoča internet, za posameznike je torej tudi ta, da lahko nastopajo z lastnimi ustvarjenimi reprezentacijami njih samih (s svojimi alter-egi ali pa izmišljenimi identitetami), preko katerih komunicirajo z drugimi subjekti (zato je nemogoče z vso gotovostjo oceniti, kdo se nahaja znotraj določene virtualne skupnosti). Posamezniki so lahko pripadniki več skupnosti, kar pa je tudi značilnost pripadnosti v postmoderne dobi, ki je neobvezujoča, svobodna, v največji meri predmet spremembe in zato bolj minljiva⁴³. Virtualne skupnosti se od realnih razlikujejo predvsem po prostoru, znotraj katerega delujejo, ki ga definirata fiktivnost in neoprijemljivost⁴⁴. Kljub temu so skupnosti, ki znotraj tega okvira nastajajo, realne, v kolikor jih tvorijo osebe (ali njihove reprezentacije), ki jih v medsebojne interakcije žene nek interes. S pomočjo komunikacije posamezniki znotraj teh skupnosti soustvarjajo, osmišljajo in redefinirajo (virtualni) svet, ter s tem krepijo sam obstoj dinamične narave same skupnosti. Tako dosega »kompleksnost medsebojnega sooblikovanja notranjega sveta subjekta in zunanjega sveta kulture« (Ule 2000: 280) v dobi medijev in tehnologije, kot je internet, nove razsežnosti.

5.2 Mediji in etnične skupnosti

Mediji predstavljajo pomembno vlogo pri oblikovanju narodne zavesti, kot je na primer ugotavljal Benedict Anderson (1998) v svojih »zamišljenih skupnostih«, ki so nastale s pomočjo knjig in časopisov v skupnem jeziku. Brez izuma tiskalnega stroja potemtakem nacionalna država, katere predpostavka je narodna zavest, ne bi bila mogoča. Marie Gillespie v svoji študiji o vlogi medijev pri vzdrževanju diasporne formacije in obliki pri južnoazijskih v Londonu (Gillespie 2000) ugotavlja, da prav mediji, kot je televizija, omogočajo primerjanje kulturnih razlik, posamezniki pa na tak način zavzemajo nek refleksiven odnos do lastne kulture v novem okolju. To vlogo prevzemajo predvsem mladi, ki posedujejo zadosten kulturni kapital, da

⁴² Virtualni prostor, ki ga ustvarja internet, je v mnogih pogledih primerljiv z realnim geografsko zamejenim prostorom, v kolikor oba ponujata možnosti za medsebojno interakcijo in ustvarjanje skupnosti. Kljub temu pa so, v primerjavi s skupnostmi, ki nastajajo na podlagi človeške interakcije v realnem prostoru, virtualne skupnosti bolj fluidne in jih v večji meri zaznamuje nenehno spreminjanje. Mogoče zaradi različnosti posameznika in njegove identitete na spletu, mogoče zaradi različne strukture in časa (oba tehnološko pogojena), ali pa drugačnih kanalov komuniciranja. (Costigan, 1999)

⁴³ Eden izmed razlogov popularnosti svetovnega spleta je gotovo sposobnost menjavanja identitet, kot načina lastnega izražanja in osmišljanja sveta okoli sebe.

⁴⁴ Ko stopimo v njega, nam je sicer do neke mere prepoznaven preko vizualnih spletnih prezentacij, a ga razumsko zaradi kompleksnosti nikoli v celoti ne moremo zaobjeti in dojeti.

posredujejo med obema kulturama, in so v tem procesu predmet nenehnega kreativnega redefiniranja identitete. Podobno se dogaja povsod po svetu, kjer se zaradi preseljevanja ljudi in njihove interakcije kulture mešajo. Toliko bolj pa na to vplivata prav globalizacija in mediji. Nekatere skupnosti ohranjajo svojo povezanost z medijsko dejavnostjo, na ta način pa vzdržujejo in obnavljajo neko kolektivno identiteto z nanašanjem na razloge priselitve in strmenjem k matični državi, ki so pogosto mitizirani, saj na ta način, če se obrnemo na Barthesa, ustvarjajo nek metajezik.

Nov pogled na ta proces je prinesel pojav interneta in na njem baziranega svetovnega spleta. Skupnosti v diaspori uporabljajo internet, poleg medsebojne komunikacije, med drugim tudi za predstavitev uspehov v zgodovini skupnosti, umetniška prizadevanja, znanstvene dosežke, učenje jezika skupnosti, spodbujanje demonstracij in kampanj pisanja pisem o zadevah, ki so za skupina pomembne itn. (glej Browne 2005: 44). Kljub tem prednostim, pa je raba interneta še vedno vezana na finančno zmožnost, kar je lahko vidno v sami spletni produkciji in načinih komuniciranja (od e-pošte, blogov in forumov, do spletnih radijev in televizije; od zakupa spletne strani do lastnega serverja, itn.). Spletna reprezentativnost skupnosti v diaspori je torej v veliki meri odvisna tudi od socio-ekonomskih parametrov okolja, v katerem bivajo. Ne glede na to pa moderne komunikacijske tehnologije utrjujejo diasporne identifikacije in povezave, pa naj so to na podlagi realnih povezav ali pa simbolnih povezav okoli določenih popularno kulturnih produktov (glej Gillespie 2000: 166).

K proučevanju etničnih skupnosti na spletu je pomembno pristopiti tudi iz etnografskega vidika ter upoštevati njihovo družbeno-zgodovinsko komponento, socio-ekonomski položaj in individualne interese pripadnikov skupnosti, ker je tako proučevanje lahko bolj celovito naravnano in oprijemljivo, saj lahko izhajamo iz nekih splošnih predpostavk, ki izhajajo iz njihove etnične pripadnosti.

6. Spletne strani Slovencev po svetu

6.1 Metodološko pojasnilo

Zaradi relativne mladosti interneta kot medija in njegove razširjene uporabe ter nepreglednosti v smislu števila vsebin, je raziskovanje in analiziranje tega medija v veliki meri odprto vprašanje oziroma odvisno je od namena raziskave in spletnih vsebin, ki so predmet raziskave. Moj namen je ugotoviti:

- V kolikšni meri so spletne strani slovenskih skupnosti po svetu med seboj povezane?
- Ali ponujajo možnosti za interaktivno komuniciranje z uporabnikom?
- Ali ponujajo povezave na vsebine, ki so predmet popularne kulture?
- Ali tvorijo neko obliko virtualne skupnosti?

Povezanost med spletnimi mesti in posameznimi spletnimi stranmi⁴⁵ sem ugotavljal s pregledom povezav na posameznem spletnem mestu in njegovi aktualnosti. Aktualnost povezave na spletnem mestu posredno kaže na njegovo rabo, torej: ali je še aktivno in ga osvežujejo ali pa je njegovo stanje le še arhivsko. V zadnjem primeru lahko spletno mesto služi kot vpogled v dejavnosti posameznika, skupnosti ali organizacije. Trenutno stanje spletnega mesta oziroma ali je to aktualno ali zastarelo, je mogoče ugotoviti s podatki o zadnjem vnosu, datumih iz posameznih vsebin, samo aktualnostjo vsebin, zadnjih obiskih forumov in njihovih alternativnih oblik ipd. Taki podatki so lahko le posredni kazalec, saj dejanskega stanja, aktivnosti ustvarjalca in uporabnikov spletnega mesta ni mogoče v celoti določiti.

Interaktivnost spletnega mesta tu obravnavam kot neposredno interaktivnost (to označuje »družbena interaktivnost« - Oblak & Petrič 2005: 86), ki ponuja možnosti za komuniciranje uporabnikov med sabo, torej v raznih forumih, blogih, ki pa se lahko pojavljajo v različnih oblikah, kot so knjige gostov, mnenja ipd.

Pri pregledu spletnih strani je smiselno upoštevati tudi njeno *kakovost* oziroma kakšna je njena skladnost »med potrebami, zahtevami in željami njenih uporabnikov in tem, kar spletna stran ponuja«. (Gasar & Humar 2004) Drugače povedano, ali spletna stran zadovoljuje svojo ciljno publiko in obiskovalcu ponuja *optimalno uporabniško izkušnjo*, ki odraža tudi *interaktivnost*

⁴⁵ Nekatere spletne strani delujejo vsebinsko neodvisno od spletnega mesta, na katerem so locirane.

spletne strani z uporabnikom. Slednja je odvisna od namena spletne strani, v glavnem pa gre za preglednost in *funkcionalnost* posameznih predstavitvenih in operativnih elementov. Tako je lahko stran, ki vsebuje preveč oblikovnih in vsebinskih elementov, ali pa se ti med sabo ne skladajo, težavna za hiter prelet in lahko uporabnika odvrne od podrobnega preleta spletnih vsebin. Podobno lahko tudi otežena uporaba funkcij (gumbi za prehajanje, oblike hiperpovezav, (ne)cikličnost prehajanja ipd.) za operiranje znotraj strukture spletnega mesta uporabnika napoti, da nadaljuje svoje iskanje na drugih spletnih mestih. Optimalna uporabniška izkušnja pa lahko tudi vpliva na (ne)vrnitev spletne strani.

Razdrobljenost slovenskih skupnosti po svetu je velika in v veliki meri ni celotnega pregleda nad njihovim številom ter trenutno aktualnostjo delovanja posamezne skupnosti. Podobno velja tudi za spletne strani Slovencev po svetu. Ker pa nudi svetovni splet prostor, v katerem se lahko predstavijo tudi posamezniki, manjše skupine, organizacije, podjetja itn., lahko za število spletnih strani in iskanje le teh trdimo, da je v tem primeru situacija še težavnejša. Problem iskanja spletnih strani Slovencev po svetu prek spletnih iskalnikov je, da bodo slednji na lestvico uvrstili tiste spletne strani, na katere je največ povezav iz tega področja. Drug problem je jezik, saj niso vse strani Slovencev po svetu v slovenskem jeziku, ampak v jeziku večinske populacije. V tem primeru se izpiše relativno malo spletni strani, predvsem tistih nastalih v sosednjih državah, in še te so nereprezentativne, ker ne vemo, po kakšnih ključnih pojmih je potrebno iskati. Zato sem ob predpostavki, da se nekdo, ki išče naslov (realen ali spletni) za določeno skupnost ali njene člane, obrne na pristojne institucije v Sloveniji, katerih naloga je zbiranje podatkov o Slovencih po svetu, za izhodišče moje raziskave vzel njihova spletna mesta. Po pregledu povezav na posameznih straneh sem na podlagi hiperteksta iskanje nadaljeval do naslednjih strani in spet nadaljeval po povezavah, ki so jih prejšnje nudile itn., dokler nisem prišel do nekega konca⁴⁶ ali sklenjenega kroga.

Zaradi številčnosti najdenih spletnih strani (272) je mogoče podati neke splošne ocene po posameznih skupnostih, njihovi medsebojni povezljivosti in trenutni aktualnosti strani. Kot pripomoček pri analizi dobljenih podatkov sem zato postavil naslednje hipoteze:

⁴⁶ Nikoli ne moremo z gotovostjo trditi, da smo našli vse strani ali pa da smo prek povezav prišli do vseh, ki jih te ponujajo. V primeru Avstrije in Italije pa sem načrtno zaokrožil iskanje z določenim številom strani, saj te, ki so bile najdene, vsebinsko zadostno predstavljajo slovenski skupnosti v omenjenih državah.

H1: Spletna mesta institucij, ki so pristojne za Slovence po svetu, omogočajo povezave na spletna mesta vseh slovenskih skupnosti po svetu.

H2: Spletna mesta Slovencev po svetu tvorijo slovensko virtualno skupnost.

H3: Spletna produkcija Slovencev po svetu je namenjena večinoma mladim ljudem, ker jim ponuja okvir za identifikacijo znotraj popularne kulture.

6.2 Opredelitev pojmov

Predstavitvena stran služi svojemu namenu, ki je predstavitev posameznika, društva, medija itn., in je ne opredeljuje časovna kategorija aktualnosti. Nasprotno pa je namen **informativne strani** ažurnost, ki ponavadi nastopa v kombinaciji s predstavitvijo vloge, ki jo opravlja in subjekta, ki je predmet strani.

Ažurnost se nanaša na vsakodnevno ali tedensko osvežitev spletne strani in njenih vsebin.

Aktualnost označuje spletne strani, ki so osvežene, vendar ne v nekem časovnem zaporedju (torej dnevno, tedensko, mesečno ipd.), ampak glede na potrebo (dogodke, prireditve ipd.).

Funkcionalnost spletne strani določata **koristnost** in **uporabnost**. Spletno mesto zagotavlja uporabniku in lastniku koristnost s svojo vsebino in zmogljivostjo, uporabnost pa z uporabo funkcij spletnega mesta.

Prehajanje se nanaša na premikanje na druge spletne strani s hiperpovezavami ali pa znotraj spletne strani same s pomočjo kazala, gumbov za prehod na naslednjo stran ali drugih načinov napredovanja na podstrani.

Podstrani so strani znotraj enega spletnega mesta. Obstajajo lahko kot samostojne strani (definira jih posebna tematika ali nezmožnost prehoda na osrednjo stran razen s hiperpovezavo), pri tem pa uporabljajo skupni strežnik, ali pa kot sestavni del spletnega mesta (mogoče prehajanje na osrednjo stran) in z drugimi podstranmi tvorijo celoto. Včasih je težko ločiti eno vrsto od druge zaradi različnih zasnov spletnih strani in samosvojega načina klasificiranja s strani ustvarjalca.

Z **arhivsko** stranjo označujem tiste, ki so nekoč služile informiranju, vendar jih že dalj časa niso vsebinsko osvežili. Zato je tovrstna stran vsebinsko **zastarela**, ker ne komunicira več aktivno, na spletu pa obstaja le še kot spletni artefakt, s pomočjo katerega nam je omogočen vpogled v preteklo dejavnost imetnika strani.

6.3 Pregled spletnih strani Slovencev po svetu⁴⁷

Slovenske skupnosti po svetu uporabljajo medij svetovnega spleta na različne načine in za različne namene. Zato je zaradi boljše preglednosti smiselno obravnavati vsako skupnost najprej glede na posamezno državo in nadalje glede na kategorije slovenskih skupnosti izven Slovenije⁴⁸ ter jih naknadno primerjati. Obenem bom, glede na število in raznolikost spletnih strani posameznih skupnosti, podrobneje obravnaval tiste, ki so za namen analize bolj pomembne, izrazite in zanimive.

6.3.1 Institucije pristojne za Slovence po svetu

6.3.1.1 Pregled sem začel pri *Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu* (<http://www.uszs.gov.si/>), ki je ne dolgo nazaj vzpostavil samostojno spletno stran (prej so imeli predstavitev znotraj spletne strani Ministrstva za zunanje zadeve). Na strani so povezave na druge državne institucije, Gospodarsko in Obrtno zbornico, COBISS, SICRIS, ARNES, Turistično zvezo Slovenije ter šest institucij, ki se ukvarjajo s Slovenci po svetu (prvih šest spodaj naštetih). Ni nobenih povezav na spletne strani slovenskih skupnosti. Glede na praznost področij *pogosta vprašanja* in *pripombe, predlogi, pohvale*, je mogoče predvidevati, da Slovenci po svetu strani niso velikokrat obiskali (mogoče za njo tudi še ne vedo).

6.3.1.2 Stran *Slovenske izseljenske matice* (<http://www.zdruzenje-sim.si/>) je predstavitvena in informativna, aktualna samo v nekaterih vsebinah. Povezave ima razdeljene na državne organe, slovenska društva v Evropi (Avstrija, Italija, Hrvaška, Madžarska, Nemčija, Srbija, Švica, Švedska - tri povezave od osemnajstih ne delujejo), slovenska društva v Avstraliji (pet povezav), slovenska društva v ZDA (pet povezav) in Kanadi (povezave ne delujejo), slovenska društva v Latinski Ameriki (tri povezave za Argentino) ter izseljenska društva in organizacije v Sloveniji (od osmih povezav deluje pet). Stran vsebuje forum, ki je aktiven. Večina informacij je bila osveženih v letu 2004, prehajanje je dokaj pregledno.

6.3.1.3 Spletna stran *Slovenije v Svetu* (<http://www.drustvo-svs.si/>) je namenjena predvsem informiranju Slovencev po svetu. Nudi jim povezave na devet slovenskih skupnosti (dve za

⁴⁷ Pregled spletnih strani je potekal v februarju leta 2006.

⁴⁸ Kategorije prevzemam po klasifikaciji Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu. Za podrobnosti glej prilogo.

Avstralijo, dve za Avstrijo, štiri za Argentino, eno za Italijo, eno za Madžarsko, eno za Švedsko, eno za Švico, eno za ZDA – ne deluje, dve za Nemčijo – ne delujeta), vlado in ministrstva, zanimive povezave v Sloveniji, medije v Sloveniji in seznam delovnih mest. Poleg povezav nudi še informacije o možnostih zaposlovanja, študiranju, potrjevanju diplom, o medijih v Sloveniji (RTV SLO, Delo, Dnevnik, Večer, Družina, Ognjišče, Ljubljanske novice) ipd., ter mnoge druge informacije. Stran je vsebinsko ažurna, oblikovno pa zastarela in nefunkcionalna.

6.3.1.4 *Svetovni slovenski kongres* (<http://www.slokongres.com/>) nima nobenih povezav. Stran je predstavitvena in informativna (ponuja možnosti informiranja o prireditvah, ki so namenjene povezovanju in sodelovanju). Stran je vsebinsko in oblikovno ažurna.

6.3.1.5 *Inštitut za narodnostna vprašanja* (<http://www.inv.si>) nima povezav navzven, le na nekatere lastne samostojne podstrani. Stran je predstavitvena in informativna.

6.3.1.6 *Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU* (<http://odmev.zrc-sazu.si/instituti/izi/>) deluje kot podstran. Zaradi nedavne vzpostavitve nove različice strani ta še ne vsebuje povezav in veliko vsebin (ima pa veliko rubrik). Stran je funkcionalna, pregledna, uporabniku pa ponuja enostaven dostop in pregled informacij.

6.3.1.7 *Rafaelova družba* (<http://www.rkc.si/rafaelova-druzba/>) nima povezav, razen na osrednjo stran RKC. Stran je predstavitvena in informativna, a vsebinsko in oblikovno zastarela (zadnje osvežitve leta 2003). Na spletni strani *Rimsko-katoliške cerkve* pod rubriko misije so povezave na spletne strani Slovenije v svetu ter slovenskih misij po svetu, in sicer ena povezava za ZDA, ena za Argentino (ne deluje), pet za Kanado (dve ne delujeta), tri za Avstralijo, ena za Švedsko, ena za Švico in pet za Nemčijo (ena ne deluje).

6.3.1.8 *Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko* je postavila stran namenjeno *poslovnim priložnostim za Slovence po svetu* (<http://www.svrp-pp.gov.si/>). Povezave so razdeljene na nacionalne informacije (državne institucije), urade (RS za informiranje, RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, Komisija za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu), društva (zgornjih šest), pomembnejše spletne naslove za poslovneže, ter povezave slovenskih podjetnikov, ki lahko svoje naslove vpišejo v bazo podjetnih Slovencev po svetu.

6.3.1.9 Stran *Komisije DZ za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu* (<http://www.dz-rs.si/index.php?id=90#39>) deluje kot podstran Državnega zbora in je predstavitvena. Povezave na strani so povezave Državnega zbora.

6.3.2.0 Na spletni strani *Zavoda RS za šolstvo* ni neposredno razvidno, da ponuja informacije Slovincem po svetu, ki se ukvarjajo s pedagoškim in izobraževalnim delom v slovenskih skupnostih. Do *Oddelka za mednarodno sodelovanje* (<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=8&pID=81>), ki te informacije (o programih in seminarjih) nudi, je potrebno preiti iz dveh (pod)področij, ki ne nakazuje neposredno, za katere vsebine gre. Podstran ne vsebuje lastnih povezav, vsebinsko pa je aktualna.

Za institucije, ki so pristojne za Slovence v zamejstvu in po svetu, je mogoče reči, da vse skupaj ponujajo ogromno informacij in ponujajo tudi veliko povezav, kljub temu pa je pridobivanje teh dolgotrajno, zamudno in oteženo. Urad RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki je osrednja državna institucija za to področje, preлага določene naloge in odgovornosti na druge, s tem, ko ponuja povezave na druge institucije kot sta Slovenska izseljenska matica in Slovenija v Svetu (v nadaljevanju SVS), ne vsebuje pa neposrednih povezav na slovenske skupnosti po svetu. Kar se tiče informiranja, ponuja SVS največ aktualnih in uporabnih informacij (pridobivanje državljanstva, možnosti zaposlovanja, študiranja, vračanja nazaj v Slovenijo in urejanja potrebnih papirjev itn.). Predvidevati je mogoče, da je glede na (krščansko) usmeritev, obenem prevzela tudi vlogo Rafaelove družbe. Svetovni slovenski kongres in Služba vlade RS za lokalno upravo in regionalno politiko (v nadaljevanju SVRP) prevzemata nalogo informiranja in sodelovanja na gospodarskem področju, s tem, da nobena izmed naštetih institucij ne vsebuje povezave na SVRP. Enako velja za Zavod RS za šolstvo, ki ponuja izobraževanje Slovencev za pedagoško delo znotraj skupnosti, do teh informacij pa je težko priti, ker ni povezav iz nobene od pristojnih institucij, samo specifično področje pa tudi ni razvidno na spletni strani.

6.3.2 Slovenske skupnosti v obmejnih državah

6.3.2.1 Avstrija

Spletne strani Slovencev v Avstriji (in Italiji) je potrebno gledati v drugačni luči kot tiste, ki so jih naredili slovenski izseljenci po svetu. Zaradi zgodovinskega statusa avstrijskih Slovencev in njihove množične aktivnosti v obliki raznih društev, prireditvev, reševanja zamejskih in dvojezičnih problematik ipd., sta število in raznolikost spletnih strani v tem primeru občutno večja. Geografska bližina skupnosti vpliva tudi na namenskost spletnih strani ter samo uporabo

interneta kot medija, saj imajo na eni strani pripadniki skupnosti več kanalov za pridobivanje informacij in interakcije z drugimi slovenskimi skupnostmi. Po drugi strani pa so strani namenjene tudi posameznikom v Sloveniji in drugim zamejskim skupnostim, z namenom povezovanja na kulturnem, športnem, izobraževalnem, upravnem, turističnem, znanstvenem in gospodarskem področju (njihov namen zato ni presejanje meja področja povezovanja oziroma poslovanja). Zaradi boljše preglednosti in uresničitve zastavljenih ciljev bom upošteval tiste strani, ki na tak ali drugačen način predstavljajo slovensko skupnost v Avstriji v interakciji z drugimi slovenskimi skupnostmi po svetu ali pa omogočajo interaktivno komunikacijo s forumi. Izmed 65 spletnih strani sem povezave na druge slovenske skupnosti (ne vključujoč Slovenijo) našel le na treh straneh. Portal koroških Slovencev (<http://www.slowenen.at>) vsebuje povezave na 5 slovenskih skupnosti (Argentina, Avstralija, Italija, Švica, Švedska) in je glede na nove osvežitve neaktualen (zadnji vnos leta 2003).

Slovenska prosvetna zveza (http://www.slo.at/index_sl.php) in Narodni svet koroških Slovencev (<http://www.nsk.at/aktualno.php>) imata obe povezavi na dve slovenski skupnosti (Italija, Madžarska). Poleg teh imata še veliko povezav na razne slovenske, evropske, koroške in avstrijske spletne strani, s katerimi je s prehajanjem mogoče priti do večine spletnih strani Slovencev v Avstriji. Strani sta vsebinsko ažurni, oblikovno aktualni in funkcionalni.

Preostale strani so v veliki meri med sabo povezane, prav tako pa tudi s spletnimi stranmi v Sloveniji. Namen večine spletnih strani je informativen, od vseh pregledanih pa so tudi najbolj oblikovno in funkcionalno dovršene.

6.3.2.2 Italija

Podobno kot v primeru Avstrije se bom zaradi preglednosti in namenskosti osredotočil na tiste spletne strani, ki ponujajo možnosti komuniciranja ali vsebujejo povezave na spletne strani slovenskih skupnosti (brez Slovenije). Od 59 spletnih strani (to še zdaleč niso vse, so pa vštete vse bistvene, ki predstavljajo osrednje organizacije, posameznike in dejavnosti Slovencev v Italiji) izpostavljam pet, ki so za moje namene zanimive.

Tri lahko označimo kot spletne portale, in sicer Zamejci.com (<http://www.zamejci.com/>), Slovenci.it (<http://www.slovinci.it/>) in Zamejski spletni prstan (<http://t.webring.com/hub?ring=zamejci>). Prvi nudi veliko možnosti za interaktivno sodelovanje in komuniciranje v obliki anket, člankov, klepetalnic, seznamov naslovov posameznikov,

forumov, kvizov, trga in sporočil. Glede na rubrike in vnose je mogoče predvidevati, da ga večinoma uporabljajo mladi, katerih število (886) je vidno v razpredelnici poleg števila obiskov (skoraj 200.000) in trenutno prisotnih. Stran je funkcionalna, prehajanje pa enostavno. Zanimivi so rezultati treh anket, in sicer na vprašanje o številu pripadnikov slovenske manjšine v Furlaniji julijski krajini je 82,04% (10.522) obiskovalcev odgovorilo z odgovorom več kot 100.000 pripadnikov. 71,92% (3.281) je odgovorilo, da so zadovoljni z zaščitnim zakonom, 93,12% (23.985) obiskovalcev pa ob zapadlosti osebne izkaznice ne bo zahtevalo dvojezično osebno izkaznico. Glede na število obiskov je mogoče trditi, da je stran dobro obiskana, število odgovorov na ankete pa nakazuje na komunikacijo uporabnikov s spletnim mestom www.zamejci.com. Upoštevajoč domnevno število Slovencev v Italiji (približno 60.000) uporablja spletno stran petina do tretjina pripadnikov slovenske skupnosti v Italiji. Stran ne vsebuje povezav na druge slovenske skupnosti.

Portal www.slovinci.it prav tako ponuja razne oblike komuniciranja posameznikov (forum, klepetalnica, prilagajanje spletne strani osebnim namestitvam, itn.), obenem pa ponuja veliko različnih informacij. Spletna stran je vsebinsko ažurna, oblikovno aktualna in vsebuje povezave na tri slovenske skupnosti (Avstralija, Madžarska, Švedska).

Zamejski spletni prstan je, za razliko od prejšnjih dveh, portal z nekaterimi spletnimi povezavami, ki pa je nefunkcionalen, saj ne ponuja možnosti za prehajanje na naslednje strani (piše, da jih je pet). Povezave naj bi bile namenjene Slovincem izven Slovenije (teh je na strani pet), vendar je večina povezav sponzorskih in namenjenih oglaševanju.

Spletno stran Zamejci v Internetu (<http://miran.pecenik.com/ts/zamejci/index.htm>) lahko obravnavamo kot samoiniciativo posameznika in je namenjena vnosu elektronskih poštne in spletnih naslovov Slovencev v zamejstvu. Kot taka je bogat vir informacij, vendar zaradi neažuriranja veliko naslovov več ne deluje.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza (<http://www.skgz.org/>) ima kot ena izmed krovnih organizacij vlogo povezovanja in informiranja tudi na virtualnem področju. Stran je aktualna in funkcionalna, prehajanje pa enostavno in pregledno. Vsebuje povezave za večino osrednjih slovenskih institucij v Italiji, nekaj v Sloveniji, pa tudi italijanskih institucij. Ne vsebuje povezav na druge slovenske skupnosti.

Iz omenjenih petih spletnih strani je razvidno, da vsaka vsebuje nekatere ključne značilnosti, ki pomagajo posamezniku pri pridobivanju potrebnih informacij o skupnosti in povezovanju z

drugimi posamezniki na spletu. Kljub temu pa je učinkovito in enostavno zadovoljevanje potreb posameznika oteženo zaradi razdrobljenosti ponudbe in medsebojne nepovezanosti.

6.3.2.3 Madžarska

Spletna stran Slovencev v Porabju (<http://www.vendvidek.com/>) ima povezave na 6 drugih slovenskih strani v Porabju (večinoma v Madžarščini in zastarele), povezave na slovenske medije in institucije v Sloveniji, ter na 5 drugih slovenskih skupnosti (Argentina, Avstralija, Italija, Nemčija, Nizozemska). Stran je v angleškem in nemškem jeziku. Glede na forum, njegov prvi vnos septembra 2005 in obiskanost posameznikov iz celega sveta, slednje zanimajo informacije drugih slovenskih skupnosti.

Stran Državne slovenske samouprave (<http://www.slovenpages.hu>) kot krovne organizacije porabskih Slovencev, je že dlje časa neosvežena in oblikovno zastarela. Med povezavami ni nobene na strani drugih slovenskih skupnosti.

Na kratko lahko zaključim, da je spletna produkcija Slovencev v obmejnih državah odraz njihove zgodovinske in socio-ekonomske pogojenosti ter številčnosti in aktivnosti članov posameznih skupnosti. V tem pogledu so razumljive nizka spletna reprezentativnost Porabskih Slovencev na Madžarskem ter zelo visoki in pestri spletni dejavnosti avstrijskih in italijanskih Slovencev. Omenjene skupnosti med sabo komunicirajo, kar je razvidno iz povezav na posameznih straneh.

6.3.3 Slovenske skupnosti v bivših jugoslovanskih deželah

6.3.3.1 Bosna in Hercegovina

Preko prehajanj z drugih spletnih strani sem naletel na stran Slovencev v Bosni in Hercegovini, ki hkrati reprezentira slovensko skupnost v Zenici, delavsko kulturno društvo »Cankar« iz Sarajeva in društvo Lipa iz Prijedora. Spletne povezave so usmerjene izključno na slovenske skupnosti po svetu (Avstrija, Argentina, Avstralija, Hrvaška, Italija, Madžarska, Nemčija, Švica, Srbija in Črna gora, ZDA). Stran je predstavitvena.

6.3.3.2 Hrvaška

Obe spletni strani Slovencev na Hrvaškem sta brez povezav na druge slovenske skupnosti. Stran Zveze slovenskih društev na hrvaškem (<http://www.slovinci.hr>) je bila na novo vzpostavljena leta 2005 in služi predstavitvi slovenskih društev na Hrvaškem ter položaju hrvaških Slovencev. Je funkcionalna, oblikovno aktualna, vsebinsko osvežena leta 2005. Na njej so povezave na slovenske spletne medije in Republiko Slovenijo, ter edino drugo slovensko društvo na Hrvaškem, ki ima spletno stran, Kulturno-prosvetno društvo Bazovica (<http://www.bazovica.hr/>). Edina spletna povezava slednjega je nazaj na Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem. Oblikovno je stran zastarela, tako kot tudi njena spletna publikacija.

6.3.3.3 Srbija in Črna Gora

Društvo Kredarica v Novem Sadu (<http://www.kredarica.s5.com/>) je edino, do katerega sem prišel po poti prehajanja iz drugih strani. Spletna stran je aktualna glede na svoj namen, ki je predstavitveni (zadnja osvežitev rubrike aktualno je bila 18. maja 2005). Ne vsebuje nobenih povezav, prehajanje je enostavno in pregledno. Vsebine so v slovenskem jeziku, ki pa je nekoliko popačen.

Spletna dejavnost slovenskih skupnosti v bivših jugoslovanskih državah je glede na pridobljene podatke dokaj mlada, kar je verjetno posledica pozne povojne organiziranosti Slovencev v njih. Skupnosti glede na povezave med sabo ne komunicirajo. Glede na število strani je mogoče tudi domnevati, da se so Slovenci v teh državah večinoma integrirali v družbo, ali pa ne čutijo potrebe po spletni prezentaciji.

6.3.4 Slovenske skupnosti v Evropi

6.3.4.1 Belgija

Spletna stran Slovencev v Bruslju (<http://www.bruslov.net>) je namenjena predvsem na novo priseljenim Slovincem. Kot sami navajajo, sta »njena osnovna cilja izmenjava informacij o družabnih prireditvah in praktičnih vidikih življenja v prestolnici Evrope ter vzpostavljanje stikov znotraj slovenske skupnosti. informiranju o dogodkih«. Hkrati naprošajo obiskovalce, naj s predlogi prispevajo k vzpostavitvi nove zaprte spletne strani, znotraj katere bi lahko registrirani

uporabniki navezovali stike ter komunicirali. Večina povezav je namenjena evropskim institucijam in slovenskim institucijam ter slovenskim medijem (24) in radijskim postajam (Murski val, Radio Celje, Radio Dur, Radio Slovenija, Radio Študent in RGL). Povezav na druge slovenske skupnosti po svetu ni. Stran je vsebinsko in oblikovno aktualna ter funkcionalna.

6.3.4.2 Nemčija

Osrednja stran Slovencev v Nemčiji je spletna stran Slovenskih ustanov v Nemčiji (<http://www.ok-slovenija.org>). Stran ponuja veliko slovenskih iskalnikov, zanimivih povezav (na slovenske medije, turistične strani, gospodarske strani, spletne iskalnike, slovenske glasbene lestvice, elektronske slovarje in knjige, ter razne spletne strani s slovenskimi popularnimi vsebinami) in 7 povezav na druge slovenske skupnosti (Avstralija, Argentina, Avstrija, Italija, Kanada, Madžarska, Švica). Spletna stran je kompleksna (veliko informacij in povezav) ter nefunkcionalna zaradi prevelikega števila, raznolikosti in neustrezne razporeditve posameznih elementov. Povezave za prehajanje na druge strani niso jasne. Prehajanje znotraj strani je nepregledno, obiskovalec zato potrebuje veliko časa in truda za orientiranje ter podroben pregled. Vsebuje forum in statistiko o obiskanosti strani. Stran je vsebinsko ažurna, oblikovno pa zastarela.

Glede na različnost vsebin in povezav slovenskih društev v Nemčiji je neka skupna ocena nemogoča. Ena imajo samo povezave, s katerimi je mogoče neposredno poslušati slovenske radijske postaje (<http://www.skd-zvon.de>), druga samo naslove pristojnih institucij v Sloveniji, tretja nobenih povezav, nekatera pa spet veliko povezav na slovenske in druge medije, institucije, evropske ustanove in druge zanimive povezave (npr. recepte slovenske kuhinje, Slovensko nogometno zvezo, spletne iskalnik, <http://www.sava-frankfurt.de/>). Strani so si različne tudi po aktualnosti in oblikovnih značilnostih.

Podobno je tudi s slovenskimi katoliškimi misijami v Nemčiji (5 spletnih strani), od katerih nekatere ponujajo povezave na vsa slovenska društva v Nemčiji, nekatera sploh nobene, druga pa veliko povezav na slovenska in nemška mesta.

Sklepati je mogoče, da se za podrobne informacije in povezave Slovenci obračajo na osrednjo spletno stran, strani posameznih društev pa glede na zanimanje, namen in sposobnosti ustvarjajo lastne vsebine.

6.3.4.3 Nizozemska

Spletne strani Slovencev na Nizozemskem lahko razdelimo na šest skupin, in sicer strani dveh ansamblov, dveh društev (pevsko in prijateljsko), ene folklorne skupine, treh posameznikov (ki jih Slovenija navdušuje), treh portalov s slovenskimi povezavami (namenim predvsem za informiranje turistov) in ene radijske postaje. V nobenem primeru ne gre za strani, ki bi bile izrazito namenjene slovenski skupnosti, ampak gre za sodelovanje s nizozemsko skupnostjo. Tako tudi Društvo Lipa (<http://www.lipa-online.org/>) ni izključno slovensko, ampak je združenje prijateljev Slovenije. Radijska postaja Polka (<http://www.polka.knislow-design.nl>), ki predvaja slovensko narodnozabavno glasbo in ansamble, imajo povezave na slovenske glasbenike in Društvo Lipa. Na strani pevskega društva Zvon (<http://www.zvon.nl/>) povezave ne delujejo. Strani posameznikov vsebujejo povezave na slovenske strani, služijo pa predvsem predstavitvi Slovenije kot turistični točki.

Portali s slovenskimi povezavami ponujajo informacije ali povezave za veliko področij, ki se tičejo Slovenije. Po nekaterih povezavah je posredno mogoče priti do spletnih strani drugih slovenskih skupnosti o svetu.

Društvo, ki obstaja na nizozemskem od leta 1953, Slovenska folklorna skupina Nizozemska (<http://home.tiscali.nl/su036255/sfsn/sfsnpage12003Front.htm>), ima edino povezave na strani Slovencev po svetu (Argentina, Nemčija), ki pa so v veliki meri zastarele in ne delujejo več.

Vse spletne strani so v nizozemskem jeziku, le nekatere ponujajo osnovno predstavitev v slovenskem, zaradi česar je pregled vsebine otežen. Zaradi vsebinske in namenske raznolikosti je mogoče povedati le, da slovenska skupnost na Nizozemskem z drugimi slovenskimi skupnostmi preko svetovnega spleta ne komunicira, si pa prizadeva za sodelovanje obeh držav na različnih področjih, predvsem na področju turizma.

6.3.4.4 Švedska

Stran Slovenske katoliške misije na Švedskem (<http://www.slovenskamisija.org/>) je najbolj informativna (kar se tiče delovanja Slovencev na Švedskem) izmed skupno šestih spletnih strani, ki sem jih našel. Stran je predstavitvena in informativna (maše za leto 2006 in povezave). Nudi hiperpovezave na katoliške institucije v Sloveniji in na Švedskem, slovenske misije po svetu, hrvaško misijo na Švedskem, slovenske (v Sloveniji in Avstriji) in druge katoliške medije, nekatere institucije v Sloveniji, občini Lovrenc na Pohorju in Brezovica, ter slovenski skupnosti v

Avstraliji in Argentini. Knjiga gostov je sicer obiskana in je aktualna, vendar ni veliko rabljena (služi predvsem vnosu povezav na spletne strani).

Beseda virtualna slovenska knjigarna (<http://www.omnibus.se/beseda/>) nudi zbirko »slovenskih elektronskih knjig za vse, ki imajo daleč do prave knjigarne, še posebej za Slovence po svetu« (povezavo je mogoče najti na mnogih slovenskih spletnih straneh, tako v izseljenstvu kot zamejstvu). Kot navajajo v statistiki je bilo do trenutka pregleda strani poslanih 269973 *elektronskih knjig*. Ponujajo tudi knjige v esperantu in švedske knjige, ter možnost podarjanja knjig, ki jih še nimajo. Stran deluje kot podstran, preko Franka Luina, ki ureja spletno knjigarno, pa se navezuje na njegovo spletno stran (<http://www.algonet.se/~inko/>). On tudi skrbi za Lipov list (<http://www.omnibus.se/lipovlist/>), ki »je elektronska poštna lista za kramljanje, pismeno seveda, med Slovenci in Slovenkami na Švedskem ter s Švedi, ki jih zanima slovenstvo. Lipov list in lipa sta simbol slovenstva; obenem je lipov list besedna igra z angleškim mailing list, kar LIPOVLIST pravzaprav je«. Stran deluje izključno kot forum in nima drugih rubrik. Vse tri strani so brez povezav na slovenske strani.

Stran društva Simon Gregorčič (<http://hem.passagen.se/atte66/SloWeb/Index.htm>) deluje kot podstran in vsebuje tri povezave, ki pa ne delujejo. Stran je predstavitvena, informativno pa ni aktualna (plan dela za 2005).

Emigracijski inštitut na Švedskem nudi podstran (<http://www.immi.se/sweden/slovenska.htm>) s poštnimi naslovi slovenskih društev na Švedskem.

Vse strani so v slovenskem jeziku.

6.3.4.5 Švica

Namen spletne strani Slovenske misije v Švici in Lichtensteinu (<http://www.slomisija.ch>) je hkrati predstavitven in informativen (aktualne prireditve za leto 2006, informacije o slovenskih dopolnilnih šolah, konzulatih, ipd.). Stran je vsebinsko in oblikovno aktualna. S hiperpovezavami je povezana s slovenskimi katoliškimi misijami v Nemčiji, slovenskimi društvi v Švici, katoliškimi stranmi v Sloveniji in slovenskimi iskalniki ter mediji. Iz knjige gostov je mogoče razbrati komuniciranje drugih Slovencev, slovenskih zdomcev ter drugih v obliki pohval in vnosov povezav na druge spletne strani.

Spletna stran Slovenski otroci (<http://www.slovenskiotroci.ch/>) je preko hiperpovezav povezana s drugimi slovenskimi društvi v Švici, slovensko katoliško misijo v Švici, institucijami v Sloveniji

in Švici (zadolženimi za področje šolstva in jezika), slovenskimi spletnimi stranmi publikacij in dejavnosti za otroke ter avstralsko slovensko skupnostjo. Stran je postavljena v slovenskem, nemškem, francoskem in angleškem jeziku. Je vsebinsko aktualna, prehajanje pa enostavno in pregledno. Glede na namen je funkcionalna.

Vseh pet spletnih strani slovenskih društev v Švici vsebuje povezave na slovenske spletne medije (najpogostejši Delo, Dnevnik, Večer, Ljubljanske novice) in slovenske iskalnike (Matkurja.si, Najdi.si ali Slowwwenia.com). Posamezna društva imajo povezave na pokrovitelje iz Slovenije, kot na primer Društvo Planika, na Občino Komenda ali Združenje ženevskih Slovencev, na Občino Medvode. To društvo je edino, ki ima povezave na slovenske skupnosti po svetu (Avstralija, Nemčija). Tri društva ponujajo in uporabljajo rubriko *knjiga gostov*, vnosi pa so aktualni.

Na splošno je mogoče reči, da slovenska društva v Švici med sabo komunicirajo preko svetovnega spleta, da ponujajo vire informacij o Sloveniji (spletni mediji, iskalniki, naslovi uradnih inštitucij), svetovni splet uporabljajo za predstavitev dejavnosti in informiranje o tekočih dogodkih, knjige gostov pa služijo komentarjem, obvestilom o novih spletnih straneh (predvsem Slovencev) ter možnostjo odgovora na elektronsko pošto.

Glede na namen razselitev Slovencev po državah v Evropi, ki je v veliki meri ekonomske narave (v primeru Belgije gre za zaposlovanje v institucijah Evropske unije), je primerjava posameznih skupnosti težja. Zaznati je, da v določeni meri med sabo komunicirajo, ponujajo pa tudi zanimive informacije za pripadnike skupnosti, Slovence na splošno in druge posameznike. Lahko bi tudi rekli, da med drugim skrbijo tudi za promocijo Slovenije v Evropi.

6.3.5 Slovenske skupnosti po svetu

6.3.5.1 Argentina

Spletne strani Slovencev v Argentini lahko glede na medsebojno povezljivost (ta izhaja iz vrste in časa emigracije) razdelimo na dve skupini. Prva skupina (skupnost), ki je hkrati bolj obsežna, izhaja predvsem iz povojne (politične) emigracije in zaobjema deset spletnih mest. Osrednja spletna stran je stran krovne organizacije Zedinjena Slovenija (<http://www.slo.org.ar/>) in vsebuje povezave na preostale strani argentinskih Slovencev, tri slovenske iskalnike, državne in katoliške

institucije in medije v Sloveniji, ter dve slovenski skupnosti (Avstralija, Avstrija). Med zanimivimi stranmi najdemo povezave na slovenske državne institucije in slovenske medije (Družina, Ognjišče, Delo). Stran je predstavitvena, glede na nekatere nedelujoče povezave pa delno neaktualna.

Spletna stran Zveze slovenskih mladinskih organizacij v Argentini (<http://www.sdo-sfz.com.ar/>) vsebuje povezave na druge spletne strani argentinskih Slovencev in eno na krovno organizacijo mladih na Primorskem v Sloveniji. Stran je aktualna, enostavna za prehajanje, a nekoliko nepregledna.

Zveza slovenskih mater in žena v Argentini (<http://www.slo.org.ar/zveza.html>) nima povezav na spletni strani. Deluje kot podstran, je predstavitvena in informativna, vsebinsko pa nekoliko zastarela.

Spletna stran slovenske nogometne ekipe Zedinjena Slovenija (<http://www.slo.org.ar/nogomet>) nima povezav, vsebinsko pa je zastarela. Namen je informirati o rezultatih tekem.

Stran Slovenske folklorne skupine Pristava (<http://www.geocities.com/folkloreesloveno>) je predstavitvena in informativna, a zastarela. Prehajanje je enostavno in pregledno.

Stran radijske oddaje Okence v Slovenijo (<http://www.datamarkets.com.ar/okenceslo/>) ne vsebuje povezav. Služi predstavitvi oddaje in možnosti vklopa na internetni radio.

Spletna stran Našega doma San Justo (<http://www.mladina.com.ar/>) je predstavitvena in informativna. Stran je funkcionalna, oblikovno aktualna in vsebinsko ažurna. Vsebuje forum, ki je redno obiskan, in povezave na druge spletne strani argentinskih Slovencev. Med društvi argentinskih Slovencev je, glede na dejavnosti, izobraževanje in prireditve, najbolj aktivno.⁴⁹ Iz naslova je razvidno, da so za aktualnost strani odgovorni mladi člani društva.

Obe spletni strani Prekmurcev v Argentini, ki so predstavniki prve (predvsem ekonomske) predvojne emigracije, sta v celoti v španskem jeziku. Ena izmed njiju (druga je brez povezav in nepregledna) ponuja povezave na tri slovenske radijske postaje, prekmurske medije (Murski val, Vestnik, Kanal 10), prekmurske spletne strani (občina Murska Sobota, www.prekmurje.si, Vlado Kreslin), porabske Slovence in spletno stran, ki je namenjena poslovnim priložnostim za slovenske emigrante v Latinski Ameriki (<http://www.markosj.net>).

⁴⁹ Po pričevanjih nekaterih argentinskih Slovencev iz Buenos Airesa: Tone Mizerit, Mario Bogataj, Daniel Kocmur, Marija Zupanc.

6.3.5.2 Avstralija

Slovenska skupnost v Avstraliji je sicer geografsko razmetana, na spletu pa večinoma (od 38 pregledanih le 6-ih strani ni v sklopu) delujejo pod osrednjo stranjo Stičišče avstralskih Slovencev (<http://www.glasslovenije.com.au>). Na osrednjo stran je vezanih 30 samostojnih podstrani, ki so informativne (vsebujejo spletne naslove, naslove društev, aktualne informacije, publikacije) in predstavitvene (društva, verska središča, mediji). Slednje delujejo kot samostojne podstrani in imajo možnost povezave na osrednjo stran. Stanje strani društev in verskih središč je arhivsko, s hiperpovezavami pa so povezane z osrednjo stranjo in nekaterimi njenimi podstranmi. Strani so večinoma v slovenskem jeziku. Osrednja stran vsebuje 120 aktivnih (med temi so povezave na slovenske medije, zbirke elektronskih slovenskih knjig, turistične strani, strani s humorjem, slovenskimi kulinaricnimi recepti ter raznimi slovenskimi stranmi s popularnimi vsebinami) in 9 nedelujočih hiperpovezav na druge strani, med drugim na 8 slovenskih skupnosti v drugih državah (Argentina, Avstrija, Italija, Švica, Nemčija, Švedska, ZDA in Slovenija).

Osrednja spletna stran je kompleksna in ima veliko vsebine. Med podstranmi je veliko nepreglednih povezav, ki niso jasno razvrščene glede na to, ali so hiperpovezave navzven ali pa namenjene prehajanju znotraj same podstrani. Zaradi široke ponudbe vsebin, ki so po vsej verjetnosti posledica velike samoiniciative posameznih ustvarjalcev, nastane problem visoke stopnje nefunkcionalnosti za uporabnika zaradi količine vsebin in informacij.

Glede na (zanimive) povezave je mogoče predpostavljati, da nekateri posamezniki posvetijo veliko časa iskanju po internetu.

Strani, ki na spletu ne spadajo pod Stičišče avstralskih Slovencev, so z njim povezane s hiperpovezavami. Med njimi so: turistična predstavitev Slovenije in ponudnik potovanj v Slovenijo Beyond Slovenia (<http://beyondslovenia.com/>), Inštitut za slovenske študije v Viktoriji (<http://www.thezaurus.com/> nudi pogoje za komunikacijo in izmenjavo kulturnih vsebin preko forumov, zaposlovanje znotraj skupnosti, informacije o Sloveniji in njeni kulturi), Avstralska slovenska konferenca (<http://www.geocities.com/ausslokon/> je sicer nefunkcionalna, a vsebuje povezave na strani štirih slovenskih skupnosti in mnogo elektronskih naslovov), Slovenski narodni svet Viktorije (http://www.snsvic.siss21.com.au/show_profile.asp?cmd=&profile_id=4385), Slovenski radijski program na SBS (<http://www9.sbs.com.au/radio/language.php?language=Slovenian>) in

Slovensko avstralski inštitut (<http://www.sloaus-inst.com/>). Slednji vsebuje povezave na razne slovenske galerije (Narodno, Moderno, Mestno), Slovensko narodno gledališče in strani s povezavami na druge slovenske kulturne ustanove.

6.3.5.3 Kanada

Spletne strani kanadskih Slovencev so namenjene predstavitvi dejavnosti in informiranju o prihajajočih dogodkih. Vse so vsebinsko in oblikovno aktualne.

Tri strani, Canadian Slovenian Chamber of Commerce (<http://www.cdnslocc.ca>), Krek Slovenian Credit Union Ltd. (<http://www.krek.ca/>) in Slovenia Credit Union (<http://www.sloveniaku.on.ca/>) ponujajo tudi bančne in investicijske storitve ter storitve na področju gospodarskega povezovanja. Zadnja ponuja možnost neposrednega spletnega prenosa 51-ih slovenskih radijskih postaj in 6-ih televizijskih postaj, poleg tega pa še povezave na slovenske medije in druge spletne strani skupnosti kanadskih Slovencev.

Slovenski Park (<http://www.slovenskipark.com/> - knjiga gostov je ažurna), Slovensko letovišče (<http://www.sloveniansummmercamp.com>), Slovenian Hunters and Anglers Club (<http://www.sloveniancountryclub.ca/>), Bled Planica Social Club (<http://www.bled.ca/>) in Planica Hunting and Fishing Club (<http://www.planica.org/>) so namenjeni predstavitvi društev, možnih dejavnosti v njih ter informiranju o prireditvah. Preko povezav so večinoma med sabo povezani, ne vsebujejo pa povezav na druge slovenske skupnosti.

Canadian Slovenian Cultural Society (<http://www.canadianslovenian.mb.ca>) je edina stran, ki je namenjena izključno dejavnostim društva in njenim članom. Vsebuje povezave na slovenske medije, Slovensko izseljensko matico, slovenske iskalnike in različne zanimive povezave na slovenske strani (strani o slovenskih vinih, slovenskem nogometu, slovenski kulinariki ipd). Nima povezav na druge slovenske skupnosti.

Razen Misijonske družbe sv. Vincencija Pavelskega (<http://www.brezmadezna.com/>), so spletne strani Slovencev v Kanadi izmed vseh pregledanih oblikovno (ponujajo zanimive elemente) in vsebinsko najbolj aktualne ter funkcionalne.

6.3.5.4 Združene države Amerike

Najdenih 24 spletnih strani Slovencev v Ameriki je mogoče razvrstiti v nekaj skupin (bratska društva, rodoslovne strani in nekaj svojevrstnih strani), ki pa se med sabo povezujejo.

Spletna stran ene izmed osrednjih slovenskih organizacij v ZDA, Slovenske narodne podporne jednote (<http://www.snpj.org/>), je hkrati predstavitvena in informativna (dejavnosti bratskih društev za trajajoče leto, opis poslovnih dejavnosti, možnosti štipendiranja, spletne publikacije, ugodnosti za otroke, starejše itn.). Stran je aktualna in funkcionalna ter v celoti v angleškem jeziku. Ponuja povezave na štiri bratska društva, rekreacijski center, center dediščine (povezave le na osrednjo stran) in slovensko dvorano (brez povezav) ter na nekaj slovenskih institucij. Strani so po spletnem mestu ločene od osrednje strani. Strani bratskih društev, ki delujejo kot podstrani ponudnika Angelfire, so zastarele, nefunkcionalne in imajo povezave na narodnozabavne glasbenike, polka radie, poštno naslove drugih društev ter druga na drugo. Povezav na druge slovenske skupnosti ni. So pa povezave na spletne strani, ki služijo kot rodoslovne baze podatkov, in forumi, ki so namenjeni iskanju in izmenjavi tovrstnih podatkov. Štiri od šestih rodoslovnih spletnih strani je izključno namenjenih slovenskim izseljencem (od teh tri delujejo kot podstrani), preostali dve pa delujeta kot foruma podstrani osrednjih spletnih strani, ki so namenjene rodoslovnim tematikam. Slovenian Society Genealogy International (<http://www.sloviangenealogy.org>) ponuja povezave na sorodne spletne strani in na osebne spletne strani slovenskih potomcev. Le ena stran ponuja neposredne povezave na društva slovenske skupnosti v ZDA.

(Ne)posredno je med sabo povezanih še osem slovenskih spletnih strani, od katerih so glede povezav najbolj izraziti Slovenci na Floridi (<http://www.slovenskapalma.org/>), Kranjsko slovensko katoliška jednota – KSKJ (<http://www.kskj.org>) in Slovenska ženska zveza (<http://www.swua.org/index.html>). Slednja je povezana z avstralskimi Slovenci, nekaterimi institucijami v Sloveniji, slovenskimi iskalniki in rodoslovnimi stranmi. Ima tudi aktualen forum namenjen rubrikam, ki se tičejo slovenske tradicije (hrana, narodna noša, ipd.). Stran je vsebinsko polna, prehajanje pa zaradi podobnih in nerazločnih elementov nepregledno.

KSKJ ima povezave na katoliške ustanove in medije v Sloveniji ter slovensko državo in nekatere sorodne organizacije. Stran je vsebinsko in strukturno najbolj podobna strani SNPJ, saj je namenjena predstavitvi in informiranju o podobnih rubrikah. Je aktualna in funkcionalna.

Spletna stran Slovencev na Floridi ima izmed vseh največ povezav na slovenske strani izven ZDA. Te vključujejo slovenske medije, institucije v Sloveniji, druga slovenska društva v ZDA ter nekatere druge zanimive spletne strani. Stran je vsebinsko ažurna, oblikovno pa nepregledna, zaradi česar je oteženo razločno prehajanje na posamezne rubrike.

Spletne strani Slovencev v ZDA so razvejane in med sabo povezane na (ne)posreden način. O aktivni slovenski virtualni skupnosti lahko govorimo le, če upoštevamo prizadevanja o iskanju prednikov, saj je na rodoslovnem področju zaznati največ dejavnosti, ki posameznike med sabo povezuje. Večinoma pa so strani, razen nekaj izjem, nepregledne, kar otežuje in demotivira obiskovalca za nadaljnji pregled ali ponovni obisk.

Slovinci, ki živijo v čezmorskih deželah in so zato najbolj oddaljeni od matične države, se zato hkrati tudi najbolj trudijo ohraniti društveno dogajanje, saj jim le to na nek način zagotavlja ohranjanje slovenske kulture. V tem delovanju se med sabo tudi temu primerno razlikujejo, kar je posledica razloga izselitve, priseljevalne in integracijske politike držav bivanja ter možnosti zasledovanja ekonomske svobode. To se v veliki meri reflektira tudi v spletni produkciji posamezne skupnosti. Skupnosti med sabo komunicirajo.

6.4 Ugotovitve

1. Glede na dobljene podatke je mogoče trditi, da je s prehajanjem iz Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu preko Slovenske izseljenske matice in Slovenije v svetu po nadaljnjih povezavah mogoče priti do vseh slovenskih skupnosti, ki imajo vzpostavljene spletne vsebine. Te so povezane do te mere, da *tvorijo neko virtualno mrežo slovenskih spletnih mest*, ki je pogoj za medsebojno komunikacijo in nastanek virtualne skupnosti. Vendar pa je iskanje in sledenje povezavam težavno, nepregledno in zamudno, kar posameznika, če ni v veliki meri zainteresiran, odvrne od iskanja. V tem primeru bo raje iskal vsebine, ki so mu najlažje in množično dostopne.

Spletna ponudba pristojnih institucij v Sloveniji so razdrobljene informacije, ki se v nekaterih primerih tudi podvajajo. Če dodamo še dokajšnjo nepovezanost, lahko trdimo, da ne nastopajo skupno in celostno. Zaradi tega ni pregleda nad vsemi informacijami, posledično pa tudi ni potrebe za ažuriranje le-teh, saj se nikoli ne ve, kdo je za kaj pristojen in kdo kaj že poseduje. Posledice te skupne neučinkovitosti so demotivacija marsikaterega posameznika ali organizacije, ki si prizadeva najti informacije, bodisi o vrniti v Slovenijo, izobraževanju v Sloveniji, ali povezovanju in sodelovanju na kulturnem, gospodarskem ali katerem drugem področju s subjekti v Sloveniji in slovenskih skupnostih po svetu.

Prve hipoteze tako ne morem v celoti potrditi, kljub temu, da sem preko povezav na spletnih mestih pristojnih institucij prišel do tolikšnega števila spletnih prezentacij Slovencev po svetu.

2. Slovenske skupnosti po svetu so v neposredni ali posredni povezavi druga z drugo, od njihovega trenutnega položaja (ta je zgodovinsko in okoljsko pogojen), pa je odvisno, kakšni so njihovi interesi. Ta raznolikost je zelo dobro predstavljena tudi v njihovem delovanju na področju svetovnega spleta, saj si nobena skupnost ni povsem podobna v uporabi in namenu spletnih praks. Slovincem v ZDA služijo večinoma za iskanje družinskih korenin, nizozemskim Slovincem k spodbujanju sodelovanja in povezovanja med državama, avstralskim za informacije o Sloveniji sami in diskusiji in tako naprej. Vsem pa so ne glede na te različnosti skupne predstavitve skupnosti in delovanja ter informiranja o dogodkih in s tem utrjevanja samih vezi.

O sami namenskosti posamezne spletne strani, ki je odvisna od interesov posameznika ali skupnosti, je tudi odvisno ali in v kakšni meri omogočajo interaktivno komuniciranje z obiskovalcem. V kolikor je stran predstavitvena že sama po sebi, glede na namen komunicira z uporabnikom, v kolikor pa je tudi informativna, pa stopnjo komuniciranja določa aktualnost posameznih vsebin. Interakcijo med posamezniki omogočajo forumi oziroma, kot je bilo zaznati iz pregleda, tudi knjige gostov. Ti omogočajo posameznikom vzpostavljanje neposrednih stikov in s tem možnosti kreiranja aktivnih spletnih skupnosti. Vendar je tudi tu opaziti velika razlikovanja. Veliko spletnih strani tovrstne možnosti ne ponuja, tiste, ki jih, pa so usmerjene bolj na izražanje mnenj o strani sami, ne pa komunikaciji. Zelo malo je forumov, katerih namen je odpirati posamezne teme in s tem privabiti čim večje število posameznikov. Najbolje izdelan in tudi obiskovan je forum na spletni strani Inštituta za slovenske študije Thezaurus v Avstraliji. Uporabne forume in bloge uporabljajo tudi v Italiji, vendar niti eden ni izključno namenjen vsem Slovincem po svetu z namenom medsebojnega spoznavanja in komuniciranja ter izmenjavanja izkušenj.

Drugo hipotezo lahko potem tudi ovržem, saj nisem našel zadostnih dokazov o vzpostavljanju interakcij Slovencev po svetu do te mere, da bi lahko govorili o skupni virtualni skupnosti.

3. Povezave na spletne strani s specifično kulturno vsebino so odvisne od posameznih skupnosti in njihovih potreb. Povezave (ter spletne strani same) so predvsem usmerjene na tradicionalne slovenske kulturne prakse, kot so zborovsko petje, folklor, ples ter v veliki meri

tudi na krščansko kulturo (posebej poudarjam, da za Slovence v Avstriji in Italiji ne moremo trditi istega, saj na podlagi njihove številčnejše in raznolike spletne produkcije izstopajo). Nobena izmed pristojnih institucij na svojih straneh ne vključuje povezav na strani slovenske popularne kulture. Spletne strani Slovencev v Nemčiji in Avstraliji na primer ponujajo veliko število različnih povezav na strani slovenskih kulturnih ustanov, radijskih postaj s popularnimi vsebinami, slovenske spletne iskalnike, slovenske glasbene lestvice in tako naprej. Ampak to so bolj samoiniciativna dejanja posameznikov, ki si prizadevajo najti zanimive slovenske vsebine na spletu. Podobno bi lahko rekli za švedsko Omnibus elektronsko knjigarno (na nobeni spletni strani, niti pri pristojnih institucijah, recimo ni bilo mogoče najti povezavo na Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si) Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ki ponuja elektronske oblike slovenskih tekstov in drugih zapisov), na katero je moč najti mnogo povezav iz drugih spletnih mest, ter široko ponudbo neposrednega spletnega priklica programov slovenskih radijskih in televizijskih postaj (s preusmeritvijo na lastne spletne strani) med povezavami Kanadskega kreditnega združenja. Vsi ti majhni prispevki posameznikov ali skupin pa so po svetovnem spletu zelo razdrobljeni in neposredno niso medsebojno povezani.

V pomanjkanju prisotnosti popularno kulturnih manifestacij in povezav moram zavreči tudi *tretjo hipotezo*.

Trditi je mogoče, da Slovenci po svetu neposredno ne tvorijo neke virtualne skupnosti, v kolikor upoštevamo, da je za to potrebna neposredna komunikacija in izmenjava podatkov. Na drugi strani pa lahko rečemo, da so posredno med sabo prek spletnih povezav povezani do te mere, da interes za to obstaja. Namesto o eni celotni, globalni slovenski spletni skupnosti, lahko govorimo o nekaj manjših, ki so med sabo bolj povezane kot na primer argentinska in avstralska, nemška in švicarska, ali pa avstrijska in italijanska. Vendar pa tudi te niso izrazite, ampak dajejo zaradi podobnih interesnih dejavnosti podoben vtis. Je pa zato komunikacija na spletu intenzivnejša znotraj posamezne slovenske skupnosti, kar je posledica enakih interesov, izkušenj, okolja in umeščenosti v kulturo večinskega naroda.

7. Sklep

Iz vsega do sedaj povedanega in pregledanega lahko v osnovi zaključim, da definiranje in koncipiranje SSKP ni enostavna naloga, saj je pri tem potrebno upoštevati več dejavnikov, ki na to vplivajo. V osnovi si je smiselno zastaviti vprašanje, kaj sploh skupni kulturni prostor pomeni? In preprost odgovor bi se glasil: prostor, v katerem si posamezniki delijo isto kulturo. Kaj pa je kultura? Rezultat česa je kultura? Institucionalna teorija govori o neformalnih pravilih, ki so se vzpostavila med posamezniki zato, da bi zagotovili večjo učinkovitost v medsebojni menjavi dobrin. Poznavanje teh pravil zagotavlja nek red, s tem ko zmanjša tveganje pri prenosu lastniških pravic. Zmanjšano tveganje posledično vodi do povečane interakcije med tistimi, ki si ta pravila delijo in jih zato tudi upoštevajo. Zato da bo interakcija stekla, pa si morajo posamezniki deliti nek simbolni sistem, ki jim omogoča učinkovito komunikacijo. In ravno to je kultura. Je določen simbolni sistem, ki omogoča posamezniku čimbolj učinkovito zasledovanje interesov v vsakdanjem življenju, s tem ko mu poenostavi komunikacijo z drugimi. S tem mu ustvarja podlago za pozicioniranje samega sebe znotraj družbenega sveta.

Ker pa smo predmet linearnosti časa, smo hkrati podvrženi tudi spremembam. Slednje so v dobi človeka kot zavedajoče se živali, posledica njegovih prizadevanj po znanju, zaradi česar se posveča raziskovanju sveta okoli sebe in potovanju po njem. Vsaka sprememba posledično privede do redefiniranja trenutne situacije, saj predstavlja nekaj neznanega. Pomeni anomalijo v danem redu, ki jo je potrebno najprej spoznati, da bi jo odpravili. Ravno zato je tudi kultura dinamična tvorba, saj je podvržena vplivom okolice. Kultura je odziv na določeno stanje stvari v svetu oziroma posledica odzivov tvorcev kulture na spremembe v okolici. Je posledica spremenjenih medsebojnih odnosov med posamezniki, saj slednji kot odziv na spremembe v okolici vzpostavljajo nove načine komuniciranja. Pri tem osmišljajo spremembe v okolici, s tem ko jim pripisujejo pomene.

Tudi slovenske skupnosti po svetu so umeščene v okolje, ki je podvrženo formalnemu okviru države bivanja, kar pomeni, da v njem vladajo svojevrstna pravila, ki so se vzpostavila kot odgovor na zgodovinski potek sprememb. Vsaka slovenska skupnost, ki se je naselila v določeni državi, se je zato morala temu okolju prilagoditi. Ne samo da so se morali Slovenci v novem

okolju podrediti formalnim pravilom nove države bivanja, ampak so na nek način morali vzpostaviti tudi nove načine komuniciranja s tamkajšnjo skupnostjo. Zato so bili primorani vsaj delno prevzeti njihov simbolni sistem, torej kulturo, saj bi drugače ne bili zmožni neovirano zasledovati svoje interese v novem okolju. Do kakšne mere so in bodo prevzeli novo kulturo, je seveda odvisno od več dejavnikov. Eden od teh je razlog odhoda iz matične države. Tisti, ki se izselijo z namenom, da si ustvarijo boljše ekonomske pogoje, so se v večji meri pripravljene popolnoma integrirati v dominantno kulturo, če je to od njih zahtevano. Če pa so razlogi izselitve prisilne (politične) narave, pa je želja po ohranitvi slovenske kulture še večja, kot pa je bila mogoče pred odhodom. Naslednji dejavnik je pravno-formalni ustroj nove države bivanja oziroma oblika razmerja med političnim in ekonomskim sistemom. Od tega je odvisno, v kolikšni meri je pripadnikom slovenske skupnosti omogočeno zasledovanje in uresničevanje interesa po nadaljevanju dejavnosti, s katerimi jim je omogočena ohranitev slovenskih kulturnih praks.

Slovenske skupnosti po svetu se zato razlikujejo po tem, na kakšen način so morale prilagoditi prakticiranje slovenske kulture obstoječemu institucionalnemu okviru države priselitve. Potemtakem nobena slovenska skupnost ni enaka v izvajanju dejavnosti povezanih s slovensko kulturo.

Ko govorimo o potomcih slovenskih izseljencev, postane situacija bolj zapletena. Ne samo, da je njihovo odraščanje umeščeno v širšo družbeno realnost dominantne kulture in jih kot take s svojimi institucijami kultivira v člane družbe, ampak so hkrati tudi predmet primarne socializacije znotraj družine. Mladi morajo že v rani mladosti razviti vsaj dve identiteti, torej tisto, ki jim je posredovana preko slovenskih staršev (in morebitne slovenske skupnosti), ter tisto, po kateri se identificirajo kot pripadniki dominantne kulture. Prva je odvisna od etnične pripadnosti staršev, torej slovenskega zakona ali mešanega zakona, saj so le-ti prvi pomembni drugi, ki posamezniku posredujejo simbolni sistem (neke vrste družinsko mikrokulturo, ki jo zaznamuje predvsem govorjena beseda, torej jezik), preko katerega začne osmišljati svet okoli sebe. Nadalje pa to »slovensko« identiteto zaznamuje slovenska skupnost, v kolikor je ta aktivna in omogoča med drugim interakcijo, predvsem vrstniško, s preostalimi Slovenci. V teh procesih otrok internalizira tradicijo staršev in ožje skupnosti, kar mu omogoča učinkovito komunikacijo z drugimi.

Identiteta oziroma identitete, ki jih mlad slovenski potomec ustvarja v neslovenskem okolju

države bivanja, je predmet vplivanja s strani vrstnikov, izobraževalnih institucij, delovnih mest, medijev in drugih institucij, ki urejajo družbeno življenje znotraj države. Pri kreiranju družbene identitete posameznika, ki jo slednji razvija na podlagi dodeljenih vlog, jo mora vedno usklajevati s subjektivno identiteto, ki jo razvije v primarni socializaciji. Svojo identiteto zato vedno redefinira glede na to, na kakšen način sam vidi svojo vlogo v družbi in kakšno mu pripisujejo drugi. Pri izgradnji svoje identitete je posameznik torej vedno podvržen določenim neskladjem med zasledovanjem interesov in pričakovanji okolice, kar rezultira v edinstvenih razreševanjih teh neskladij in torej samosvojemu identitetnemu izrazu.

Iz zgoraj povedanega lahko predpostavimo, da je mlade Slovence po svetu danes bolj smiselno obravnavati kot posameznike, ki jih je slovenska skupnost sicer do neke mere (lahko) zaznamovala, kljub temu pa v današnjem času iščejo lastni izraz, ki se reflektira v procesu izgradnje identitete. SSKP je zato potrebno opredeliti kot skupek posameznikov, ki se identificirajo kot pripadniki slovenske kulture le, v kolikor jim to ustrezno dopolni skupek fragmentarnih identitet, ki jim omogoča zasledovanje vsakodnevnih interesov. Izpostaviti je torej potrebno tisti del osebne identitete, ki je za njihovo orientacijo v svetu aktualen. Gre za mladinske identitete, ki so vezane na popularno kulturo. SSKP zato več ne more biti osnovan na slovenskih tradicionalnih vrednotah, simbolih, zgodovini (vsaj ne na začetku), ker ti mladim Slovcem po svetu ne bodo nudili ustrezne podlage za izgradnjo takšnega identitetnega izraza, ki jim bo omogočal najbolj učinkovito komunikacijo in dejavnost v družbi, v katero so vpeti. Interes za slovensko kulturo jim je zato šele potrebno spodbuditi, in sicer preko simbolnih sistemov, s katerimi se lažje identificirajo.

Kot že povedano jim te posredujejo vrstniki, mediji, izobraževalne institucije in drugi. Čim več simbolnih sistemov si z drugimi delimo, tem manj naporov nam je potrebno vložiti za učinkovito komunikacijo. Bojazen, da bi se slovenska kultura pri mladih Slovencih izgubila, je odveč, ampak le če se te novodobne kulturne pojavne oblike uporabi za njen prenos. Govorim o popularni kulturi in množičnih medijih, ki praktično posegata v življenje slehernega posameznika v razvitem svetu. Simbolni sistemi globalno vseprisotne množično popularne kulture, ki temelji na kulturnih industrijah MTV-ja in Holywooda, in njene mnoge regionalne pojavne oblike lahko služijo kot kanal, prek katerega je mogoče pristopiti do mladih posameznikov, ter jim posledično

spodbuditi interes do posamičnih stvari. Enako je s slovensko popularno kulturo in mladimi Slovenci po svetu. Množični mediji pa so tisti, prek katerih se lahko s slednjimi vzpostavi kontakt. Najboljši za to je brez dvoma medij svetovnega spleta, ki je najbolj razširjen in nudi posamezniku možnost aktivnega soustvarjanja in lastne prezentacije. Zato sta najbolj smiselni orodji za vzpostavitev neke globalne slovenske identitete ravno svetovni splet in popularna kultura. Ta aktivna vloga, ki bi jo lahko mladi Slovenci imeli v kreiranju njim bližnjih kulturnih praksah, bi se verjetno izkazala za primerno. Da bi se to izvedlo, bi bilo potrebno to dejavnost na spletu najprej formalno institucionalizirati z ustreznimi ukrepi, torej z vzpostavitvijo nekega skupnega portala.

V pregledu spletnih strani Slovencev po svetu sem se osredotočil na njihovo povezanost in aktualnost, kar je bilo za moj namen trenutno zadosti. Sem pa mnenja, da bi bolj natančen pregled spletnih strani postregel s pomembnimi podatki o sami rabi interneta pri Slovencih po svetu, s tem pa tudi o njegovem naraščajočem pomenu za slovensko skupnost v celoti. Podrobna analiza funkcionalnosti spletnih strani, ki uporabniku ponujajo želene podatke, in ga s svojo oblikovno predstavitvijo (ne) odvrnejo od globljega vpogleda v samo stran, ali vrnitve na njo, bi prispevala napotke za potencialne ustvarjalce skupnega spletnega portala, ki bi ponujal prostor za interakcijo med Slovenci po svetu. Na ta način bi jim bila omogočena komunikacija, ažuriranje posameznih podatkov in vnašanje vsebin, kar zdaj opravlja več med seboj nepovezanih spletnih ponudnikov. Zato do sedaj še ne moremo govoriti o izgradnji skupne identitete »globalnega slovenstva«, ampak o različnih slovenskih identitetah, ki svoj referenčni okvir osmišljanja iščejo v položaju posamezne skupnosti znotraj okolja bivanja. Za kreiranje tovrstne skupne identitete bi posameznikom morala biti omogočena neposredna zmožnost interakcije na podlagi skupnih interesov.

Predvsem je treba poudariti, da se bodo kakršnikoli nadaljnji ukrepi na področju povezovanja slovenske skupnosti na spletu ali nudenja ugodnosti, na podlagi katerih se bodo Slovenci po svetu odločali za tovrstno medsebojno interakcijo, morali usmeriti v sodobne trende, ki jih proizvaja popularna kultura. Le na tak način bodo posamezniki (predvsem mladi, ki mogoče ne govorijo več slovensko ali nimajo stika s Slovenci, a jim je kljub temu ta slovenskost nek inherenten del njih samih že samo zaradi dožemanja sebe kot potomcev Slovencev), ko bodo vstopali v svet

množične izbire, lahko izbirali med alternativami, ki so jim blizu že zaradi vsestranske prisotnosti. Namesto da se (izključno) podpira oblike kulturne produkcije, ki so kot take v diasporah preživele le zaradi pretekle pomembnosti pri ohranjanju kulturne identitete in s tem vezanosti na domovino (pevski zbori, folklorne skupine ipd.), je potrebno spodbuditi in motivirati delovanje na področjih, ki bodo v vsakem primeru bolj zanimiva, in s tem pritegnila večino posameznikov. Če to ne bo izhajalo iz področja slovenskih kulturnih praks, potem bodo to kulturne prakse države bivanja ali pa globalne popularne kulture. Za ugotavljanje interesa mladih Slovencev po svetu pa nudi internet dobro možnost, da to sami izrazijo. Ponujena jim torej mora biti možnost lastnega doprinosa iz različnih koncev sveta, s katerimi bodo ustvarjali slovensko virtualno skupnost in njeno kulturo. Posamezne slovenske skupnosti po svetu so skozi čas in okoliščine razvile specifične kulturne prakse ter družbene dejavnosti, ki so značilne za njihov prostor delovanja, in so zato bogat vir informacij, izkušenj, idej ter znanja prav za slovensko kulturo v celoti. Prihodnost slovenske kulture mora biti zastavljena kot odprt proces redefiniranja in soustvarjanja novega referenčnega okvira s strani mladih Slovencev po celem svetu, vključno s tistimi v Sloveniji. Ta kulturni kapital ni zanemarljiv in ga je treba negovati, ne zaradi neke zgodovinske obveze matične države do svojih potomcev v svetu, ampak zaradi lastne skrbi preživetja, kot razvijajoče se entitete znotraj procesa globalnega poenotenja.

Vseslovenski spletni portal bi opravljal samozadostno nalogo, saj bi olajšal delo pristojnih institucij pri iskanju kontaktov, povezav ipd. Institucije, ki so po svoji pristojnosti dolžne skrbeti za povezavo slovenskih skupnosti z matično domovino, ne zbirajo tovrstnih informacij v potrebnih časovnih intervalih. Kot je razvidno iz publikacij (za leta 2003, 2004 in 2005), ki jih vsako leto objavi Komisija za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu Državnega zbora, so to zelo nepopolni in neažurni podatki naslovov Slovencev po svetu (o spletnih straneh skoraj ni govora), saj skoraj ni opaziti razlike v vsebini posamezne publikacije. Ravno ažurnost teh informacij pa je predpogoj za snovanje primernih in učinkovitih politik pri ustanavljanju SSKP.

S pomočjo spletnega portala bi bilo možno tudi ugotavljanje števila uporabnikov in njihovih mnenj z različnimi vprašalniki. Vseslovensko zastavljen dinamičen portal, ki ponuja obiskovalcem in uporabnikom možnosti soustvarjanja vsebin, povezav, blogov ter drugih značilnosti svetovnega spleta kot medija. Nudil bi možnost informiranja, vzpostavljanja stikov in soustvarjanja. Ustvaril bi torej prostor neformalne interakcije, vzpostavljanja simbolnega sveta, v

katerega bi prispevali slovenski posamezniki iz celega sveta, ter tako soustvarjali globalno slovensko kulturo s slovenskimi izkušnjami iz celega sveta.

Literatura in viri

- Akelrof, George A. (1970): *The Market for »Lemons«: Quality Uncertainty and the Market Mechanism*.
- Anderson, Benedict (1998): *Zamišljene skupnosti: o izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Benjamin, Walter (1998): *Izbrani spisi*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Boaz, David (1998): *The Libertarian Reader*. New York: Free Press.
- Browne, Donald R. (2005): *Ethnic minorities, electronic media and the public sphere: a comparative approach*. Cresskill, N.J.: Hampton Press.
- Brubaker, Rogers (1996): *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buchanan, James M., *Public Chice: The Origins and Development of a Research Program*.
Dostopno na <http://www.gmu.edu/centers/publicchoice/> (25.januar 2007)
- Burnett, Robert in Marshall, P. David (2003): *Web theory: an introduction*. London, New York: Routledge.
- Eisenberg, Evan (2005): *The Recording Angel: Music, Records and Culture from Aristotle to Zappa*. Yale University Press.
- Gauntlett, David, ur. in Horsley, Ross, ur. (2004): *Web.studies*. London: Arnold.
- Gasar, Silvana in Humar (2004): Kvaliteta spletnih strani: funkcionalnost, uporabnost in izpolnjevanje namena. *Organizacija*, letnik 37, št. 2, 114-119.
- Gellner, Ernest (1973): »Scale and Nation«, *Philosophy of the Social Sciences* 3, 5-7
- Gillespie, Marie (2000): *Transnational Communications and Diaspora Communities*. V Cottle, Simon (ur.). *Ethnic minorities and the media: changing cultural boundaries*. Buckingham [England], Philadelphia: Open University Press.
- Hobsbawm, Eric in Ranger, Terence (1990): *The Invention of Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Jones, Steve ur. (1998): *Doing internet research: critical issues and methods for examining the net*. Thousand Oaks [etc.]: Sage.
- Kusek, Dave in Leonhard, Gerd (2005): *The Future of Music: Manifesto for the Digital Music Revolution*. Boston, Berklee Press.

- Livingstone, Sonia (1998): *Relationships between media and audiences*. V Liebes, Tamar ur. in Curran, James ur.: *Media, ritual and identity*. London, New York: Routledge.
- Lukšič-Hacin, Marina (1995): *Ko tujina postane dom*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Nicholas W. ur. in Prehn, Ole ur. (2002): *Communication Media and the Information Age*. Cresskill: Hampton Press.
- North, Douglass C. (1998): *Inštitucije, inštitucionalne spremembe in gospodarska uspešnost*. Ljubljana: Krtina.
- Oblak, Tanja in Petrič, Gregor (2005): *Splet kot medij in mediji na spletu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Pejovich, Svetozar (Steve) (2003): *Understanding the Transaction Costs of Transition: It's the Culture, Stupid*. Washington D.C.: Mercatus Center, George Mason University.
- Slovenci v zamejstvu in po svetu 2004*. Ljubljana: Komisija za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu Državnega zbora Republike Slovenije.
- Strate, Lance ur., Jacobson, Ronald ur. in Gibson, Stephanie B. ur. (1996): *Communication and cyberspace: social interaction in an electronic environment*. Cresskill (New Jersey): Hampton Press.
- Strinati, Dominic (1995): *An introduction to theories of popular Culture*. London, New York: Routledge.
- Tomc, Gregor (2000): *Šesti čut: družbeni svet v kognitivni znanosti*. Ljubljana: Zbirka Sophia, Znanstveno in publicistično središče.
- Traweek, Sharon (2000): *Faultlines*. V Reid ur., Roddey ur. in Sharon ur.: *Doing science + culture*. New York, London: Routledge.
- Ule, Mirjana (2000): *Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Weber, Max (1948/1998): *Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Whittaker, Jason (2004): *The cyberspace handbook*. London, New York: Routledge.

Spletne strani Slovencev po svetu (4. do 24. februar 2006):

Slovensko društvo Simon Gregorčič v Kopingu
<http://hem.passagen.se/atte66/SloWeb/Index.htm>

Naš Dom San Justo
<http://www.mladina.com.ar/>

Prekmurski Slovenci v Argentini
<http://www.eslovenosdeleste.com.ar/>

Prekmursko društvo Triglav
<http://www.ametriglav.galeon.com/>

Emigracija, Argentina, Latinska Amerika
<http://www.markosj.net/>

Zedinjena Slovenija
<http://www.slo.org.ar/>

Zveza Slovenskih Mladinskih Organizacij
<http://www.sdo-sfz.com.ar/>

Slovenska Nogometna Ekipa ZS
<http://www.slo.org.ar/nogomet>

Zveza Slovenskih Mater In Žena
<http://www.slo.org.ar/zveza.html>

Okence VSlovenijo
<http://www.datamarkets.com.ar/okenceslo/>

Fotografije
<http://www.foto.com.ar/marko>

Slovenska folklorna skupina Pristava
<http://www.geocities.com/folkloreesloveno>

Mizarstvo Ober
<http://www.geocities.com/carpinteriaober/oberslo.html>

Avstralska Slovenska Konferenca
Slovenian South Australia Newsletter
<http://www.glasslovenije.com.au/adelaide-news.htm>

Slovenian Sport Association St Albans Inc.
<http://www.glasslovenije.com.au/drustvo-st-albans.htm>

Slovenski Narodni Svet
<http://www.glasslovenije.com.au/sns-victoria.htm>

Slovenski Narodni Svet ATC
<http://www.glasslovenije.com.au/sns-canberra.htm>

Slovensko Avstralsko Društvo Planinka Queensland
<http://www.glasslovenije.com.au/bri-planinka.htm>

Slovensko Društvo Sydney
<http://www.glasslovenije.com.au/slovensko-drustvo.htm>

The Australian Slovenian Review
<http://www.glasslovenije.com.au/asr.htm>

Stičišče Avstralskih Slovencev
<http://www.glasslovenije.com.au/index.html>

Versko Kulturno Središče Sv. Rafaela Sydney
<http://www.glasslovenije.com.au/versko-sydney.htm>

Triglav Club Ltd.
<http://www.glasslovenije.com.au/klub-triglav.htm>

Verska Središča
<http://www.glasslovenije.com.au/slorelig/index.html>

Slovenian Radio Program SBS
<http://www9.sbs.com.au/radio/language.php?language=Slovenian>

Versko In Kulturno Središče Sv. Ciril In Metod Melbourne
<http://www.glasslovenije.com.au/slorelig/melb/index.html>

Svobodni Razgovori
<http://www.glasslovenije.com.au/svobodni-razg.htm>

Slovensko Versko Središče Adelaide
<http://www.glasslovenije.com.au/versko-adelaide.htm>

Avstralsko Slovensko Društvo Canberra
<http://www.glasslovenije.com.au/canberra-drustvo2.htm>

Thezarus
<http://www.thezaurus.com/>

Slovenian National Council
http://www.snsvic.siss21.com.au/show_profile.asp?cmd=&profile_id=4385

Misli
<http://www.glasslovenije.com.au/verweb/Misli/index.html>

Help National Committee

<http://www.glasslovenije.com.au/help-national-committee.htm>

GlasSlovenije
<http://www.glasslovenije.com.au/glas-slovenije-2003.htm>

MotherRomanaHome
<http://www.glasslovenije.com.au/drustvo-sv-eme.htm>

BeyondSlovenia
<http://www.glasslovenije.com.au/help-national-committee.htm>

AustralSlovenianSocietyTivoliNewcastleInc.
<http://www.glasslovenije.com.au/drustvo-newcastle.htm>

SloveniciNaZlatiObaliLipa
<http://www.glasslovenije.com.au/gold-coast-lipa.htm>

AustralianSlovenianConference
<http://www.glasslovenije.com.au/ask.htm>

SlovenianAustralianInstituteLtd
<http://www.sloaus-inst.com/>

SlovenianMagazineCommunityTVStation31
<http://www.glasslovenije.com.au/tv31.htm>

SlovenianClubOfPerthWAInc.
<http://www.glasslovenije.com.au/skup-perth.htm>

Radio3ZZZ
<http://www.glasslovenije.com.au/radio-3-zzz.htm>

SlovenianClubAdelaide
<http://www.glasslovenije.com.au/adelaide-drustvo.htm>

SlovenianAssociationMelbourne
<http://www.glasslovenije.com.au/drustvo-eltam.htm>

SlovenianAustralianClubPlanicaWollongong
<http://www.glasslovenije.com.au/planica-wollongong.htm>

SlovenianAustralianAssociationOfCanberra
<http://www.glasslovenije.com.au/drustvo-canberra.htm>

SlovenianAssociationSydney
<http://www.glasslovenije.com.au/slovensko-drustvo.htm>

SlovenianAssociationPlanicaSpringvaleInc.

<http://www.glasslovenije.com.au/drustvo-planica.htm>

Korotan
<http://www.korotan.at/>

InitiativeMinderheiten
<http://www.initiative.minderheiten.at/>

SlovenskaProsvetnaZveza
http://www.slo.at/index_sl.php

BiroZaSlovenskoNarodnoSkupnost
<http://www.koroska.at/>

CarinthischerSommer
<http://www.carinthischersommer.at/>

DomVTinjah
<http://www.sodalitas.at/>

DvojezičnaTrgovskaAkademija
<http://www.hak-tak.at/slo/index.htm>

GlasbenaŠolaNaKoroškem
<http://www.glasbenasola.at/>

GlasbenoGledališčeGabriel
<http://www.gabriel.co.at/>

Katoliška akcija
<http://www.katoliska-akcija.at>

SlovenskoKulturnoDruštvoJepa
<http://www.jepa.at/>

KKZ
<http://www.kkz.at/>

Carnica
<http://www.carnica-rosental.at/slo/roz.htm>

ZaložbaDrava
<http://www.drava.at/>

ZaKoroško
www.prokaernten.at

UNIKUM
<http://www.unikum.ac.at/>

SloveniciORF
<http://www.bgslo.at/>

SlovenskoProsvetnoDruštvoDanica
<http://www.danica.at/>

KrščanskaKulturnaZveza

<http://www.kkz.at/>

SlovenskaŠportnaZveza

<http://members.magnet.at/ssz/index.htm>

SlovenskaGimnazijaCelovec

<http://www.bgslo.at/>

Pavel Haus

<http://www.pavelhaus.at/>

NSKS

<http://www.nsk.s.at/aktualno.php>

Novice

<http://www.novice.at>

MladinskiDom

<http://www.mladinskidom.at/>

KulturnoDruštvoTrta

<http://www.trta.at/>

SŠZ

<http://www.szi-dunaj.at>

SkupinaVox

<http://www.voxon.at/>

ORFMinderheiten

http://vgarchiv.orf.at/kaernten/slow/naslovi/institucije/mi_institucije.htm

PortalKoroškiSlovencev

<http://www.slovenen.at>

ProjektKoschuta

<http://www.koschuta.at/>

RadioAgora

<http://www.agora.at/>

Revija

<http://www.revija.at/>

SAK

<http://www.sak.at/>

Sele-Zelle

<http://www.zell-sele.at/>

OktetSuha

<http://www.oktet-suha.at/>

SKS

<http://www.skupnost.at/>

SlovenščinaVŽivo

<http://www.copi.at>

SlovenskoAvstrijskoPrijateljstvo

<http://www.mg-mg.si/SLOAVS/>

DvojezičniVrtecSonček

http://www.mladinskidom.at/3-VRTEC-SONCE/SITESsonce/SITESsonceSLO/index_slo.htm

SZI

<http://www.szi-dunaj.at>

GalerijaFran

<http://www.fran.at/>

UrbanJarnik

<http://www.ethno.at/>

VidnaDomovina

www.prokaernten.at

ZdruženjeMuzejevJužneŠtajerske

http://www.museumsverband.at/www/slo/startseiten/startseite_verband.php?sprache=slo

SGZ

<http://www.sgz.at>

FibulaNova

<http://www.fibula-nova.mra.si/>

TonStudio4

<http://www.tonstudio4.at/>

Nedelja

<http://www.nedelja.at>

EnotnaLista

<http://www.elnet.at>

FestivalSuha

<http://www.festival-suha.at/>

InštitutZaSlavistikoCelovec

<http://slawistik.uni-klu.ac.at/>

Klokar

<http://www.klokar.at/>

KlubKoroškihSlovencevVLjubljani

<http://www.zkdj-zveza.si/Skupina.asp?SkupinaID=77>

Krškaškofija
<http://www.kath-kirche-kaernten.at>

KSSSD
<http://www.ksssd.org/>

KSSSG
<http://www.ksssg.net.ms/>

MladaEl
<http://www.mladael.at/>

Loka
<http://www.loka.at/>

Kulturwissenschaft
<http://www.kwfilm.at/>

F.A.Q.
<http://www.f-a-q.at/>

KvartetSmrtnik
<http://www.smrtnik.at/>

KPDŠmihel
<http://www.smihel.at/>

Slovenci v Bruslju
<http://www.bruslov.net/>

SlovenciVBosni
<http://www.slovenci.8m.com/>

KulturniDomBazovica
<http://www.bazovica.hr/>

ZvezaSlovenskihDruštevNaHrvaškem
<http://slovenci.hr>

LuigiSpacal
<http://www.artecultura.it/SPACAL/index.htm>

BrunaZorziniSpetič
<http://www.brunazorzini.it/>

KraškiOvčarji
http://listen.to/kraski_ovcarji

TrstNaInternetu
<http://www.trst.it/>

KraškiOvčarjiFanClub
<http://www.geocities.com/Tokyo/4909/>

HotelKrižman
<http://www.hotelkrizman.com>

FrancisekBSedej
<http://www.sedej.org/>

Mačkolje
<http://www.mackolje.org/>

DesiderioŠvara
<http://www.artecultura.it/svara/s/index.htm>

DruštvoPodgora
<http://www.podgora.it/>

BogomilaDoljak
<http://www.artecultura.it/doljak/index.htm>

BunkerSkiTeam
<http://www.bunkerskiteam.net>

ZamejskiPrstanWebring
<http://t.webring.com/hub?ring=zamejci>

SlovenskoPlaninskoDruštvoTrst
<http://www.spdt.org/>

SlovenskiDijaškiDom
<http://dijaskigo.interfree.it/>

LicejSlomšek
<http://www.slomsek.it/>

LicejPreseren
<http://www.preseren.it/>

DamjanGerli
<http://www.damjan.net>

KraškiPust
<http://www.kraskipust.org/>

VišjaSrednjaŠolaJožefŠtefan
<http://web.tiscali.it/jstefan/>

ŠolaMorjeKrasNabrežina
http://www.smc-smk.it/scuole_slo.asp

Dolina
http://www.members.tripod.com/~dolina_on_web/David_first.html

RadioTrstA
<http://www.tgr.tol.it/default.php>

KrainerMusic
<http://www.krainer-music.com>

IgorPahor
<http://www.pahor.com/>

SlovenskaDruštvaInOrganizacijeVZamejstvu
<http://miran.pecenik.com/ts/zamejci/index.htm>

SDGZ
<http://www.servis.it>

Zamejci.com
<http://www.zamejci.com/>

TeaterTrst
<http://www.teaterssg.org>

OdbojkarskoDruštvoBor
<http://www.od-bor.com/>

SlovenskiDijaškiDomSrečkoKosovel
<http://www.sddsk.org/>

Slovinci.it
<http://www.slovinci.it/>

Slov.it
<http://www.slov.it/>

SloŠport
<http://www.slošport.org/>

SLORI
<http://www.slori.org/>

ŽigaZois
<http://www.zigazois.it/>

SKGZ
<http://www.skgz.org/>

Teden
<http://www.teden.it/>

PrimorskiDnevnik
<http://www.primorski.it/>

NoviGlas
<http://www.noviglas.it/>

NarodnaŠtudijskaKnjižnicaTrst
<http://www.nsk-trst.sik.si/>

KulturniDomGorica
<http://www.kulturnidom.it/>

KinoAtelje
<http://www.nostrocine.co.uk/kinoatelje/site/html/php/index.php?newlang=slovensko>

JamarskaGrmada
<http://www.grmada.org>

SlovenskiVernikiNaTržaškem
<http://www.teden.it/>

PevskiZborIgoGruden
www.igogruden.org/

SKS Planika
<http://www.planika.it>

SokolBor
<http://xoomer.virgilio.it/rsusters/>

ZamejskiKvintet
<http://www.zamejskikvintet.com/>

PihalniOrkesterRicmanje
<http://www.ricmanje.org/index.htm>

ŠolaTomažič
<http://www.geocities.com/solatomazic/>

PredalpskiJulijci
<http://www.parcoprealpigiulie.org/>

ŠportnoDruštvoGrmada
<http://www.grmada.org/>

SlovenskoKulturnoSrediščePlanika
<http://www.slovinci.it/kanalska.htm>

SlogaFighters
<http://www.geocities.com/Colosseum/Arena/4939/>

MarkoPuntar
<http://web.tiscali.it/puntar/>

DavidSossi
<http://www.rezbar.com/>

Majcena
<http://www.majenca.com/>

PeterŠuligoj
<http://web.adriacom.it/adriacom1029/>

Slovenski park
<http://www.slovenskipark.com/>

Bled Planica social club
<http://www.bled.ca/>

Misionska družba sv. Vincencija Pavelskega
<http://www.brezmadezna.com>

Canadian Slovenian Chamber of Commerce
<http://www.cdnslocc.ca/>

KREK Slovenian Credit Union Ltd.
<http://www.krek.ca/>

Planica
<http://www.planica.org/>

Slovenian Credit Union
<http://www.sloveniaku.on.ca/>

Slovenian Country Club
<http://www.sloveniancountryclub.ca/>

Slovenian Summer Camp
<http://www.sloveniansummertcamp.com/>

CanadianSlovenianCulturalSociety
<http://www.canadianslovenian.mb.ca/>

HotelLipa
<http://www.lipa.sztg.hu/>

SKUDTriglav
<http://www.skudtriglav-reutlingen.de/>

Slovenska katoliška misija Munchen
<http://www.skm-muenchen.de/index.html>

Slovenska katoliška misija Stuttgart
<http://www.skm-stuttgart.de/>

Trateschki Translation
<http://www.trateschki-translation.de>

Slovenska župnija Mannheim
<http://www.skm-mannheim.de/>

DruštvoBerlin
<http://members.aol.com/slovenijaberlin/>

DravaAugsburg
<http://www.drava.de/>

SlovenijaStuttgart
<http://www.kd-slovenija.de/>

LipaMunchen
<http://www.lipa.de/>

TriglavStuttgart

<http://www.triglav-stuttgart.de/>

Slovenska katoliška misija Essen
<http://slomisija-essen.de/>

Planika
<http://www.planika.de/>

PlaninkaRadofszell
<http://www.planinka-radolfzell.de>

SavaFrankfurt
<http://www.sava-frankfurt.de/>

ZvonAalen
<http://www.sk-d-zvon.de>

Lastovka
<http://www.lastovka.de/>

SlovenskaDruštvaVNemčiji
<http://www.ok-slovenija.org>

SlovenskaKatoliškaMisija
<http://www.skemberlin.de>

Bled
<http://www.sksd-bled.de/>

Ensemble Begunje
<http://www.ensemble-begunje.com/>

Slovenska narodnozabavna glasba na Nizozemskem
<http://www.polka.knislw-design.nl/>

Carla & Roland
<http://home.hetnet.nl/~cmg25/>

Fred Els
<http://frestofun.homestead.com/>

Oberkraimer ensemble Nizozemska
<http://www.nizozemska.nl/>

Spletna stran Roodrunnera
<http://roodrunner.brinkster.net>

Slovenska folklorna skupina Nizozemska
<http://home.tiscali.nl/su036255/sfsn/>

Slovenia start tips
<http://www.slovenia.starttips.com/>

SLOVENIE.STARTPAGINA.NL
<http://slovenie.startpagina.nl/>

Slovenie verzamelgids
<http://slovenie.verzamelgids.nl/>

Slovenija card – ugodnosti za turiste
<http://www.slovenijacard.com/>

Slovenci na Nizozemskem
<http://www.lipa-online.org/>

Slovensko pevsko društvo Zvon
<http://www.zvon.nl/>

KomisijaZaOdnoseSSloveniciPoSvetu
<http://www.dz-rs.si/index.php?id=90#39>

InštitutZaNarodnostnaVprašanja
<http://www.inv.si>

UradZaSlovencePoSvetuInZamejstvu
<http://www.uszs.gov.si/>

ZavodZaŠolstvo
<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=8&pID=81>

UradRSZaNarodnosti
<http://www.uvn.gov.si/>

RafaelovaDružba
<http://www.rkc.si/rafaelova-druzba/>

SlovenijaVSvetu
<http://www.drustvo-svs.si/>

ZRCsazuInštitutZaIzseljenstvo
<http://odmev.zrc-sazu.si/instituti/izi/>

SvetovniSlovenskiKongres
<http://www.slokongres.com/>

PoslovnePriložnostiZaSlovenceIzSveta
<http://www.svrp-pp.gov.si/>

SlovenskaIzseljenskaMatica
<http://www.zdruzenje-sim.si>

Slovenske misije po svetu
<http://www.rkc.si/ureditev/misije.html>

KredaricaNoviSad
<http://www.kredarica.s5.com/>

FrankoLuin
<http://www.algonet.se/~inko/>

SlovenskaDruštvaNaŠvedskem
<http://www.immi.se/sweden/slovenska.htm>

LipovList
<http://www.slovenskamisija.org/>

SlovenskeElektronskeKnjige
<http://www.omnibus.se/beseda/>

SlovenskaKatoliškaMisijaŠvedska
<http://www.slovenskamisija.org/>

DruštvoZlatorog
<http://www.zlatorog.ch>

SlovenskaMisijaVŠvici
http://www.slovenskamisija.ch/3_kunsites/slo/misija/index.php4?pr=1&co=1

ZdruženjeŽenevskihSlovencev
<http://www.slovinci.ch/sl/index.html>

DruštvoTriglav
<http://www.triglav.ch/>

SlovenskiOtroci
<http://www.slovenskiotroci.ch/>

SlovenskoPlaninskoDruštvoTriglavVŠvici
<http://www.nevtron.si/firbc/zvone/slo.htm>

PrijateljiSlovenije
<http://mypage.bluewin.ch>

DruštvoPlanika
<http://www.planika.ch/>

SlovenianGenealogySocietyInternational
<http://www.slovenianguenealogy.org/>

SlovinciNaFloridi
<http://www.slovenskapalma.org/>

TriglavJournies
<http://mptriglav.typepad.com>

SlovenianGenealogyInternationalPacificNorthwest
<http://www.angelfire.com/wa2/SGSIpnw/>

SlovenskiKulturniCenter
<http://www.slovenian-center.org/>

KranjskoSlovenskaKatoliškaJednota
<http://www.kskj.org/>

SlovenianAmericanCentral
<http://www.angelfire.com/oh4/slovenian/>

SlovenskoVerskoSredišče

<http://www.lemont-svs.org/index.html>

SNPJ#6

<http://www.sygan.net/>

SNPJ#11

<http://www.angelfire.com/wa/sloveniansnpj11/index.html>

SNPJ RecreationCenter

<http://www.snpjrec.com/>

SNPJ naslovi

<http://www.angelfire.com/wa2/SNPJ738/SNPJLodgeDirectory2002.html/>

SNPJhERITAGE

<http://www.snpjheritage.org/>

SNPJ#738

<http://www.angelfire.com/wa2/SNPJ738/>

Genealogy2000

http://groups.msn.com/genealogy2000/_homepage.ms nw?pgmarket=en-us

SNPJ

<http://snpj.org/>

Genealogy2002

<http://genealogy2002.tripod.com/>

SlovenskaŽenskaZveza

<http://www.swua.org/index.html>

SlovenskaPristava

<http://www.slovenskapristava.org/>

Slovenian.com

<http://www.slovenian.com/>

SloveniaGenWeb

<http://www.rootsweb.com/~svnwgw/index.htm>

SloveniaGenealogyForum

<http://genforum.genealogy.com/slovenia/>

SloveneHall.com

<http://slovenehall.com/>

SNPJ#787

<http://www.angelfire.com/fl5/snpj787/>

Priloga A – Primeri dobre prakse

The screenshot displays the website **Zamejci.com** in a browser window. The page layout includes a top navigation bar with links like 'Domov', 'člani', 'Na kratek', 'Ankete', 'članki', 'glasba', 'Klepetalnica', 'Koncerti', 'Križanka', 'Literarni kotiček', 'Naslovi', 'Pesmarica', 'Poštna lista', 'Utrpi', 'Vile & Vampi', 'Zamejci v spletu', 'Zamejski žurj', 'Zamejski forum', 'Zamejski kviz', 'Zamejski trg', 'Zamejski Zid', and 'Vaša sporočila'. A sidebar on the right contains statistics: 'Čl. članov: 943', 'Čl. obiskov: 218403', and 'Čl. prisotnih: 2'. The main content area features a poll titled 'Ob zapadlosti boš zahteval/a dvojezično osebno izkaznico?' with results: 'Da' (10.03%) and 'Ne' (89.73%). Below the poll are advertisements for 'ZAMEJSKA KLEPETALNICA', 'WWW.ZAMEJCI.COM', and 'POLETNI KVIZ PRIPISNI PULČAJ'. A 'vile & vampi' advertisement is also visible. The footer contains the text 'Spletne strani so optimizirane za brskalnik Microsoft Explorer 5.0 in novejšo verzijo (1024 x 768 px)'. The browser's address bar shows 'http://www.zamejci.com/'.

Spletno mesto Slovencev v Italiji: www.zamejci.com

24.januar, 2007 - 23:42

POKROVITELJI PREJSNJIH PRIREDITEV

NAJDI: **Najdi!**

DOMOV
PREDSTAVITEV
DOGODKI
POVEZAVE
PRIHAJAŠ K NAM ?
NAJDI

Pokrovitelji

Dobrodošli v slovenskem kotičku Bruslja, na spletni strani BruSlov.net !

V Bruslju živi in dela že več kot 400 Slovencev. Spletna stran, ki jo pravkar obiskujete, bi rada postala skupna streha za vse. Postavili smo jo predvsem zato, "ker v srcu dobro mislimo" in si želimo, da bi bilo na njej objavljenih čim več čim bolj uporabnih informacij in povezav, ki bi obogatile naše življenje v belgijskem glavnem mestu. Če bi radi delili svoje izkušnje, povedali svoje mnenje, iščete odgovore na vprašanja, ali si morda samo želite družbe rojakov, nam pišite na elektronski naslov info@bruslov.net

Vpišite se na forum!

www.bruslov.net/forum

Slovinci iz Genka vabijo
Četrtek, 18.januar, 2007 - 10:52

Slovenska izseljenska skupnost iz Genka vabi na **slovenski dan**, ki bo v **soboto 10. februarja**. Dogajanje se bo začelo ob 17. uri z mašo v italijanski cerkvi Hoevenzavel (Risstraat 3, 3600 Genk) in nadaljevalo s kulturno-zabavnim programom v "Našem domu" na drugi strani ceste.

[Preberi naprej...](#)

Srečno novo leto!
Četrtek, 04.januar, 2007 - 10:34

Novo leto 2007 naj vam prinese veliko sreče, zdravja ter tudi pravočasnih novic in žurov v dobri družbi.

BruSlov.net

Božični sejem - Slovenija v predprazničnem vrvežu v Bruslju
Petek, 15.december, 2006 - 16:19

Od petka, 15. do nedelje, 17. decembra lahko obiščete slovensko stojnico na božičnem sejmu na trgu Flagey in uživajte ob zvokih skupine JARARAJA.

[Preberi naprej...](#)

Razstava slovenskih evrokovancev in nastop slovenske glasbene skupine JARARAJA

Napovednik dogodkov

ZA DANES NI DOGODKOV

PRIHAJAJOČI DOGODKI

ZA DANES NI DOGODKOV

NAJDI

Anketa

KATERE INFO SI ŽELITE NA SPLETNI STRANI ?

- NASLOVI RESTAVRACIJ
- NAPOVED KULTURNIH DOGODKOV
- ADMINISTRATIVNI NASVETI
- ŠPORTNE PRIREDITVE
- MALI OGLASI (STANOVANJA, PREVOZI, ...)
- DRUGO

[Glasuj](#)

[[REZULTATI](#) | [ANKETE](#)]

GLASOV: 7
KOMENTARJE: 0

Vreme v Sloveniji

LJUBLJANA, SLOVENIA
TEMP.: 2°C

Vreme v Bruslju

BRUSSELS, BELGIUM
TEMP.: 0°C

Starejši članki

SREDA, 22.NOVEMBER
KONCERT SKUPINE LAIBACH ()

Spletno mesto Slovencev v Bruslju: www.bruslov.net

Http://www.omnibus.se/beseda/

297

KNJIG V BESEDI

- Najnovejše
- Izberi avtorja
- Pesniške zbirke
- Eseji & razno
- Nekaj statistike
- Podari eKnjigo

V DRUGIH JEZIKIH

- Knjige v esperantu
- Italijanske knjige
- Švedske knjige

= proza
 = poezija
 = eseji & razno

BESEDA™
Virtualna slovenska knjigarna

PRIPOROČAMO:

Zbirka slovenskih elektronskih knjig za vse, ki imajo daleč do prave knjigarne, še posebno za Slovence po svetu.

Te elektronske knjige so brezplačne in se berejo s programom Adobe Reader ali Acrobat Reader. Klikni z desnim gumbom na naslov knjige, da jo spraviš v svoj računalnik.

Skupno 43055 strani branja

www.omnibus.se/beseda

Spletna stran Slovencev na Švedskem, na kateri je mogoče dobiti slovenske in druge knjige v elektronski obliki: www.omnibus.se/beseda/

http://www.markosj.net/

Emigracija: asimilacija ali povratek - ČEZ MORJE V POZABO

Marko Sjekloča

Najdi.si **Najdi**

Domov
 Čez morje
 Moji članki
 Photo Gallery
 Računalniški nasveti
 Povezave
 Prostor za bralce
 Polemika
 Kontakt
 Zabava
 Poslovni kontakti

Tiffany

 Umetniška poslovna darila v steklu

Primorski
 celjan
 CeLa

NE PREZRITE:

[Nekaj čvrstega pod čevlji](#)
[Povratnik v dilemi](#)
[V Braziliji še ni odpravljeno suženstvo](#)
[Smrt poslednje One](#)
[Revolucionarni uspehi brazilskega zdravnika](#)
[Tango, Evita, Maradona, kisle zele in kranjska klobasa](#)
[Simboli imigrantske preteklosti](#)
[Ne tič ne miš](#)
[Argentinska preteklost in sedanjost](#)
[Ko je Argentina še bila raj za vojne zločince](#)
[Novi zločinci po starih poteh](#)
[Kaj izselenci od domovine pričakujejo in kaj ne?](#)
[Naših petnajst let](#)
[O gospodarskih in integracijskih procesih v Latinski Ameriki](#)
[Dolarizacija ali regionalna integracija? \(Analiza predkriznega gospodarstva\)](#)
[Argentinske stranpoti \(Gospodarska zgodovina Argentine\)](#)
[Centralna banka in denarna politika v Latinski Ameriki](#)
[Ključ regionalnega razvoja je v privatnem kapitalu in v bankah](#)
[Globalizacija v Srednji in Vzhodni Evropi](#)

(Ostale članke boste našli na povezavi [Moji članki](#))

ČLANKI IN ANALIZE
Z ekonomsko vsebino in izbrane družbene teme, posebno na temo izseljevanja in neznane slovenske zgodovine; za vse, ki jih zanima latinskoameriška, posebno argentinska aktualnost;

NOVO:
[Visoke stopnje rasti Latinske Amerike in Argentine](#)

ČLANKI V TEDNIKU CELJAN:

[Integracija priseljencev v slovensko družbo](#)
[Integracija beguncev v slovensko družbo](#)
 Ali je slovenska družba nasilna?

(Če vam primanjkuje časa za prebranje velike količine tekstov na teh straneh, pa priporočam, da gornji izbor člankov vsekakor preberete.)

Pričujoča stranica ima predvsem naslednje cilje:

- **Argentina** - predstaviti zgodovino slovenskega izseljevanja v to državo
- **Latinska Amerika** - predstaviti predvsem njeno ekonomsko, politično in socialno plat
- **Poslovni kontakti** - podati osnovne informacije za poslovneže, ki želijo poslovati z Latinsko Ameriko. Izbor lokalne tematike, največ o Celju.

Svetujem, da vsi, ki želijo zvedeti kaj več o slovenski prisotnosti v Južni Ameriki, posebej v Argentini, pričnejo z mojo knjigo *Čez morje v pozabo*. Na žalost je to še vedno edina integralna zgodovina našega izseljevanja v to državo. Za poglobljanje znanja o izseljevanju je v knjigi navedena široka literatura, na pričujočih straneh pa boste našli tudi internetne povezave.

Druga točka, realnost Latinske Amerike, pa je pomembna zato, ker je gospodarstvo tega kontinenta lahko *ogledalo in poduk* kaj se lahko zgodi, če ne bomo uporabljali *izkušenj* drugih (kar se pri nas dogaja) ali pa se prepustili *liberalnim in nekontroliranim tokovom* v katere nas vodi nov družbeni sistem (kar se tudi pri nas dogaja).

Tretja točka pa je pomembna zato, ker Slovenija, ki se je že tako preveč naslonila na Evropo, katere član je, ne bo uspela v svojih prizadevanjih za hitrejši razvoj, če ne bo nekatere *pobude vzela v svoje roke*. To pomeni širjenje svojih obzorij in tudi voditi, ne samo slediti drugim, kajti kot privesek, denimo evropske avtomobilske ali elektronske industrije, daleč ne bomo prišli.

Upam, da bo na teh straneh za vsakega nekaj, bralcem pa priporočam, da si v mirnih večernih urah preberete kakšen članek. Prepričan sem, da boste marsikje ostali odprtih ust.

Pa še prošnja obvestite svoje znance o tej stranici, posebej tiste, ki imajo kakšno koli povezavo z Argentino ali Južno Ameriko. Vam bom hvaležen, tudi zato, ker ves material pripravljam sam, vloženo je na stotine ur dela, zanj pa tudi nič ne računam, vse v cilju, da moje znanje in spoznanja o kottičku sveta in delčku malo znane slovenske zgodovine prenesem vsem, ki želijo o tem kaj več vedeti ali pa to znanje tudi nadgraditi.

Marko Sjekloča

Čez morje v pozabo
 Argentinci slovenskih korenin in rezultati argentinske asimilacijske politike.

Spletna stran Marka Sjekloča namenjena seznanjanju in informiranju o Slovencih v Latinski Ameriki: www.markosj.net

Mortgages
as low as

5.0%

- About
- News
- Banking
- Borrowing
- Investing
- Promotions
- CUIS Insurance
- Online Banking
- Offices
- Links

Wilkins slams Day for questioning U.S. on Arar
 CBC
 Wed, 24 Jan 2007
 13:20:33 EST
 U.S. Ambassador David Wilkins criticized Ottawa's efforts to have Maher Arar

- Top
- Home
- Contact

Slovenian Online Radio

Here are some links to Slovenian radio stations that you can listen to live on the internet. These stations require one of the following 3 players:

Real Audio Player
Windows Media Player
WinAmp

If you don't have these players, there are free installations that can be found at the links above.

We will do our best to keep these links up to date but we cannot guarantee that they will all work.

Station	City	Format	Link
CHIN Radio	Toronto	Sundays 5-6pm	32 Kbps WinMedia
Alpski Val	Tolmin	Adult Contemporary	24 Kbps MP3 128 Kbps MP3
Koroski Radio	Slovenj Gradec	Adult Contemporary	56 Kbps MP3
Libra Radio	Maribor	Adult Contemporary	24 Kbps Mono MP3 40 Kbps Mono MP3 40 Kbps Stereo MP3
Moj Radio	Velenje	Adult Contemporary	56 Kbps WinMedia
Murski Val	Murska Sobota	Public Radio/News/Music	96 Kbps WinMedia
Radio 1	Maribor	Top 40	44 Kbps Real Audio
Radio Antena	Ljubljana	Top 40	44 Kbps Real Audio
Radio Bakla	Gorenje	Top 40	48 Kbps Winmedia 16 Kbps Winmedia
Radio Belvi	Kranj	Top 40	32 Kbps Real Audio
Radio Capris	Koper	Top 40	128 Kbps MP3
Radio Celje	Celje	Top 40	24 Kbps MP3 96 Kbps MP3
Radio Celjski Val	Celje	Top 40	24 Kbps MP3
Radio Center	Ljubljana	Top 40	112 Kbps MP3
Radio Citv	Maribor	Top 40	64 Kbps Ogg

Spletno mesto Slovenske kreditne zveze v Kanadi, ki med drugim ponuja možnost neposrednega spletnega prenosa slovenskih radijskih in televizijskih postaj: www.sloveniaku.on.ca

The Slovenian Genealogy Society International, Inc.

Founded by , Al Peterlin, Camp Hill, Pennsylvania, in 1986

[SGSI Home Page](#)

[Mission Statement](#)

[Join SGSI](#)

[Meet the Board](#)

[SGSI Chapters](#)

[Online Resources](#)

[Slovenian Foods](#)

[Slovenian Music](#)

[Slovenian Art](#)

[Slovene Translation](#)

[Convention](#)

[Services Provided](#)

[Members Boardroom](#)

Are you interested in Slovenian genealogy?

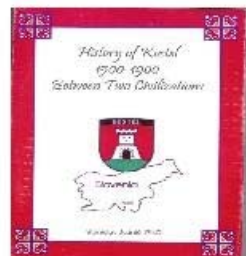
Are you currently researching your Slovenian ancestors?

Do you want to learn more about Slovenian culture and history?

Then you've come to the right place. This web site will link you with other web sites on the internet which are dedicated to Slovenian genealogy research and historical documents, many of them published online by members of the Society. The Society has been a pioneer in providing information on the web from donations by members and non members alike. We have translated issues of *Novi Svet* and other books written in the Slovene language and have also indexed many books and made them available to researchers through the Internet. The Society has a collegial relationship with the **Federation of Eastern European Family History Societies** (FEEFHS), which has provided web space to upload these translated and indexed documents. The FEEFHS web master is Ceil Jensen. Many of our hyperlinks will direct you to FEEFHS sites on the web. SGSI, Inc. is an affiliate working member of FEEFHS. The Society works with the **Gottscheer Heritage and Genealogy Association** and the **Slovensko Rodoslovno Društvo** in Ljubljana, Slovenija to foster cooperation among those groups interested in the culture and history of Slovenija.

The **Slovenian Genealogy Society International, Inc.** was founded in 1986 by Al Peterlin to preserve and make available to the public, records documenting the lives of individuals with Slovenian ancestry.

The Society is a non-profit educational organization that collects and distributes information on Slovenian Family History. A goal of SGSI, Inc., is to help members make use of available information to perform their own research.

Kostel Book Now Available!

[For information on this exciting publication](#)

[Click here to place an order](#)

Spletno mesto Slovencev v ZDA, namenjeno predvsem iskanju slovenskih korenin:

www.slovenianguenealogy.com

Priloga B - Novi mediji

Nekaj povezav na spletne strani posameznikov in skupin, ki se ukvarjajo z razvijanjem novih medijev ali redefiniranjem že obstoječih.

<http://www.we-make-money-not-art.com/>

<http://www.thousandsofcolors.com/>

<http://blasttheory.co.uk/>

<http://ubermatic.org/>

<http://zexe.net/>

<http://gpsdrawing.com/>

<http://www.geocaching.com/>

<http://yellowarrow.net/>

<http://www.jensbrand.com/>

<http://34n118w.net/>

<http://biomapping.net/>

<http://socialfiction.org/>

<http://proboscis.org.uk/>

<http://andinc.org/>

<http://zapped-it.net/>

Priloga C - Obrazec za pregled spletnih strani Slovencev po svetu

1. Naziv društva, organizacije, portala, institucije, medija ipd.
2. URL spletne strani
3. Spletna stran je postavljena v
 - Naštujemo vse jezike v isti domeni.
 - V primeru slovenščine: koliko je ta blizu trenutni rabi slovenščine v Sloveniji?
4. Spletna predstavitev je namenjena
 - Slovincem v Sloveniji
 - Slovincem po svetu (pripadnikom njihove skupnosti, pripadnikom drugih slovenskih skupnosti)
 - Drugim osebam, ki se hočejo seznaniti s slovensko kulturo
5. Povezave (aktualnost povezav) na
 - Druge spletne strani Slovencev po svetu
 - Spletne strani pristojnih institucij za Slovence po svetu (državne, zasebne)
 - Spletne strani slovenskih medijev
 - Zanimive povezave oz. povezave, ki so zanimive za njih
6. Tematska področja, ki jih spletna stran ponuja
7. Interaktivnost spletne strani:
 - Zmožnost posameznika, da sam izbira vsebino in smeri premikanja
 - Nudenje pomoči uporabniku
 - Forumi, klepetalnice
8. Aktualnost (oblikovna in vsebinska)
 - Vzdrževanje strani

Priloga D - Podatki o Slovencih, živečih zunaj republike Slovenije⁵⁰

Slovence, ki živijo zunaj Republike Slovenije, delimo na pripadnike avtohtone slovenske manjšine ter na izseljence oziroma Slovence po svetu. Po ocenah raziskovalcev naj bi zunaj meja RS živel največ 500.000 oseb slovenskega porekla. Še najbolj realno se zdi število oseb slovenskega porekla, ki sledi iz evidence izseljenskih društev ali/in diplomatsko-konzularnih predstavništev RS⁵¹. Približno 60.000 slovenskih državljanov ima stalno prebivališče zunaj Republike Slovenije.

Po opredelitvi Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu (v nadaljevanju USZS) sodijo pod to poimenovanje štiri kategorije Slovencev, ki živijo zunaj Slovenije, in sicer:

- izseljenci
- zdomci
- Slovenci na področju bivše Jugoslavije
- narodne manjšine v zamejstvu

Med izseljence USZS šteje tiste, ki so se izselili zlasti v obe Ameriki (Argentino, ZDA, Kanado) in Avstralijo, in njihove potomce. Gre za populacijo, ki se med seboj razlikuje generacijsko in glede na razlog izselitve. Zanj je sodelovanje z RS na področju kulture in šolstva še posebej pomembno, velika pozornost je namenjena tudi vzdrževanju stikov z matično domovino in poglobljanju slovenstva med mlajšimi generacijami.

Ker je bilo izseljevanje iz Slovenije v zadnjem obdobju 20. stoletja minimalno, med izseljenskimi skupnostmi ne prihaja do etnične fizične regeneracije in je zato asimilacijsko delovanje še pospešeno. Poleg tega USZS opaža še naslednje značilnosti:

- menjava generacij oziroma izrazito manjšanje števila članov in med njimi aktivnega dela pripadnikov prve generacije,
- upadanje aktivnega znanja slovenskega jezika
- slovenski jezik postaja drugi in ne več materni jezik

⁵⁰ Podatki Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu in Inštituta za narodnostna vprašanja.

⁵¹ Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu pojasnjuje, da je ugotavljanje števila Slovencev zunaj Republike Slovenije težavno, predvsem zaradi različnih oziroma neenotnih kriterijev (ki dajejo prednost poreklu, materinemu jeziku, jeziku komunikacije ali zavesti etnične pripadnosti).

- večanje števila narodno mešanih zakonov,
- dvig izobrazbene in statusne ravni posameznikov,
- manjšanje organizacijske in ekonomske moči nekaterih izseljenskih društev, predvsem v državah v slabšem ekonomskem položaju,
- upadanje zanimanja za politična vprašanja v matični domovini pri mlajši generaciji,
- ohranjanje zanimanja za kulturne dejavnosti, šport, jezikovno in kulturno izobraževanje in udejstvovanje, genealogijo, sodobne komunikacijske in medijske povezave, povezave na stanovski osnovi (znanost, gospodarstvo, medicina, kultura, tehnika...),
- povečanje zanimanja za vračanje oziroma priseljevanje Slovencev nazaj v Slovenijo.

Med zdomce uvršča USZS Slovence, ki so predvsem zaradi ekonomskih razlogov odšli na delo v tujino, večinoma v zahodnoevropske države. V veliki meri gre za slovenske državljane, ki so v tujini ostali za stalno, tako da razlike med izseljenci in zdomci v zadnjih letih izginjajo.

Z razpadom Jugoslavije so Slovenci na tem območju čez noč postali državljani drugih držav in si nekateri med njimi prizadevajo pridobiti slovensko državljanstvo. V glavnem velja prepričanje, da živijo v okoljih, kjer je ohranjanje slovenskega jezika in kulture, pa tudi delovanje institucij, ki bi za to skrbele, še vedno težavno.

1. Slovenci v Evropi⁵²

Med evropskimi državami največ Slovencev živi v Zvezni republiki Nemčiji, približno 40.000 jih je. Pripadajo skoraj izključno ekonomski emigraciji. V večjih mestih je značilna razvita dejavnost v okviru izseljenskih društev in verskih središč. Imajo več lokalnih medijev, nimajo pa skupnega glasila, radijske oddaje ali druge oblike enotnega nastopa oziroma informiranja. V sodelovanju s slovenskim ministrstvom za šolstvo in šport (v nadaljevanju MŠŠ) poteka dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture.

⁵² Podatki Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, in Inštituta za narodnostna vprašanja

V Franciji živi okoli 20.000 Slovencev. Gre za ekonomske izseljence iz časa pred II. svetovno vojno. Naseljeni na pretežno območju vzhodne Francije (Merlebach, Aumetz), kjer so tudi najbolj narodnostno dejavni. Večje skupnosti Slovencev so še v Parizu, Nici in Marseillesu, drugod pa živijo manjše enklave. Društveno in kulturno življenje je razmeroma skromno, aktivnosti so predvsem družabnega značaja. V sodelovanju s slovenskim MŠŠ poteka dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture.

Slovenci in slovenska društva v Belgiji, Franciji in na Nizozemskem so medsebojno razmeroma tesno povezani. V veliki meri gre za predvojne izseljence na rudniških območjih Limburga. Skupaj naj bi jih bilo v SV delu Francije, Belgiji in na Nizozemskem do 20.000. Dejavná so denimo društva v Heerlenu (Nizozemska), Eisdenu-Maasmechelnu (Belgija) idr. Predvsem društvo v Eisdenu ima razvito društveno življenje, čeprav je zelo opazna odsotnost mlade generacije. Slovenska skupnost v Luksemburgu šteje približno 150 pripadnikov. Pomembno je slovensko kulturno društvo Snežnik. Tudi tu v sodelovanju s slovenskim MŠŠ poteka dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture.

Po nekaterih ocenah⁵³ v Švici in na Švedskem živi po 5.000 ekonomskih slovenskih izseljencev. V Švici deluje 18 slovenskih društev in združenj ter dve katoliški misiji. Slovenska skupnost ima v sodelovanju z MŠŠ organizirano poučevanje slovenskega jezika, društvo ženevskih Slovencev pa izdaja tudi glasilo. Slovenska društva na Švedskem so združena v Slovensko zvezo in izdajajo glasilo Naš glas. V Veliki Britaniji slovensko skupnost sestavlja približno 1.500 izseljencev. Na Danskem in Finskem je opaziti delovanje Slovencev v okviru Društva dansko-slovenskega prijateljstva in Društva slovensko-finskega prijateljstva.

2. Slovenci na območju nekdanje Jugoslavije

Po osamosvojitvi in nastanku nove države Slovenije so se zaradi novega geopolitičnega dejstva Slovenci nenadoma tudi formalno znašli v tujini in tako postali posebna "kategorija" izseljencev.

Dodatne specifične razsežnosti je k temu prispevala vojna na teh ozemljih. Posledica vojn je

⁵³ Vir: Inštitut za narodnostna vprašanja.

tudi njihov slabši socialni položaj. Stanje je različno od države do države.

V Makedoniji, Srbiji in Črni gori, BiH ter na Hrvaškem naj bi živelo med 26.000 in 50.000 Slovencev, od tega v Makedoniji okoli 600, v SČG okoli 8.300, v BiH med 5.000 in 10.000 (po nekaterih ocenah celo do 20.000 – natančnejših uradnih podatkov zaradi neurejenih razmer in pomanjkljivih statistik ni), na Hrvaškem pa okoli 13.000 Slovencev.

Slovenci na območju nekdanje SFRJ so se začeli aktivneje združevati večinoma šele po nastanku novih držav na tem ozemlju, saj jih pred tem nihče ni uvrščal v kategorijo izseljenstva. Slovenci se združujejo v slovenska društva in društvene podružnice v Skopju, Novem Sadu, Beogradu, Subotici, Zrenjaninu, Timoški krajini, Vršču, Nišu, Zagrebu, Reki, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku, Puli, Sarajevu, Banja Luki, Tuzli, Zenici, itd.

3. Slovenci v čezmorskih državah⁵⁴

ZDA

Slovenski begunci so se začeli v ZDA izseljevati po letu 1949, predvsem v Cleveland, Chicago in Milwaukee. Neuradne številke o osebah slovenskega porekla se gibljejo do ocene 600.000, uradno štetje iz leta 1990 (pred osamosvojitvijo) je postreglo s številko 124.437 oseb, v cenusu leta 2001 pa je slovensko poreklo navedlo 175.099 oseb. Tri četrtine Slovencev živijo v šestih zveznih državah, in sicer največ v Ohio, predvsem v Clevelandu, pa tudi v Pennsylvaniji, Illinoisu, Minnesoti, Wisconsinu in Kaliforniji.

Največja slovenska organizacija je Slovenska narodna podporna jednota (SNPJ) z več kot 40.000 člani (v letu 2004 je praznovala 100-letnico), njej sorodna pa je Kranjsko slovenska katoliška jednota (KSKJ) (v letu 2004 je praznovala 110-letnico). Obe sta hkrati tudi zavarovalniški inštituciji, ki sta neodvisno druga od druge nastali zaradi razcepljenosti na podlagi verskega prepričanja. Največ društev, klubov, slovenskih cerkva itd. je v Clevelandu.

Kanada

Večina od približno 40.000 v Kanadi živečih Slovencev (v zadnjem štetju prebivalstva v letu 2001 je slovensko poreklo navedlo okoli 28.000 oseb) je tja prišla v času po letu 1947, tako iz političnih kot ekonomskih vzrokov. Naselili so se v največji meri v gospodarsko razviti provinci

⁵⁴ Podatki Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu in Inštituta za narodnostna vprašanja

Ontario (mesta Toronto, Hamilton in Windsor), ter ostalih večjih kanadskih mestih: Montreal, Vancouver, Edmonton, Calgary, Winnipeg, itd.

Slovenska društva v Kanadi so združena v tri krovne organizacije, ki koordinirajo meddruštvene aktivnosti kanadskih Slovencev: Vseslovenski kulturni odbor, Kanadsko-slovenski svet in Kanadsko-slovenski kongres⁵⁵. Poleg tega delujejo v Kanadi štiri slovenske župnije in sedem slovenskih medijev, med katerimi izstopata radio Glas kanadskih Slovencev in Glasilo kanadskih Slovencev.

Avstralija

V Avstraliji naj bi živelo do 30.000 Slovencev, po popisu leta 2002 se jih je za Slovence po rodu opredelilo nekaj nad 15.000. Naseljeni so predvsem v večjih mestih kot so Sydney, Melbourne, Adelaide, Perth, Canberra, Brisbane, Wollongong, Geelong in drugod, pa tudi na Tasmaniji. Gre deloma za povojno politično emigracijo deloma za ekonomske priseljence. Izseljenci so organizirani v številna društva, ki obstajajo že nekaj desetletij. Zgradili so 11 klubov in tri verska središča, pri katerih imajo močno vlogo ohranjanja slovenske identitete slovenski frančiškani.

Argentina

V Argentini deluje vrsta izseljenskih društev, večina v Buenos Airesu, pa tudi v Cordobi, Rosariu, Miramaru, Mendози in Barilochah. Kljub velikemu številu je dejavnost predvojnih priseljencev omejena na društvi Bernal in Triglav ter društvo Beneških Slovencev.

Mnogo močnejša je dejavnost društev t. i. povojne politične emigracije, ki v okviru krovne organizacije Zedinjena Slovenija združuje 8 krajevnih domov, počitniški dom, dve zavetišči za ostarele itd., ima pa tudi dobro organizirano strukturo informiranja (tednik Svobodna Slovenija, mesečnik Meddobje, internetno stran krovne organizacije s povezavami, radijske postaje Okence v Slovenijo, Slovenija, moja ljubezen in Slovenski kotiček, ki ima tudi televizijsko različico), sobotno slovensko šolo (500 učencev in čez 100 dijakov), versko in kulturno življenje ter gospodarsko dejavnost (kreditna zadruga Sloga). Deluje tudi Latinskoameriško-slovenska gospodarska zbornica.

⁵⁵ Ta je vključen v Svetovni slovenski kongres.

Urugvaj

Slovenci v Urugvaju pripadajo predvojni emigraciji iz Prekmurja in Primorske, združujejo pa se v okviru društva Primera Sociedad Eslovena Transmurana v Montevideu. Slovensko⁵⁶ govori zelo malo oseb, imajo pa tečaj slovenskega jezika. Dejavnost društva je omejena na družabne in občasno kulturne prireditve v španščini, razen v primeru gostovanj iz domovine. Ocene o številu so različne, največkrat pa se vrtijo okoli 1.000 do 1.500 oseb slovenskega porekla.

Ostale države Južne Amerike

Slovenci v večjem številu (od nekaj sto do več tisoč) živijo še v Braziliji, Čilu in Venezueli, kjer se v okviru društev le redko zbirajo. V primeru Slovencev živečih v Braziliji tiči vzrok tega v precejšnji asimilaciji 2. in 3. generacij, saj slovensko društveno življenje nikoli ni popolnoma zaživelo na tak način kot na primer v Argentini zaradi manjšega števila slovenskih priseljencev (posledično več mešanih porok) in političnih razhajanj.

Afrika in Arabski polotok

Slovenci v tem delu sveta, razen v Egiptu, niso bili nikoli posebej organizirani. Večinoma gre za posameznike ali manjše neformalne skupine. Po zadnjih ocenah najdemo večje skupine v Egiptu (okoli 50 oseb slovenskega porekla), Keniji (okoli 30) in v Južnoafriški republiki (do 250 – 300). Večje število je tudi v Jordaniji (okoli 80) in Izraelu.

V Keniji je bilo novembra 2001 ustanovljeno Društvo Slovencev Vzhodne Afrike, v Sasolburgu v bližini Johannesburga pa marca 2002 Društvo Slovencev Južne Afrike.

⁵⁶ Po besedah g. Toneta Mizerita iz Buenos Airesa je v rabi bolj prekmursko narečje, kot pa slovenski jezik.

Priloga E - Intervjuji

Rozina Švent, Zbirka tiskanih medijev Slovencev zunaj Republike Slovenije, NUK, Ljubljana⁵⁷

V: Kako dolgo obstaja zbirka tiska Slovencev zunaj Republike Slovenije pri NUK-u?

O: Zbirka obstaja od leta 1976. Prej je bilo v glavnem tako, da niso imeli redno zaposlenega bibliotekarja, tako da je bilo to dodatno delo, ki ga je delala Milica Stergar. Ona je podobno delo opravljala na RSNZ-ju (Republiški sekretariat za notranje zadeve), potem pa prišla sem, zbirko uredila, kolegi pa so ji potem pomagali.

V: Kdo je bil pobudnik oddelka?

O: Mislim, da je bil to še takratni ravnatelj prof. Dolar. Veliko gradiva je prišlo iz RSNZ-ja, ker so tam čistili svoja skladišča. NUK je imel nekaj svojega fonda, ampak zlasti periodika je bila zelo pomanjkljiva. Postopek je tak, da se vsa periodika pregleda, sproti se izpisujejo članki. Skozi pregled dobiš tudi podatke o kakšnih novih knjigah in periodiki, ki na novo izide. Tudi plošče, kar mora zbirati in ohranjati nacionalna radiotelevizija.

V: Kako iščete nove publikacije?

O: Največ s pregledovanjem tiska. Nekaj prihaja tudi kot »obvezni izvod«, kot na primer iz Argentine. Pobudnik tega je bil g. Tine Debeljak, ki je smatral, da morajo tudi sami izseljenci skrbeti za prisotnost slovenske knjige v nacionalni knjižnici. On je v svoje knjige napisal »podarjam narodni in univerzitetni knjižnici kot obvezni izvod« in to je bil nek vzor, kateremu so sledili tudi ostali. Iz Argentine so praktično že iz srede petdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bila recimo leta 1954 ustanovljena Slovenska kulturna akcija, pošiljali vse knjige v NUK.

Zbiramo vse, kar pade pod termin »slovenika«. Viri so različni. Zasledovati pa moramo tudi tuje bibliografije, v katerih se pojavljajo. Ni pa to sistematično, ker same izseljenci vedno vodi misel, da so v začasnem izseljenstvu, in da ko se razmere uredijo, se potem oni vrnejo. Ko sem bila recimo v Buenos Airesu, sem si ogledala njihovo nacionalno knjižnico. Oni imajo relativno malo tega slovenskega tiska, čeprav je izhajal v Argentini, ker jim tamkajšnji Slovenci tega nikdar niso pošiljali. Pošiljajo šele recimo zadnjih deset let. Največ te periodike pa je izhajalo prav v

⁵⁷ Pogovor je bil opravljen 3. marca 2006.

petdesetih letih. Takrat se je izselitveni val že malo ustalil. Po prvih nekaj letih, recimo v Kanadi, so morali izseljenci delati eno leto na javnih delih, in šele, ko so se ustalili in dobili delo, so lahko začeli skrbeti za kulturo. Najbolj intenzivno so bili dejavni od petdesetih let pa do leta 1965. Potem je delo malo usahnilo, na novo pa spet vzniknilo v 70. letih, ko se je čutila kriza v Jugoslaviji. Tisk je njihov način borbe, borbe z besedo.

V: Zbirate tudi lokalne, krajše publikacije, namenjene posameznim društvom?

O: Vse, kar izide v slovenskem jeziku, kar se tiče samih slovenskih izseljencev, ali pa, če govorijo o Sloveniji kot taki. Zato je pojem »slovenike« zelo širok. Vse to mora NUK zbirati. Največ prihaja preko osebnih zvez, nekako se izdajatelji še niso navadili, da naj bi bil to obvezni izvod, ki bi ga sami pošiljali.

V: Kakšni so problemi, ki jih imate pri zbiranju in arhiviranju publikacij?

O: Zelo težko jih je kompletirati. Sami izseljenci, zlasti v Evropi, nimajo pravega odnosa, ne zdi se jim, da bi to bila neka vrednost. To so v glavnem lističi, na štirih do šestih straneh, na primer manjše župnije izdajajo drobna glasila, ampak pravijo, da je to samo za farane za enkratni dogodek. V večini njihovih centrov niti sami nimajo shranjenih izvodov, zaradi tega jih tudi v NUK-u nimamo.

V: Ali vam je internet kaj pomagal pri zbiranju?

O: Nekoliko že, ampak starejša generacija se interneta ne poslužuje. Oni imajo radi knjigo v roki in radio.

V: Nekatere publikacije so objavljene tudi na internetu. Ali si s tem tudi kaj pomagata?

O: Nekaj že. Toda za nas je še vedno primarno zbiranje tiskanih medijev, ker se to ohranja. NUK sicer zbira elektronske vire, ampak s tem so še vedno problemi: kako to zaobjeti, kako narediti selekcijo, saj je tudi veliko stvari, ki nimajo nobene trajne vrednosti. Do takega gradiva je treba imeti nek kritičen odnos, koliko kritičen, pa je spet vprašanje subjektivnega pogleda. Odvisno je tudi od tega, koliko je internet kje dostopen. V Kanadi, ZDA in Avstraliji recimo zelo veliko uporabljajo internet. V Argentini bolj mlajša generacija, starejši pa niso tako navdušeni nad njim. Pomembna je tudi naklonjenost države. V Kanadi in Avstraliji je multikulturalnost izredno

popularna in tako drug drugemu dajejo podporo. Tam imajo tudi centre, kjer to gradivo zbirajo. Najlažje je gradivo zbirati tam, kjer nastane. Z Avstralijo smo kolikor toliko uspeli vzpostaviti stike in nam zelo pomagajo. Praktično vse, kar pri njih izide, imamo tudi v pri nas v knjižnici. Ali nam sami pošljejo ali pa nas obvestijo o izdaji neke publikacije.

V: NUK financira vaš oddelek. Ali se poleg tega prijavljate še na kakšne razpise?

O: Prijavimo se sicer na kakšen razpis Urada vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, ampak to so bolj projektne naloge. Primer je, da gre kdo kam na službeno pot in pripelje nato nazaj še gradivo. Vedno skuša tisti, ki gre na teren, čimveč gradiva pripeljati sem.

V: Kako sodelujete z institucijami, pristojnimi za Slovence po svetu (Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, Slovenska izseljenska matica, Slovenija v svetu, ipd.)? Ali obstaja izmenjava podatkov med vami?

O: Z vsemi sodelujemo. Pretok informacij imamo tudi z vsemi društvi, razen z Rafaelovo družbo (kjer je zaposlena samo ena oseba). Jaz hodim na vse sestanke. Društvo Slovenija v svetu me redno obvešča o prireditvah, pri Slovenski izseljenski matici sem v izvršnem zboru, pri Svetovnem slovenskem kongresu pa sem tudi članica. Moramo se pojavljati tam, kjer se izseljenci združujejo, ker je vsaka informacija za nas zadosti dobra, da odpre neko okno za naprej. Tako najdeš nove ljudi, s katerimi imaš potem kontakte in ti pomagajo. Moraš pa se osebno pojavljati.

V: Vaše delo vključuje torej tudi zbiranje naslovov. Ali jih posredujete tudi Uradu?

O: Ne, ker nas nikoli niso vprašali. Edini, ki je pokazal malo več pripravljenosti, je bil nekdanji minister za kulturo g. Capuder. Ta je enkrat poslal svojo sodelavko, da je naredila popis periodike, ki jo dobivamo in koliko je popolna. Ampak verjetno, da je to rabil bolj za svojo informacijo, ker je v tej vlogi hodil po svetu. Drugače pa so ostali bolj samozadostni in ne kažejo zanimanja za nas. Z Zvonetom Žigonom (ki je prej delal na Uradu) sva veliko kontaktirala, in je tudi pomagal, da smo velikokrat kakšne stvari lažje dobili, ampak drugače ta povezava zelo šepa.

V: Institucije torej ne sodelujejo zadostno, ob tem pa tudi podvajajo delo?

O: Da, ni še neke racionalizacije poslovanja.

V: Koliko publikacij pa dobivate?

O: Težko je reči, ampak okoli 80-90% gradiva dobimo. Koliko je to številčno, je tudi težko oceniti, ker je tri četrtine gradiva v redni postavitvi. Pri nas, kjer je ta specialni D fond, torej kontinuiteta od prej, prepovedani tisk, je ostala tudi vsa periodika, ki je bila od prej tukaj. Periodika, ki se pri nas shranjuje in pregleduje, se tudi podrobno pregleduje. Če bi bila ta periodika v redni postavitvi, se tri četrtine teh člankov sploh ne bi izpisalo. Meni je na primer izredno pomemben podatek biografije. Zdaj se v COBISS sistemu uvaja vnašanje normativnih podatkov o avtorju in v bistvu samo jaz razpolagam s temi podatki. Recimo, kdaj v izseljenstvu nekdo umre. To je potrebno podrobno pregledovati, zato pa je obdelovanje bolj zamudno. Zaradi tega pa dobiš ta normativni del biografije. Samo NUK si je recimo izboril pravico, da je lahko ves čas zbiral tudi prepovedani tisk. Zato je v Taboru ali Vestniku veliko biografskih podatkov o izseljencih, ki so šli ven, imeli razne obletnice. In zelo zanimivo bi bilo narediti eno tako primerjavo s tem, kar delajo na Inštitutu za novejšo zgodovino o žrtvah. Oni imajo podatke o tem, da se je govorilo o pogrešanih mrtvih, na koncu pa se je ugotovilo, da živijo nekje v Kanadi ali Argentini. Ampak to je tako zamudno delo, da ne vem, kdo se ga bo lotil. Sama bi kot kakšen projekt to težko delala ob rednem delu.

Ko sem bila v Argentini sem s sabo prinesla tudi celotne preselitvene spiske, ki so jih veliko naredili po begunskih taboriščih., da so potem lahko organizirali te prevoze. Ti zapiski imajo notri rojstne podatke, imena staršev, imena krajev, v katere so emigrirali. In zanimivo bi bilo, če bi se ti podatki dopolnili z letnico smrti. To so zelo zanimive stvari, ampak ljudje se malo zavedajo, kako bogat je ta tisk. V zadnjem času je sicer veliko študentov zgodovine, ampak se odločajo bolj za politične teme.

V: Ampak navzven se tudi bolj malo ve o obstoju te zbirke?

O: Odkar se članki vnašajo v bazo COBISS, je uporabnikov več. Prej se je izpisovalo na listke. Če pridejo sem, si študentje že ogledajo, tudi mentorji jih morajo malo usmerjati. Se izboljšuje, ni pa še idealno. Morda se tudi Inštitut za izseljenstvo pri ZRC SAZU premalo pojavlja v javnosti. Bolj bi morali biti agresivni. Oni bi morali opraviti tudi več raziskav o teh publikacijah. Lahko bi izdali kakšen leksikon na temo izseljenskih piscev. Oni imajo tudi Inštitut za bibliografijo, ampak se premalo pojavlja.

V: Koliko je skupnosti po državah, od katerih dobivate publikacije?

O: Dobivamo jih od kakšnih 50 društev po svetu. V glavnem imajo predsednika in tajnico in to ni kakšna zelo intenzivna korespondenca, ker nimajo ljudi. Enkrat sem delala anketo med knjižnicami, in se nam je vrnilo manj kot 30% anket. Tako že dobiš nek vtis, ampak idealno bi bilo, da bi začutili, da smo za to tu, da jim pomagamo. Ko se vzpostavijo osebni kontakti, takrat tudi večkrat prosijo za kakšno naše gradivo. Zanimivo je, da imajo v svojih knjižnicah 80% knjig iz Slovenije, nimajo pa svojih publikacij. Sploh niso skrbeli za to, da bi imeli vsaj to kompletno, kar nastaja na njihovem področju. Z izjemo ge. Bergočeve, ki je sistematično zbirala ves avstralski tisk in je pred leti napisala tudi bibliografijo avstralskega tiska. Ostali pa hrepenijo po gradivu iz Slovenije. Pred leti je Slovenska izseljenska matica (SIM) sistematično pošiljala enciklopedijo Slovenije, ali pa razne biografske leksikone, ali pa kakšne literarne preglede, ampak odkar se SIM po osamosvojitvi vedno ukvarja z nekimi problemi, je opustila tudi vlogo takega sogovornika v Sloveniji.

V: Bi rekli, da je problem v velikem številu institucij, med katerimi se ne ve, katera je pristojna za kaj?

O: Mislim, da bi Urad moral sklicati vse, ki se ukvarjamo s to tematiko, da bi se nekako dogovorili. Ne bi se smeli obravnavati kot konkurente, skupna naloga nam mora biti potreba izseljencev. Dogovoriti pa bi se morali tako, da bi bilo najceneje za državo. Da ne pošiljaš istih stvari na iste naslove. V tem zakonu o Slovencih po svetu, ki se trenutno obravnava, sem predlagala, da bi se na NUK-u konkretno zadolžili za to, kar zdaj imamo že leta in leta dogovorjeno z NŠK in Celovško knjižnico: da jim mi pripravimo en izbor tega temeljnega gradiva, oni pa se nato sami odločijo ali bodo vzeli vse. Ne potrebujejo namreč vsega, saj recimo ni mladih, ki bi to študirali. Ampak zdaj za to nimamo sredstev. Mi smo pripravljene, poznamo gradivo, ampak drugi se nočejo zavezati. Na te projekte pa se potem prijavljajo na Ministrstvu za kulturo, Ministrstvu za šolstvo in znanost ali na Uradu, pravijo, da bodo naredili nekaj takega, ampak to ni sistematično. Sami izseljenci pa nekaj hočejo imeti, tudi potrebujejo. Radi imajo videokasete in zvočne posnetke, da imajo občutek za živ jezik.

V: Pri tem jim lahko zdaj veliko pomaga tudi internet.

O: Tudi, samo ljudje si še vedno radi odnesejo gradivo domov iz društvene knjižnice. Malo je treba računati na to, da so to čustveni ljudje. Včasih je treba reči dve, tri besede več, in ne smeš imeti občutka, da je to stran vržen čas.

V: Kako je osamosvojitve Slovenije vplivala na izhajanje tiska pri Slovencih zunaj Slovenije?

O: Nekateri so prenehali izhajati, ker enostavno ni bilo več dotedanjega motiva – po tem enostavno niso našli neke nove vsebine. Ta problem je zdaj recimo izredno prisoten v Argentini. Leta 1993 je prenehal izhajati Vestnik, odkar je prišel urednik Tabora živeti v Slovenijo, ta tu tudi izhaja, tako da je zdaj problem, kako to razpošiljati po svetu, ker so poštni stroški ponavadi višji od stroškov publikacije. Mi imamo recimo naročeno Ameriško domovino iz Clevelanda in poština pride več kot sam časopis. Dostopna pa je samo v tiskani podobi, nimajo pa nič na internetu ali v elektronski obliki. Nekateri pač radi delajo po starem, saj pravijo, da so pač tako navajeni.

V: Koliko pa je v izdajanje publikacij vključenih mladih posameznikov?

O: V ZDA, Kanadi in Avstraliji je problem znanje jezika. Ker mlajša generacija, ki se šola v angleških šolah, ne pozna slovenskega jezika do teh potankosti, da bi ob branju uživala. Preletijo kakšne stvari, radi so informirani, čim pa ne berejo leposlovja, pa je besedni zaklad izredno skromen. S petsto besedami se lahko doma vse zмениš z mamo in stricem, ne moreš pa prebirati leposlovja, zlasti pa ne poezije. Tisti, ki govorijo slovensko, govorijo tudi drugačno različico slovenščine, saj vsak jezik doživlja spremembe. Besede se spreminjajo, zlasti te, ki so prevedene iz tujih jezikov.

V Argentini je jezik še najbolj ohranjen, saj hodijo v dopolnilne šole. Problem se opazi tudi v reviji Meddobje (Argentina), ki je najbolj elitna literarna revija izredne kvalitete, objavlja pa vse več prevodov. Mladi, ki so začeli zdaj pisati, ne obvladajo več jezika. Zelo dobro recimo poznam zgodbo Gregorja Papeža, sina Franceta Papeža, ki je bil eden glavnih urednikov Meddobja, in tudi sam pesnik ter pisatelj. On piše izredno kvalitetno poezijo, ampak samo v španščini, prevaja pa ga Rebozo. On recimo še zna slovensko, ampak njegov miselni tok je v španščini. Menim, da bi, če bi prišel za eno leto v Slovenijo, dobil štipendijo in živel v tem kulturnem okolju, začel pisati tudi v slovenščini. Ampak morali mu dati tako priložnost, sam ne bo nihče prišel sem kar tako. Eno tako kulturno sodelovanje, izmenjava bi morala obstajati. Zlasti nadarjenim

posameznikom bi bilo treba ponuditi take možnosti. To bi bilo pomembno tudi za skupnost, saj bi bili nato dejavni v kakšnem društvu ali kje drugje. Jaz ne najdem načina, kako bi tem ljudem lahko pomagali. S številnimi ljudmi se dopisujem, jim dam informacije, ampak to je premalo. Ne morem početi samo tega. Čutim pa to potrebo, da jim pomagam na ta način. To je moja dobra volja. Pomagala sem recimo Eriki Poglajen, da je tu izdala dvojezično zbirko. Ampak to je tako komplicirano, da imaš nazadnje finančno škodo. Ministrstva pa so pri tem zelo toga. Namesto, da bi se našel nekakšen modus vivendi, da bi se za take reči obšli birokratsko zapleteni postopki, sem se morala jaz, ki sem samo avtor spremnega besedila, prijaviti na razpis na MK. Ti so potem meni nakazali denar, za katerega sem morala plačati davke.

V: Koliko pa je takih razpisov?

O: Lahko se prijaviš na Ministrstvo za kulturo ali pa na Urad, ampak padeš v tisti mlin, kamor se jih prijavi še petdeset drugih. Ni pa enega takega razpisa, kjer bi se za takšne literate ali umetnike poenostavilo pridobivanje denarja. Niso slovenski državljani, nimajo slovenskega bančnega računa, itn. Zaradi zapletenosti marsikdo obupa, že ko razpis pregleda. Nekaj je že to, da se zavedamo, da so problemi. Ne vidim pa načina, kako bi se razrešili.

V: Bi bilo naprej potrebno rešiti institucionalne probleme, potem pa probleme izseljencev?

O: Da. Gotovo bi moral biti Urad tisti, ki bi to nekako usklajeval, povezal te različne institucije med seboj. Za to je potrebno na vsaka dva meseca sklicati en sestanek, na katerem bi se pogovorili tisti, ki poznamo problematiko. Na koncu odločajo ljudje, ti se pa zdaj preveč menjavajo. Najlepši primer je hitro menjavanje državnih sekretarjev. Na Uradu se ti zelo hitro zamenjajo, ker jim je to odskočna deska, da gredo nekam naprej v diplomacijo. Preden pa ti spoznaš problem izseljenstva, rabiš nekaj let, pa če si še tako marljiv in veliko hodiš okoli, ker je vsako področje nekaj posebnega. Zase vem, da sem praktično 15 let zbirala informacije, iskala poti do njih, spoznavala fond, ki sem ga morala preštudirati...

V: Slovenci izven meja matice so zato tudi dosti bolj skeptični, ker.....

O: ... tudi oni se sprašujejo, kdo prihaja, s kakšnimi nameni in ozadjem. Ker to je še vedno generacija, ki je malo obremenjena z vojnimi in povojnimi stvarmi, ne zaupajo vsakemu in vedno znova se moraš dokazovati.

V: Iz katerih področij dobivate največ publikacij? Kakšno je stanje pri evropskih ekonomskih zdomcih?

O: Ekonomski emigranti nimajo takšnega odnosa. Največ gradiva dobimo iz Argentine in Avstralije. Medtem ko v ZDA in Kanadi bolj ali manj iščemo preko posameznikov, prek znancev, ki nam pošiljajo te stvari, in je to odvisno od njihove dobre volje. Problem je, kako zajeti drobn tisk, ki ga je izredno veliko. Tudi g. Pertot, ki je delal bibliografijo argentinskega tiska, in je delal samo bibliografijo monografskih publikacij in periodike, je rekel, da drobnega tiska ne more slediti. Vsak teden izide kaj. Za Evropo pa je sploh problem. Na Švedskem je še nekaj, ampak čim nimajo nekega svojega glasila, ki izhaja v okviru društva, za člane društva (med temi društvi so tudi velike razdalje), je temu težko slediti.

Zamejske tiske pa zbiramo redno in v celoti – te je bilo vedno laže pridobivati. Oni so prihajali k nam, mi smo šli k njim. Nov problem pa se pojavlja na področjih bivše Jugoslavije. Tam društva vedno znova nastajajo, praktično povsod, kjer je kakšna skupina Slovencev, imajo kakšno društvo. Ker je tisk poceni, se ga hitro naredi s pomočjo računalnika, razmnoži in pošlje. Mi dobivamo publikacije iz Novega Sada, Beograda, Zagreba, Splita, zdaj je društvo tudi v Tuzli. Kako te niti povezati, pa je problem.

V: Koliko pa sodelujete s Inštitutom za narodnostna vprašanja?

O: Toliko, kolikor se poznam s kolegi, drugače pa so oni bolj osredotočeni na področje zamejstva in izseljenskega področja ne pokrivajo sistematično. Še vedno je tako, da imamo vsak svoj vrtiček. To je problem Slovencev na splošno.

Vprašani o stanju in razvoju slovenskih skupnosti v Argentini in Braziliji

V decembru leta 2004 in januarju 2005 sem opravil 7 intervjujev s predstavniki slovenskih skupnosti v Buenos Airesu v Argentini in Sao Paulu v Braziliji. V nadaljevanju objavljam dva intervjuja (Tone Mizerit, Martin Crnugelj), ki kvantitativno nista primerljiva, kljub temu pa podajata uvid v raznolik razvoj in trenutni položaj slovenskih skupnosti v dveh različnih državah, v Argentini in v Braziliji. Zaradi podobnih poudarkov pri posameznih odgovorih na zastavljena vprašanja in zavoljo ustreznega vsebinskega dopolnjevanja podajam prispevke preostalih intervjujev kot dopolnila v obliki sprotne opombe.

Opomba o intervjuvanih osebah, ki se jim ob tej priliki zahvaljujem:

Mario Bogataj, urednik in voditelj radijske oddaje Slovenski kotichek, urednik televizijske oddaje Slovenski kotichek, San Justo, Buenos Aires

Marija Zupanc Urbančič, učiteljica slovenskega osnovnošolskega tečaja v Našem domu v San Justu

Daniel Kocmur, član Zveze slovenskih mladih organizacij Argentine

Mirko Vasle, voditelj radijske oddaje Okence v Slovenijo, Buenos Aires

Martin Crnugelj, predsednik *Zveze Slovencev Brazilije*, Sao Paulo, Brazilija⁵⁸

V: Kakšna je vaša vloga znotraj društva?

O: Sem predsednik tega majhnega društva.

V: Katerim dejavnostim se posvečate znotraj vašega društva?

O: Praznujemo dan slovenske samostojnosti, imamo slovenski pevski zbor, ampak vse to se vrti okoli ljudi, ki so večinoma starejši, nekaj pa je tudi mladih.

⁵⁸ Pogovor je bil opravljen 30. januarja 2005.

V: Kakšno je trenutno stanje slovenske skupnosti v Braziliji?

O: Emigranti, ki so prišli po prvi svetovni vojni, so bili predvsem Primorci. Drugi val emigrantov, ki so prišli po drugi svetovni vojni, je bil političen. Na žalost ti starejši emigranti niso dobro sprejeli novih, ker je bil med njimi politični razdor. Mene je to zmeraj motilo, saj je bilo bolj pomembno, kako si politično orientiran, kot pa dejstvo, da si pripadnik istega naroda. Razlogi za izselitev so bili popolnoma drugačni. Politični emigranti imajo neko hrepenenje za nazaj, medtem ko ima tisti, ki je emigriral z namenom iskanja drugega življenja, čisto drug pristop do nove države. To je tudi razlog, zakaj se v Braziliji ni nič ohranilo. Tudi v Argentini ni bilo nikoli zveze med prvim in drugim valom izseljencev, ampak tam je bil drugi val tako velik, da se je obdržal.

Večina Slovencev je v prvi vrsti emigrirala v Argentino, šele nato v Avstralijo in Kanado, ki sta sprejemali večinoma samske in mlade priseljence. Argentina je tista, ki je sprejela družine, ne glede na starost. Priseljenci v Braziliji nismo imeli nobenega odnosa do nove države, ker pa so sprejemali družine, smo se odločili ostati, s čimer smo tudi zadovoljni. Zveze med brazilskimi in argentinskimi Slovenci pa ni.

Moja generacija ima kritičen pogled na pomanjkanje narodne zavednosti. Po mojem je politika stranska zadeva, predvsem kar se tiče narodnih, kulturnih in ekonomskih interesov. Jugoslavija je v Braziliji imela veleposlaništvo, kjer so namerno delali proti združitvi starih in novih emigrantov. Zaradi tega ni bilo mogoče ustanoviti skupnega slovenskega društva, zdaj pa zato ni domov, ni zveze in ni slovenske kulture.

V: Koliko Slovencev je takrat prišlo v Brazilijo in koliko jih je še sedaj?

O: Potomcev in podobnih je nekaj tisoč. Takih, ki pa so do neke mere aktivni kot v našem društvu, pa ni niti 300 (na nedeljska kosila nas pride nekje 150). Hkrati je naše društvo v Sao Paulu edino slovensko društvo v Braziliji.

V: Ali se v Braziliji slovenska kultura in slovenski jezik še prenašata naprej v družini?

O: To se je na žalost izgubilo, kar je naša krivda. Tako majhno število Slovencev ni uspelo zagotoviti potrebnih slovenskih porok. Poleg tega pa je za to krivih še nekaj vzrokov, med katerimi so prav gotovo tudi politični razdori med Slovenci sami.

Nekako bi moralo biti možno, da bi mladim za nekaj časa omogočili odhod v Slovenijo, saj bi jo na ta način spoznali. To bi bilo bolj smiselno, praktično in učinkovito, kot pa mlade tukaj v Braziliji poslati v kakšno šolo ali pa tečaj. Moral bi obstajati specifičen program za tiste kraje, kjer te zavednosti več ni, kjer ni več mlade generacije.

V: Slovenci v Braziliji tu niste izjema.

O: Ne, tako je v mnogih državah. Argentina je v tem izjema. Morda bi se v takih primerih, kljub izgubi slovenske zavednosti, še splačalo poizkusiti.

V: Ima vaše društvo svoje prostore?

O: Ne. Zbiramo se pri enem zelo zavednem Slovincu.

V: Ali torej prakticirate kakšne društvene dejavnosti?

O: Ne.

V: Ali iz Slovenije dobivate kakšne donacije?

O: Lansko leto je bila prvič, odkar imamo veleposlaništvo v Buenos Airesu, ponujena možnost, s katero bi si lahko pridobili finančno podporo. Vendar je bila ta tako majhna, da je nismo izkoristili. Morda nam bo uspelo kje na kakšni konkretni potezi slovenske zavednosti in slovenskega jezika. Mogoče bi bil prej pomemben projekt za narodno zavednost in šele potem jezik. Jezik in zavednost morata biti nekako paralelna, saj enega brez drugega ni. Situacija v Braziliji je verjetno podobna situacijam v drugih državah, kjer je malo Slovencev.

V: Pri argentinskih Slovencih so imeli duhovniki zelo velik pomen pri ohranitvi skupnosti.

O: V Brazilijo so prav tako prišli po drugi svetovni vojni, zatem pa več ne. Dva duhovnika, ki sta mnoga leta uspešno delovala, sta se vrnila v Slovenijo, zdaj pa ni nobenega.

V: Kaj pa bi po vašem mnenju pripomoglo k oživitvi (slovenskega) društvenega življenja?

O: Nismo še ugotovili kakšen projekt bi bil najbolj učinkovit v tej smeri. Odprtje veleposlaništva v Buenos Airesu je bil dober začetek. Ko bo potrjeno, kdo bo novi veleposlanik, se bomo morda

zmenili za kakšen projekt. Nismo čisto obupali in mislim, da obstaja še ena priložnost. Pomembno je, da imamo podporo veleposlaništva, največ pa je odvisno od nas.

Tone Mizerit – urednik tednika *Svobodna Slovenija*, podpredsednik krovne organizacije argentinskih Slovencev *Zedinjena Slovenija*, Slovenska hiša, Buenos Aires, Argentina⁵⁹

V: Kakšen je pomen Slovenske konference Svetovnega slovenskega kongresa (v nadaljevanju SSK) za delovanje Zedinjene Slovenije?

O: V Argentini dejansko SSK ne potrebujemo. Organiziranost skupnosti je sledeča: imamo krajevne domove kot recimo San Justo, ki je največji in ima največ ljudi. Potem je Ramos Mejia, ki je tudi zelo velik, samo zemljišče pa je večje kot San Justo. Za njima so Pristava, San Martin, Slovenska vas na jugu in Carapachay, ki je najmanjši in najbolj severni. Ti naši domovi so razdeljeni po predmestju v polkrogu okoli Buenos Airesa.

V: Kje so, razen Buenos Airesa, še drugi slovenski domovi?

O: V Barilochah in Mendози. V Argentini so slovenski naseljenci razdeljeni na dva velika dela, predvojne in povojne emigracije.

V: Ekonomske in politične emigracije?

O: Da, čeprav je predvojna tudi na neki način bila politična emigracija, ker jih je veliko bežalo pred fašizmom. Razlogi so bili večinoma ekonomski, ampak veliko izseljencev je bežalo tudi zaradi fašističnega preganjanja.

V: Tisti, ki so bili politični predvojni emigranti, so ustanovili tudi društva.

O: Da. V Buenos Airesu sta dve društvi, ki še aktivno delujeta. To sta *Triglav*, kjer so večinoma Primorci, Prekmurci pa so združeni v *Slovenskem prekmurskem društvu*.

V: So ti staronaseljenci še vedno aktivni? Ali še obvladajo slovenski jezik?

⁵⁹ Pogovor je bil opravljen 30. novembra 2004.

O: Slovenski jezik se je že zelo izgubil. Obvladajo ga starejši, torej tisti, ki so bili rojeni še v Sloveniji. Mlajši se še nekaj učijo, imajo tudi slovensko šolo, samo tega je bolj manj. Triglav na primer nima več zbora in folklorne skupine.

V: Pevski zbori in folklor so torej zelo pomembni?⁶⁰

O: Da, zelo. V Rosariu na primer je stara emigracija. Imajo svoj dom, ki se imenuje Triglav. Tam je recimo pet ali šest ljudi, ki govorijo slovensko, in še to je dosti, če je. Predsednik je eden iz naše povojne emigracije, ki se je potem tam naselil. Imajo dve folklorni skupini, otroško in mladinsko, in zelo močno slovensko zavest, čeprav nihče ne govori slovensko. Nimajo zbora, imajo pa dve folklorni skupini in so zelo aktivni. Rosario je drugo največje mesto in ima okoli milijon prebivalcev. Mesto vsako leto organizira izseljenski sejem, ki traja 10 dni, letno pa ga obišče kakšen milijon ljudi. Slovenci imajo na tej prireditvi velik oder, kjer vsako noč nastopa ena folklorna skupina in vsako leto organizirajo eno razstavo v šotoru, predvsem umetniško in zemljepisno. Namen je predvsem prikazati Argentincem nekaj o Sloveniji. Ampak brez jezika, ker je jezik tam že prešel.

V: Zanimivo, glede na to, da je jezik eden izmed dejavnikov, ki konstituira narodno zavest.

O: Da ali pa ne. To je odvisno od okoliščin. Na primer, v Rosariu, ki je zame zelo zanimiv primer, je zelo velika narodna zavednost. Vodstvo je navdušeno nad tem, kaj vse bodo še naredili in vsako leto iščejo originalne stvari, ki bi jih radi pokazali na tisti razstavi. In to vse brez jezika in brez pesmi. Plešejo pa. Njihova folklorna skupina je zelo zanimiva in ta gospa, ki jih uči, je enkrat že šla v Slovenijo na izpopolnjevanje. Vsaj polovica skupine so Argentinci, ki živijo tam blizu in uporabljajo dom kot svoj. Tudi oni so ponosni na svoje slovenske korenine, čeprav nimajo nič slovenskega, razen tega, da plešejo slovenske plese.

V: Ali v današnjem času mladi⁶¹ še vedno sodelujejo v folklori in petju?

⁶⁰ Vsi intervjuvanci so poudarili pomembnost petja kot najpomembnejše dejavnosti znotraj posameznih slovenskih društev. Hkrati pa opozarjajo na vedno večje vplive globalizacije in amerikanizacije, ki pri mladih postopoma izpodrivata interes za učenje slovenskega jezika.

⁶¹ Mladi Slovenci v Argentini so organizirani znotraj Zveze slovenskih mladih organizacij Argentine, v kateri so glede na društva razdeljeni še na različne referate s pristojnimi predsedniki, tajniki, blagajniki, ipd. Trditi je mogoče, da je najboljši kazalec za trenutno in prihodnjo aktivnost Slovencev v Argentini dejavnost in organiziranost mladih, saj že v mladih letih začnejo prevzemati odgovornost za koordiniranje dela slovenske skupnosti.

O: Da, precej (ne bi vedel, kakšen je delež, saj pri nas nihče nima časa delati statistiko). Kot primer lahko navedem predlanske mladinske dneve. Mladi iz posameznega doma organizirajo enkrat na leto svoj dan. Preostali pridejo od vsepovsod na to prireditve, imajo svoja športna tekmovanja in kulturni program. Enkrat na leto pa je program skupen, kjer sodelujejo ljudje iz vseh domov. Pred dvema letoma so v *Slomškovem domu* v Ramos Meiji imeli mladinski dan, na katerem so kot kulturni prispevek prikazali gorenjsko ohcet. Sodelovalo je nekje 50 mladih, ki so bili vsi v narodnih nošah. Polovica teh je plesala, druga polovica nastopala in igrala, bila sta ženin in nevesta pa svatje. Petdeset mladih je precejšnje število za sodelovanje.

Po mojem je bolj ali manj aktivnih v slovenski skupnosti v Argentini nekje okoli 4.000 do 5.000 posameznikov. Do te statistike pridem na sledeč način: imamo dva tednika, *Svobodno Slovenijo* in verski list *Oznanilo*. Ta list se enkrat tedensko v 1.400 izvodih razpečuje zastonj (sicer je zaželeno, da se plača, ni pa obvezno) v gospodinjstva. Ponekod so to gospodinjstva, kjer živi en sam, ponekod pa družine z očetom, materjo in šestimi otroki (naše družine so zelo številne). Če torej računaš vsaj tri do štiri osebe na en izvod, potem prideš do števila 4.200. Štiri tisoč ljudi je ena mala slovenska vas in v tej mali slovenski vasi imamo skoraj 400 osnovnošolskih otrok, ki obiskujejo naše osnovnošolske tečaje.

V: So to številke, ki veljajo za Buenos Aires?

O: Ne, za celotno Argentino. Vključno z Mendozo in Barilochami. Slovenskih srednješolcev je 172, ampak samo v Buenos Airesu v *Slovenski hiši*.⁶²

Ta vas je torej zelo aktivna in v eni vasi zelo težko dobiš petdeset mladih, ki so voljni nastopati in vaditi za nekaj takega.

Naši tečaji se začnejo že od vrtca naprej. Pri treh ali štirih letih otroci ob sobotah že začnejo hoditi v tečaj.

V: Eno leto pred argentinsko osnovno šolo.

O: Eno ali pa dve leti. Vsekakor začnejo otroci hoditi prej v slovensko šolo kot pa v argentinsko.

V: Tako se prej naučijo jezika.

O: Če se otrok nauči jezika v družini, ga zna, drugače pa ga ne zna.⁶³

⁶² Srednješolski tečaj povezuje mlade iz vseh domov, ponuja pa jim tudi možnost da se skozi petletno časovno obdobje spoznajo. Tečaj zaključijo z izletom v Slovenijo, kjer dobesedno spoznajo tisto, o čemer se vsa leta učijo.

V: V kolikšni meri se torej danes slovenski jezik uporablja v domovih slovenskih družin?

O: Še kar. Današnja mladina se med sabo veliko manj poroča. Na srednješolskem tečaju opazim dijake iz petega letnika, ki gredo ven kot parčki. Nekateri zdržijo, se razumejo in se poročijo. Ne verjamem pa, da se bodo ti po poroki med sabo pogovarjali v slovenščini. Tudi z otrokom ne, razen če za otroka načrtujejo kakšno prihodnost v Sloveniji. Načeloma fant in dekle med sabo govorita špansko.

V: To sem opazil tudi pri starejših.

O: Da, vsi znamo slovensko, govorimo pa špansko. Kot ste recimo videli pri sprejemu nadškofa Urana v Slovenski hiši, kjer nas je bilo kakih šestdeset, vsi znamo slovensko, ampak vsi govorimo špansko.

V San Justu Slovenci niso tako strnjeni med sabo, zato nimajo toliko možnosti za skupno občevanje. Mladi med sabo govorijo manj špansko, ker enostavno med sabo manj govorijo. Hkrati je šolski tečaj v San Justu eden najboljših. Voditeljica šolskega tečaja, ki je stara 80 let, zelo pazi, kako in kaj se uči. Ima zelo sposobne učiteljice, kar pa se nato pozna pri obvladanju jezika.

Šole so za argentinske Slovence temelj. Kjer šolski tečaj odpove, tam kmalu tudi ni več skupnosti. Teh šolskih tečajev je bilo zelo veliko in tam, kjer je tečaj prenehal, je z delovanjem prenehala tudi skupnost. Zato so se tečaji osredotočili samo na domove, torej na šest v Buenos Airesu, ter po enega v Mendози in Bariločah. Imeli smo še sedmi dom v okolici Buenos Airesa v Berazategi, malo dlje proti jugu. Tam je tečaj prenehal, ker ni bilo več otrok in čez nekaj let dom ni več deloval. Šola je garancija, zagotovilo, da gre življenje naprej, da gre kultura naprej, da gre jezik naprej.

V: Pomembni so torej družina, šola, cerkev.

⁶³ Po pričevanju preostalih vprašanih je pomembnost družine v tem, da otroci pridobijo potreben besedni zaklad, na podlagi katerega lahko začnejo izobraževanje v šolskih tečajih. Problemi se pojavijo v družinah z mešanimi zakoni, pri katerih je pomembnost šolskih tečajev toliko večja, kljub temu pa sami šolski tečaji še ne zagotavljajo ustreznega prakticiranja slovenskega jezika.

Argentinski Slovenci se prav tako morajo soočiti z novo slovenščino, ki vsebuje drugačne (predvsem tehnične) besede in pojme kot pa slovenski jezik njihovih staršev in starih staršev, ki so se v to državo priselili.

O: Da, zelo. Naši šolski tečaji so se začeli z veroučnimi skupinami še preden so postali tečaji slovenščine. Civilna družba je nato iz teh skupin naredila šolske tečaje, verouk pa je postal eden izmed predmetov, ki se na teh tečajih uči. Poučevanje se je začelo v veroučnih skupinah, nato pa se je to razširilo na tečaje slovenščine, tečaje petja, itn. In vse je prostovoljno.

Šolski tečaj prav tako deluje zelo dobro. Počasi se programi spreminjajo. Prvotno so bili ti tečaji namenjeni izpopolnjevanju jezika, zdaj pa bodo postali tečaji za učenje jezika. Prejšnje generacije otrok so prinesle že dobro bazo jezika iz družine, zdaj pa je potrebno to bazo zelo podpirati in celo graditi. Program srednješolskega tečaja je sestavljen iz slovenščine, zgodovine, zemljepisa, etnografije in pa slovenskega slovstva, da vsaj zvejo, da so obstajali Trubar, Vodnik, Prešeren, Cankar, Stritar in da kaj njihovega tudi preberejo.

V: Kaj je osnovna dejavnost krovne organizacije Zedinjena Slovenija?

O: Osnovna dejavnost je pravzaprav koordinacija, povezovanje. Prvotno se je ob svoji ustanovitvi januarja 1948, ko so prišle prve skupine emigrantov, imenovala Društvo Slovencev. Tako je bilo do leta 1962, ko je bila še edina organizacija. V 50. letih so začeli ustanavljati krajevne domove in nato leta 1962 podpisali sporazum med Zedinjeno Slovenijo in domovi, po katerem je Zedinjena Slovenija prevzela koordinacijsko in predstavniško vlogo. Skupnost torej predstavlja Slovence pred argentinskimi in slovenskimi oblastmi. Na podlagi tega podpisa je nastal medorganizacijski svet. Zedinjeno Slovenijo vodi predsednik Zedinjene Slovenije, ki je tudi predsednik medorganizacijskega sveta. Predsedniki domov in delegati domov ter duhovniki, mladinske organizacije, Ženska zveza in Kulturna akcija tvorijo ožji medorganizacijski svet. Vsaka izmed teh je absolutno avtonomna ustanova. Mi jih samo povezujemo. Ženska zveza, na primer, je društvo, ki povezuje žene. V Argentini to imenujejo Liga de madres. Obstaja že 35 let, imajo zvezni odbor, v vsakem domu pa imajo tudi svojo sekcijo. Ob tej argentinski krizi pa je Zveza mater prevzela tudi neke vrste delo za socialno podporo. Prejema darove, potem pa mesečno vsaj minimalno pomagajo nekaterim družinam. Vsake toliko časa pa prejemajo tudi pakete z živili. Ta zadnja kriza je nekatere grozno prizadela. Ker v skupnosti ni bilo potrebe, so prenehali pomagati, ko pa se je potreba spet pojavila, pa je začela pomagati Zveza žena in mater. Imajo svoje mesečne sestanke in neke vrste kulturno delo za svoje članice.

Slovenska hiša je ena organizacija več. Ta ni last Zedinjene Slovenije, ampak je last duhovnikov. Mi imamo tu pisarne in za te plačujemo minimalno najemnino, tolikšno da se pokrijejo stroški

vzdrževanja. Imamo odbor Slovenske hiše, ki skrbi, da to funkcionira, nabira sredstva, vzdržuje stavbo. Vsak dela, kar hoče, zato pa se medorganizacijski odbor sestane petkrat na leto (ima že določene datume za seje), kjer se pogovorimo o tem, kaj je najboljše in kaj bi bilo najbolj pametno narediti. Nato se sklep izvrši. Nobeden pa ni obvezan, da to izvrši. Če kakšen dom hoče delati po svoje, mu tega ne moreš preprečiti. Je stvar dogovora.

Obstaja sicer argentinska konferenca SSK, vendar se že ob ustanovitvi ni formalno potrdilo, temveč samo dogovorilo, da je predsednik Zedinjene Slovenije istočasno predsednik argentinske konference SSK.

V: Kakšna pa je njena vloga?

O: Mednarodna povezava, ki smo jo uvedli kot potrebno. Naši predniki, ki so prišli v Argentino, so prišli iz skupne Slovenije in potem iz skupnih begunjskih taborišč (Spittala idr.). Med sabo so se poznali in komunicirali tudi po razselitvi po svetu. Po petdesetih letih v Argentini osebno ne vem, kdo je v ZDA, Avstraliji, Švedskem, to pa nadomesti konferenca SSK. Koordinira te posamezne skupnosti v posameznih državah. In če hočemo biti nekako povezani, je edina pametna pot preko konference SSK. Ne potrebujemo pa nekega dodatnega organizma, ker jih imamo že preveč. Konferenca SSK je tisti kanal, s katerim se povezujemo s preostalim slovenskim svetom v diaspori.

V: Kje se informirate? Ali imate poleg konference še druge stike s Slovenijo in Slovenci po svetu?

O: S Slovensko izseljensko matico (v nadaljevanju SIM) nimamo stikov, jih nismo imeli in jih še zdaj nimamo. V času Jugoslavije nas SIM ni priznala, za njih naša skupnost tudi ni obstajala. SIM je bila pod okriljem vlade in za vlado argentinski Slovenci niso obstajali. Naši časopisi so bili prepovedani, naše knjige niso prihajale.

V: Ali se je po osamosvojitvi Slovenije kaj spremenilo?

O: Takrat so se izvajali neki dogovori in pogovori s SIM. Jaz takrat še nisem sodeloval pri vodstvu, vem pa, da je bilo z naše strani podanih nekaj predlogov, kako spremeniti ustroj SIM, ki pa jih niso upoštevali. Tako je prišlo do tega, da še danes z njimi nimamo stika, kljub temu, da med nami ni nobenega nasprotja.

S Slovenijo pa občujemo z izseljenskim društvom Slovenija v svetu (v nadaljevanju SVS). Vse te konkretne, praktične postopke usmerjamo preko njih. Kar je SIM za določen krog emigracije, je SVS za našo emigracijo.

Stalni stik imamo z Uradom za Slovence v zamejstvu in po svetu (v nadaljevanju USZS). Razmerje z njimi je normalno, tekoče.

V: Informacije torej dobivate preko teh dveh institucij?

O: Bolj kot informacije so to operativni stiki. Naša operativnost pri sodelovanju v Sloveniji je preko SVS. Kar se pa tiče uradnega dela, pa komuniciramo s USZS in slovenskim veleposlaništvom v Buenos Airesu, s katerim imamo več ali manj dobre odnose.

V: Ste s strani slovenske države financirani?⁶⁴

O: Nam pomagajo. Tudi razpisi USZS so zdaj javni, bolj široki in bolj poznani kot prej. Vsak dom lahko predstavi kakšen družaben projekt. Kljub temu gre še vedno veliko operativnih stvari preko SVS. Za naše šole na primer potrebujemo 40 knjig *Igramo se s črkami*. Običajne knjige v Sloveniji nam ne pridejo prav, ker je nivo absolutno različen. Ta knjiga pa je zelo uporabna..

V: V resoluciji o odnosih s Slovenci po svetu⁶⁵ bi naj bilo s strani države zagotovljeno, da naredi za vsako slovensko skupnost po svetu prav zanje primerne učbenike.

O: Vendar je to zelo težko. Pred štirimi leti sta bila pri nas Dragica Motik (Ministrstvo za šolstvo, specializirana za seminarje za ženske učiteljice) in Mihaela Černelič Knez skoraj en mesec. Obiskali sta vse naše šole, imeli srečanja z učiteljicami in otroci, tako da sta res podrobno preštudirali naš problem. In na koncu sta rekli, da moramo učbenike sami pripraviti.⁶⁶ Nivo

⁶⁴ Poudariti je treba informacijo, da so si argentinski Slovenci, kar imajo, vzpostavili in zgradili brez pomoči Slovenije, in da so tudi dandanes prispevki minimalni in se večinoma dajejo medijem ali pa krovni organizaciji Zedinjeni Sloveniji. Delo znotraj slovenske skupnosti je prostovoljno in veliko posameznikov svoj prosti čas posveti utrjevanju skupnosti same ter njenemu razvoju.

⁶⁵ Uradni list RS 7/2002.

⁶⁶ V prvem razredu imajo dva tiskana zvezka, ki jih je izdala Zedinjena Slovenija, zaradi zastarelosti pa so se učiteljice leta 2004 zbrale in sestavile nov učbenik. V drugem razredu uporabljajo učbenik, ki prihaja iz Slovenije, v tretjem pa knjigo, ki je nekaj let nazaj izšla že tudi v Argentini. Od četrtega razreda naprej uporabljajo dve knjigi, berili raznih avtorjev, ki so izšle v Argentini pri Zedinjeni Sloveniji, in sicer *Zdomski živ žav* ter *Slovenija v svetu*. Za učna gradiva uporabljajo učitelji različne knjige, ki prihajajo iz Slovenije, ampak to so bolj vaje, ne pa toliko učbenik kot komplet. Velikokrat se je zgodilo, da so jim iz Slovenije pošiljali učne materiale, ki pa jim niso pomagali, ker imajo drugačne navade in živijo v drugačnih razmerah.

učenja je pri argentinskih Slovencih drugačen. Jezikovno so zelo omejeni, zato so gledališke igre, ki jih šole prirejajo enkrat na dve leti, tako pomembne.

V: Ali pogrešate kakšen bolj celovit informacijsko-tehnološki sistem pridobivanja informacij in povezovanja s preostalo slovensko skupnostjo širom po svetu?⁶⁷

O: Okoliščine, potrebe in stanje niso iste v Argentini in npr. v Avstraliji. Oni imajo drugačne probleme in iščejo drugačne rešitve. Neka skupna stvar bi bila pozitivna, ne bi pa bila dokončna rešitev. Še vedno je vsaka skupina svoj svet in potrebuje svoje posebne rešitve.

Čeprav je vsaka stvar, ki povezuje, pozitivna.

Ne vem, kako bo zdaj, ko bo USZS prešel iz Ministrstva za zunanje zadeve pod Kabinet predsednika vlade. To je ena od točk v koalicijski pogodbi. USZS je eden izmed tistih, ki prispevajo za Slovence po svetu, Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju MK) in Ministrstvo za šolstvo (v nadaljevanju MŠ) pa imata tudi posebne fonde za Slovence. Že v sami slovenski vladi so trije organi, ki se posvečajo isti stvari.

Kot sem povedal že prej, nam te knjige s črkami zelo prav pridejo, vse učiteljice so zadovoljne, letno pa potrebujemo štirideset knjig. Za njihovo pridobitev se obrnem na društvo SVS, ki nato nadalje komunicira s pristojnim organom (USZS, MŠ ali MK). In v roku enega meseca imam štirideset knjig. Tak način je bolj pozitiven, ker se vem na koga obrniti, ki mi bo to na koncu priskrbel.

V: Kako se društvo SVS financira?

O: Oni so posredniki, delujejo kot prostovoljna organizacija, so pa financirani tudi s strani države, ki plačuje eno uradnico ter prostore. SVS so od države priznani kot posredovalno društvo za Slovence po svetu. Enako kot SIM, čeprav ima ta širše področje delovanja. Financirani pa so na enak način.

V: Kako dolgo pa obstajajo?

O: Nekje 12 let. Po osamosvojitvi.

⁶⁷ Drugi anketirani sogovorniki sicer poudarjajo pomen ohranjanja slovenstva tam, kjer živijo, predvsem mladi pa izpostavljajo nujnost seznanjanja s Slovenci drugod po svetu in njihovo situacijo. Kritično obravnavajo predvsem nedostopnost slovenske glasbe in knjig v elektronskih formatih na svetovnem spletu, ki z današnjo tehnologijo ne bi smela biti problem.

V: Kaj pa SIM?

O: Delovati so začeli po drugi svetovni vojni. Ne dolgo nazaj sem bral govor Toneta Seliškarja, ko je bil predsednik SIM leta 1956, v katerem je trdil, da druga generacija ne obvlada več jezika. Pri nas ga govorijo še v tretji in četrti. Kar pomeni, da se v določenih okoliščinah to da. Je pa po mojem Argentina za to idealna država. Nikjer se jezik ni toliko obdržal iz iste emigracije (ta je šla še v Avstralijo, ZDA). To pa zato, ker je Argentina svobodna in delaš, kar hočeš. Ni vladnega ustroja ali organizacije, ki bi te kontroliral. Izpolniti moraš samo delovanje društva, si pa svoboden pri izbiri svoje vere, svojega jezika, svoje pesmi, razobešanja svoje zastave itn.

V: Kako pa je potem v ZDA in Avstraliji?

O: V ZDA izvajajo zelo velik pritisk z asimilacijo. Zdaj je morda manjši, ker imajo problem s špansko emigracijo, ampak leta 1948 se je vršil grozen pritisk v smeri asimilacije.

V: Za ZDA bi si mogoče mislil prav nasprotno. »Dežela svobodnih«.

O: Država da, družba pa ne.

V: Koliko je Slovencev v Argentini?

O: Ve se, koliko jih je prišlo, koliko pa jih je zdaj, se ne ve. Po mojem izračunu je nekje štiri do pet tisoč aktivnih, ki vsaj tedensko ohranjajo nek stik z organizirano skupnostjo. Vsaj toliko, da dobi nek listek, na katerem piše slovensko.

V: Ali imate kakšno članstvo v Zedinjeni Sloveniji?

O: Članov je nekje 536. Zedinjena Slovenija je nekako čudna organizacija, ker nima baze. Domovi imajo bazo, Zveza žena tudi. Prišlo je do tega, da je Zedinjena Slovenija neke vrste vladna in koordinacijska organizacija. Razen treh kulturnih dogodkov ne organizira dogodkov tako kot domovi. Njeno ostalo delo ni usmerjeno v članstvo. Mi koordiniramo, imamo zvezo z argentinskimi oblastmi, pazimo na šolstvo in izdajamo časopis. Časopis Svobodna Slovenija je last Zedinjene Slovenije, ki zanj tudi skrbi. Ampak to za posameznega člana ne pomeni nič. Zato sem, ko sem bil štiri leta predsednik (dvakrat izvoljen), poskušal izpeljati, da bi organizirali Federacijo slovenskih društev v Argentini, na podlagi česar bi Zedinjeno Slovenijo lahko častno

pokopali. Delo, ki ga zdaj opravlja Zedinjena Slovenija, bi opravljala Federacija, kar bi bilo edino smotno. To vem iz drugih skupnosti kot so nemška, irska, arabska, ki vse imajo federacije skupnosti. Pri nas pa to funkcijo opravlja Zedinjena Slovenija in medorganizacijski svet. Stvar je v tem, da ni pravil in vsak dela kar hoče. Zedinjena Slovenija kot društvo ima statut in je vpisana pri argentinskih oblasteh, zato mora letno predstavljati bilanco. Ampak to je v bistvu opravljanje dela federacije. Predsednika zdaj voli skupina ljudi, morali bi ga pa domovi, organizacije, delegati. To bi imelo smoter in bi bilo smiselno. Zanimivo pa je to, da kljub temu ta struktura funkcionira. To pa samo zaradi dobre volje. Čeprav se delimo in smo različnih misli, se ne kregamo. Boljše pa bi bilo, če bi bila federacija.

V: Kdo je trenutni predsednik Zedinjene Slovenije?

O: Lojze Rezelj. Aprila imamo spet občni zbor in bomo videli, ali bo na tem mestu še naprej. Stvar je ta, da sistem funkcionira mimo in preko oseb. Je preveč demokratičen sistem. Potrebna bi bila močnejša struktura, kjer bi bila tudi volja posameznih društev bolj formalno izražena. Včasih je ta struktura malo kaotična. Vse je bilo narejeno z darovi ljudi in dobro voljo.

V: Kaj lahko poveste o mediju Svobodna Slovenija?

O: To je tednik, ki ga je potrebno plačati. Svobodna Slovenija je bil politični list. Njegov ustanovitelj je bil vodja takratne Slovenske ljudske stranke (eden narodnih poslancev še v stari Jugoslaviji).

V: Torej se je začel že med drugo svetovno vojno?

O: Da, kot ilegalni list. Kot tak je bil svoj čas edini opozicijski list oziroma vsaj najbolj reprezentativen. Zato je imel zelo veliko naročnikov tudi v Kanadi, ZDA in Angliji. Zdaj pa več ne. Zlasti po osamosvojitvi je dejansko prenehal biti opozicijski list in je postal splošno informativni tednik z močnim političnim prizvokom. Nekaj ga še pošiljamo v ZDA, Kanado, par izvodov gre v Avstralijo, malo pa v Italijo. Deluje in vzdržuje pa se z naročniki v Argentini.

V: Kakšna je programska shema tednika?

O: Prva stran je zmeraj posvečena politiki, dogajanjem v Sloveniji. Ljudje tukaj zelo sledijo (starejši ljudje in srednja generacija, mlajši zaenkrat še ne) dogodkom v Sloveniji, se politično

angažirajo in volijo, ko so volitve. Zelo veliko poudarka dajemo vsemu, kar se dogaja v skupnosti. Za vsako prireditve poskrbimo, da se vpiše vsaj na določen prostor v časopisu. Ena bistvenih postavk Svobodne Slovenije je, da je kronika emigracijskega življenja Slovencev v Argentini. Ni prireditve, ki ne bi bila omenjena in če se da tudi opisana v Svobodni Sloveniji

V: Koliko je slovenskih državljanov v Argentini?

O: Točno vam lahko povejo na veleposlaništvu, mislim pa, da nekje 2050.

V: Nedavno so uvedli sistem SIGENCA, ki pomaga Slovincem po svetu voliti.

O: Državljanov je tukaj nekje 2000, voli pa jih nekje 30%, kar je za emigracijo zelo veliko. Vsaj tretjina glasov iz inozemstva pride iz Argentine.

V: Kakšna pa je struktura teh, ki imajo slovensko državljanstvo?

O: Veliko jih je rojenih v Argentini. Pri zadnjih volitvah sem sodeloval in se še spomnim, da so na koncu potrdili še štiri Slovence, ki so imeli državljanstvo, niso pa bili vpisani v volilni sistem, volilno pravico pa so jim nato dali. Vsakokrat ko so volitve, je zelo zanimivo.

V: Ali vam društva sama posredujejo informacije o prireditvah?

O: Dogovorjeno imamo, da določene prireditve krijemo sami z našimi dopisniki, ki jih imamo v vsaki skupnosti.

V: Koliko ljudi pa deluje pri tem tedniku?

O: V vsaki skupnosti imamo po enega dopisnika. Dejansko pa smo trije, ki neposredno sodelujemo pri izdaji. To je glavni urednik Tine Debeljak, jaz in še en član uredništva, ki pa je zdaj v Sloveniji in je naš stalni dopisnik. Posreduje nam tudi določene informacije iz Slovenije. Kar se tiče politike, dobivamo informacije od STA.

V: Ali pridobivate informacije tudi od nacionalne televizije ali radia?

O: Dejansko RTV Slovenija, celo Radio Ognjišče, SiOL, vsi pobirajo informacije iz STA. SiOL je po mojem najboljši portal, kar se tiče informacij. Na koncu novice povsod v oklepaju piše

STA, tako da vsi povzemajo pri STA. Radio Ognjišče imajo dnevni servis in ga pošiljajo tudi po svetu.

V: Ali spremljate katere izmed slovenskih radijev in televizij preko interneta?

O: Jaz osebno ne, ker nimam veliko časa. Kadar pa lahko, pa poskušam. Na splošno v skupnosti pa ne. Izmed starejše generacije izseljencev (rojenih še v Sloveniji) je malo verjetno, da bi se kdo navadil na internet. Naslednja generacija pa se ne zanima toliko za življenje v Sloveniji, da bi gledala slovenske televizije in poslušala radio po internetu. Oni gledajo argentinsko televizijo, poslušajo argentinski radio in berejo *Svobodno Slovenijo*. Ob sobotah pa poslušajo tukajšnjo slovensko radijsko oddajo Okence v Slovenijo, katero slišijo po celi Argentini, ker je na močnejšem radiu.

V: Slovenci v Argentini se torej ne zanimajo toliko za dogajanja v Sloveniji, ohranjajo pa slovensko kulturo na svoj način?

O: Da. Ne zanimajo se toliko, jih pa zanima, ko se zamenja vlada. Slovenska televizija je zelo zanimiva, ampak za človeka, ki v Sloveniji živi.

V: To so recimo politične vsebine, kako pa je s kulturnimi?

O: Še manj. Zanima nas recimo nacionalna politika, drugo pa ne. V tedniku skušamo posredovati tudi kakšne kulturne novice. Vendar pa je potrebno poiskati kakšen prijeten način, da ga naslov pritegne. Sem pa videl, da v Sloveniji tudi ni zanimanja. Celó za našo lastno kulturno dejavnost ni veliko zanimanja. V Argentini izhaja edina kulturna revija izven slovenskega ozemlja, ki se imenuje *Meddobje*. V četrtem letniku srednješolskega tečaja imam štiri učne ure (štiri sobote), kjer mladim poskušam razložiti slovenski medijski prostor. Imamo naše izseljenske časopise, časopise drugih izseljenskih skupnosti po svetu (Avstralske misli, Našo Luč,...), ogledamo si slovenski internet, vsakemu dam cel seznam slovenskih internetnih naslovov, slovenskih portalov, kar jih tudi bolj zanima. Naredim pa tudi anketo, kjer jih vprašam, koliko družin dobiva časopise. Vsi vedo za *Oznanilo*, ker gre v vse hiše. Za *Svobodno Slovenijo* že precej manj. *Božje stezice*, ki so priloga za otroke verskega mesečnika *Duhovno življenje*, tudi še, ker so jih vsi, ko so šli skozi osnovne šole, uporabljali tudi kot neke vrste učno gradivo, saj prinašajo pesmice.

Meddobja ali pa *Glas kulturne akcije* mi napišeta dva ali trije izmed tridesetih. V družine torej ta revija ne prihaja in je ne poznajo.

V: Kdo pa ima to revijo potem naročeno?

O: To so bolj starejše generacije.

V: Prej ste omenili, da mlade bolj zanimajo slovenske internetne strani. Pri mladih bi se torej lahko bolj vzpodbudil interes o slovenskih vsebinah in kulturi.

O: Da, vsekakor. Oni na primer poiščejo slovenske portale in včasih skušajo po radiu preko interneta slediti, kadar igra slovenska nogometna reprezentanca. In kadar zmaga, novico objavimo na prvi strani. Tovrstne vsebine pritegnejo, samo ne tisti šport, ki ga ne razumejo. Ko je Primož Peterka postal svetovni prvak, so te dogodke že spremljali, drugače pa razen v Barilochah, ne poznajo slovenskih smučarjev in jih ne razločijo.

V: Ali sodelujete s kakšnimi mediji v Sloveniji, s katerimi bi bili v recipročnem razmerju?

O: Dobimo informacije od STA, ker smo na njih naročeni. Sodelujemo pa z Radijem Ognjišče, katerim vsako sredo, četrtek pošiljamo poročila iz Argentine za njihovo nedeljsko oddajo namenjeno Slovincem po svetu. Oni pa nam pošiljajo dnevne informacije preko interneta.

V: Ali se je programska shema tednika Svobodna Slovenija skozi leta spremenila?

O: Na vsak način. Prej je bil politično usmerjen, zdaj pa je bolj široko informativno-kulturen. Velik poudarek je na tukajšnji skupnosti. Spremenil se je tudi tehnično, saj smo vključili tudi fotografije. V Buenos Airesu sta tudi dve tiskarni, ki jih vodijo Slovenci in pri teh tudi tiskamo naš časopis.

V: Opazil sem, da je zelo veliko Slovencev v Argentini podjetnih.

O: Da. Večinoma vodijo srednja, manjša podjetja in pa še tri večja podjetja. Eno izmed teh je Herman Zupan Group, ki je kartonažno podjetje in zastopnik tetrapaka v Argentini (imajo lastno papirnico, itd.). Kot podjetje so zelo močni in stabilni (združba desetih podjetij) in trenutno edina argentinska tovarna, ki dela karton v Argentini (vse druge so propadle v argentinski gospodarski krizi okrog leta 2000). Drugo podjetje pa je mizarstvo Oblak.

V: Argentinski Slovenci so si torej zgradili več ali manj vse sami. So sami svoji gospodarji.

O: Mlajše generacije so že bolj profesionalci, starejši rod pa so bili večinoma delovno in gospodarsko samostojni.

V: Kako pa je s Kreditno zadrugo SLOGA in Mutual SLOGA?

O: Po gospodarski krizi dejansko ne delujeta več. Delujeta, vendar je vprašanje, ali bi se rešili ali pa bi jih le pokopali dostojno. Sta pa zadrugi, kreditni ustanovi.

V: Kako pa deluje Slovensko-latinsko ameriška trgovska zbornica?

O: Ni zelo aktivna. Ta zbornica se je ustanovila po osamosvojitvi Slovenije. Najprej je delala kot neko podjetniško društvo, nato pa je hotela postati neke vrste gospodarski most med Slovenijo in Argentino. Vem, da skušajo najti prostor in funkcijo za izpeljavo prvotnega namena (predsednik je ravno Herman Zupan), kar pa je zelo težko. Kdor mora narediti kakšen posel, ga naredi po normalni poti. Ta ustanova ni zelo operativna. Išče svoj prostor pod soncem, vendar je Argentina glede tega zelo kaotična država. Ima svoje slabe in dobre strani. Če ne bi bila tako kaotična, potem naša skupnost ne bi bila taka kot je.

V: Prej ste omenili revijo Meddobja.

O: Izdaja jih Slovenska kulturna akcija (v nadaljevanju SKA). Ta ustanova je začela leta 1954 in to je bila visoka kulturna ustanova. V petdesetih letih so izdali 180 knjig. Revija Meddobje še zmeraj izhaja v štirih številkah letno po dve skupaj. Bistveni so eseji, nekaj literature, opis kulturnega življenja, itd.

V: Kdo pa daje prispevke za Meddobja? Argentinski Slovenci ali pa Slovenci iz celega sveta?

O: Že prej je bilo bistveno, da so ti prispevki od Slovencev iz celega sveta, zdaj pa na primer objavljajo prispevke iz Slovenije, ampak zlasti, na primer, diplomske naloge, ki jih pišejo absolventi v Sloveniji, in se nanašajo na slovensko skupnost v Argentini.

V: Kdo je urednik Meddobij?

O: V prejšnjih letih jo je urejal arhitekt Marjan Ajlec, ki je bil tudi dolgo predsednik SKA. Lansko leto naj bi urejal Tine Debeljak, ampak je bil bolan, tako da je končno delo spet prešlo na Ajleca. Jaz sem tukaj zaposlen in dobim to delo plačano kot uradnik na Zedinjeni Sloveniji in sourednik Svobodne Slovenije.

V: Plačano torej dobite iz naročnin.

O: Da, naročnin, oglasov in nekaj malega iz razpisov MK. Dobimo zelo malo, precej pa dobijo radijske oddaje. Dobimo nekje 1% celotnega potrebnega denarja, saj so s tiskarno veliki stroški, Svobodna Slovenija pa še vedno nosi breme opozicijskega časopisa.

V: Ali mislite, da se bo z novo vlado kaj spremenilo?

O: Lahko, da se bo. Ko je bila na oblasti Demosova vlada, je bilo več podpore kot drugače.